

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS KATEDRA**

**AKVILĖ RUČINSKAITĖ
(EUROPOS SĄJUNOS TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA)**

**DRAUDIMAS PIKTNAUDŽIAUTI KOLEKTYVINE DOMINUOJANČIA
PADĖTIMI PAGAL EB SUTARTIES 82 STRAIPSNĮ**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Dokt. Raimundas Moisejevas

Konsultantas –
Doc. Dr. Ignas Vėgėlė

Vilnius

2006

TURINYS

DRAUDIMAS PIKTNAUDŽIAUTI KOLEKTYVINE DOMINUOJANČIA PADĖTIMI PAGAL EB SUTARTIES 82 STRAIPSNĮ	1
TURINYS.....	2
ĮVADAS.....	3
1. PIKTNAUDŽIAVIMO DOMINUOJANČIA PADĖTIMI SAMPRATA IR JOS TEISINIS VERTINIMAS.....	7
1.1. BENDRA EB SUTARTIES 82 STRAIPSNIO APŽVALGA	7
1.2. ŪKIO SUBJEKTO SĄVOKA EB SUTARTIES 82 STRAIPSNIO PRASME	8
1.3. DOMINAVIMO SĄVOKOS TEISINIS APIBRĖŽIMAS IR NUSTATYMO KRITERIJAI	9
1.3.1. <i>Prekės rinka</i>	11
1.3.2. <i>Geografinė rinka</i>	15
1.3.3. <i>Laikinosios rinkos savybės</i>	17
1.4. RINKOS DALIS. KITI FAKTORIAI NURODANTYS DOMINAVIMĄ	18
1.5. ĮTAKA VALSTYBIŲ NARIŲ TARPUSAVIO PREKYBAI	21
1.6. PIKTNAUDŽIAVIMO DOMINUOJANČIA PADĖTIMI RŪŠYS	23
2. ESMINIAI KOLEKTYVINĖS DOMINUOJANČIOS PADĖTIES POŽYMIAI.....	26
2.1. KOLEKTYVINIO DOMINAVIMO SĄVOKA	26
2.2. KOLEKTYVINIS DOMINAVIMAS IR OLIGOPOLINĖS RINKOS	27
3. KOLEKTYVINIO DOMINAVIMO SĄVOKOS VYSTIMASIS EB KONKURENCIJOS TEISĖJE	29
3.1. KOLEKTYVINIO DOMINAVIMO SĄVOKA EB INSTITUCIJŲ JURISPRUDENCIJOJE	29
3.1.1. <i>NESTLE/Perrier- pirmasis Komisijos sprendimas dėl kolektyvinio dominavimo remiantis Reglamentu Nr. 4064/89 Dėl koncentracijų kontrolės tarp įmonių</i>	31
3.1.2. <i>ETT sprendimas France v Commission byloje dėl kolektyvinės dominuojančios padėties nustatymo koncentracijų bylose</i>	33
3.1.3. <i>Tolesnis kolektyvinio dominavimo sąvokos vystimasis Gencor v Commission byloje</i>	35
3.1.4. <i>ETT sprendimas Compagnie Maritime Belge (Cewal) byloje, patvirtinantis ankstesnį PIT sprendimą</i>	37
3.1.5. <i>Airtours byla- naujas kolektyvinės dominuojančios padėties apibrėžimas</i>	39
3.1.6. <i>Tolesnis kolektyvinės dominuojančios padėties sąvokos vystimasis EB institucijų praktikoje- Air/Liquid/Messer</i>	46
3.1.7. <i>Europos Komisijos sprendimas Sony/BMG byloje</i>	47
3.1.8. <i>Impala v. Commission byla</i>	48
3.2. EB INSTITUCIJŲ SPRENDIMŲ, SUSIJUSIŲ SU KOLEKTYVINĖS DOMINUOJANČIOS PADĖTIES NUSTATYMU, APIBENDRINIMAS	50
4. PAGRINDINĖS PROBLEMOS KYLANČIOS EB INSTITUCIJŲ PRAKTIKOJE APIBRĖŽIANT KOLEKTYVINIO DOMINAVIMO SĄVOKĄ.....	53
4.1. KOLEKTYVINĖS DOMINUOJANČIOS PADĖTIES SĄVOKOS NUSTATYMO YPATYBĖS PAGAL EB SUTARTIES 82 STRAIPSNĮ IR KONCENTRACIJŲ REGLAMENTĄ	53
4.2. EB SUTARTIES 81 IR 82 STRAIPSNIŲ PARALELINIO TAIKYMO GALIMYBĖ TOMS PAČIOMS FAKTINĖMS APLINKYBĖMS PIKTNAUDŽIAVIMO KOLEKTYVINE DOMINUOJANČIA PADĖTIMI KONTEKSTE	54
4.3. EB SUTARTIES 81 IR 82 STRAIPSNIŲ SANTYKIS NUSTATANT KOLEKTYVINIO DOMINAVIMO FAKTĄ	57
4.4. KIEKYBINIAI (RINKOS DALIES) KOLEKTYVINIO DOMINAVIMO VERTINIMO KRITERIJAI	58
IŠVADOS	60
NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS	62
SANTRAUKA.....	68
SUMMARY.....	68
PRIEDAI	70

IVADAS

Europos Bendrija¹ (toliau darbe- EB, Bendrija) yra paremta atviros rinkos ekonomikos ir laisvos konkurencijos principais. Vykdoma konkurencijos politika yra siekiama visos EB konkurencingumo, ekonomikos augimo bei stiprėjimo pasaulinėse rinkose. Tuo tikslu Valstybių Narių Vyriausybės vadovai 2004 metų kovo 26d. susitarė dėl Lisabonos strategijos, kurioje įtvirtintas strateginis Bendrijos tikslas- siekti, jog EB taptų konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių ekonomika pasaulyje, užtikrinančia darnų ekonomikos augimą, daugiau ir geresnių darbo vietų sukūrimą bei didesnę socialinę sanglaudą².

Be to, Bendrija remiasi ir lygybės bei nediskriminavimo principais, todėl kiekvienas pagrįstai gali tikėtis, jog konkurencijos taisyklės visiems bus taikomos vienodai. Visų konkurencijos normų pirminis tikslas yra užtikrinti tai, kad ūkio subjektai tarpusavyje konkuruotų, o ne slaptai bendradarbiautų, kadangi taip yra pažeidžiama rinkos pusiausvyra, resursų pasiskirstymas joje, skatinamas neefektyvumas. Dėl atviros konkurencijos mažėja prekių kainos bei didėja pasirinkimo galimybės vartotojams. Tačiau ūkio subjektai ne visuomet laikosi sąžiningų „žaidimo taisyklių“. Dėl šios priežasties Europos Bendrijos steigimo Sutartis³ įtvirtina draudžiamas ūkio subjektų veikas. Viena iš jų- EB Sutarties 82 straipsnyje įtvirtintas draudimas vienai ar kelioms dominuojančioms įmonėms, veikiančioms kartu, piktnaudžiauti bendrojoje rinkoje ar didelėje jos dalyje, kai tai turi įtakos valstybių narių tarpusavio prekybai⁴. Pagrindinis šio straipsnio tikslas- kontroliuoti bendrojoje rinkoje veikiančius ekonomiškai stiprius ūkio subjektus.

Svarbu tai, kad EB konkurencijos teisės nuostatose įtvirtintas ne draudimas dominuoti *per se*, o piktnaudžiauti užimama dominuojančia padėtimi. Tačiau praktikoje dažnai yra sudėtinga nustatyti ribą tarp dominavimo ir piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi, kadangi ūkio subjektas, užimantis stiprias pozicijas rinkoje, elgiasi ekonomiškai pagrįstai ir natūraliai- t.y. išnaudoja savo padėtį taip, kad iš to būtų gaunamas maksimalus pelnas. Dar daugiau problemų kyla tuomet, kai reikia vertinti dviejų ar daugiau atskirų subjektų, kurie prisistatinėja kaip kolektyvinis subjektas,

---

¹ Europos Bendrija- viena iš trijų bendrijų, įsteigtų 1957m. kovo 25d., kaip Europos Ekonominė Bendrija, kurios pavadinimas pakeistas į Europos Bendrijos 1993m., įsigaliojus Europos Bendrijos steigimo sutarčiai. Dėl ribotos darbo apimties bus nagrinėjama tik Europos Bendrijos konkurencijos teisės normos, neįtraukiant Europos anglies ir plieno bendrijos bei Europos atominės bendrijos teisės normų.

²Lisabonos strategija: daugiau ir geresnių darbų konkurencingesnėje Europoje// <http://www.elections2004.eu.int/highlights/lt/1001.html>; prisijungimo laikas: 2006-07-31.

³ 1957m. Kovo 25d. Pasirašyta Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis. Nuo 1993m. oficialiai yra vadinama Europos Bendrijos steigimo sutartimi (toliau darbe- EB Sutartis).

⁴ Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis// Valstybės Žinios. 2004, Nr. 2-2.

turimas pozicijas rinkoje. Kolektyvinio dominavimo situacijoms EB institucijos skiria didelę dėmesį, kadangi jų analizė yra gana sudėtinga ir kompleksinė, reikalaujanti ne tik teisinio, bet ir ekonominio vertinimo.

Darbo tema yra aktuali ir Lietuvos Respublikai (toliau- LR), kadangi po įstojimo į Europos Sąjungą mūsų šalis turi ne tik perkelti Bendrijos teisės normas į nacionalinę teisės sistemą, bet ir užtikrinti tinkamą jų įgyvendinimą bei vienodą aiškinimą. Be to, šis darbas- vienas pirmųjų bandymų Lietuvoje detaliai išanalizuoti kolektyvinio dominavimo nustatymo ypatumus.

Darbo tyrimo objektas- EB teisės normos, reglamentuojančios draudimą piktnaudžiauti kolektyvine dominuojančia padėtimi. LR teisės normos bus aptariamose tiek, kiek būtina atskleidžiant nagrinėjamos temos bendrumą ar skirtumus su EB teise.

Tyrimo tikslas- išanalizuoti piktnaudžiavimo kolektyvine dominuojančia padėtimi teisinį reglamentavimą EB Konkurencijos teisėje, atskleidžiant pagrindinius reguliavimo principus.

Nurodyto tikslo bus siekiama įgyvendinant šiuos **darbo uždavinius**:

- ❖ Pateikti piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi sąvoką, nustatymo etapus, veiksnius, turinčius įtakos dominavimo vertinimui EB ir Lietuvos konkurencijos teisės kontekste;

- ❖ Pateikti kolektyvinės dominuojančios padėties sampratą, kokybinius ir kiekybinius analizės kriterijus, galimus vertinimus teisiniu aspektu, tam tikrus konkrečius ūkio subjektų veiksmus, kurie gali pasireikšti kaip piktnaudžiavimas kolektyvine dominuojančia padėtimi, nes tai gali būti atskiras tiriamojo darbo dalykas;

- ❖ Išanalizuoti EB konkurencijos teisės normų turinį, jų taikymo praktiką, su tuo susijusias problemas ir galimus problemų sprendimo būdus, atkreipiant dėmesį į LR konkurencijos taisykles ir LR Konkurencijos Tarybos praktiką, jos suderinamumą su EB teise;

- ❖ Pristatyti ir įvertinti EB institucijų jurisprudenciją, apibrėžiant kolektyvinės dominuojančios padėties turinį, galiojimo ribas;

Siekiant įgyvendinti nurodytą tikslą ir iškeltus uždavinius darbe bus vadovaujama šiais **tyrimo metodais**:

- ❖ *Sisteminės analizės*- sistemiškai analizuojama tiriamojo darbo objektą sudaranti teisinė bazė- pirminės ir antrinės teisės nuostatos, EB institucijų jurisprudencija, atskleidžiant kolektyvinio dominavimo sąvokos reguliavimo pagrindinius principus;

❖ *Lyginamasis*- nagrinėjama Europos Bendrijos ir Lietuvos Respublikos konkurencijos teisės taisyklės, jų bendrumai ir skirtumai analizuojamu aspektu, taip pat vertinamas EB Sutarties 82 ir 81 straipsnių bei 82 straipsnio ir koncentracijų kontrolę įtvirtinančių teisės normų santykis;

❖ *Istorinis*- analizuojama situacija iki dabar galiojančių teisės aktų priėmimo, tuo būdu atskleidžiant dabar egzistuojančių aktų priėmimo priežastis;

❖ *Teleologinis*- remiantis šiuo metodu atsižvelgiama į konkurencijos teisės normų priėmimo tikslus, jose įtvirtintus pagrindinius principus;

❖ *Lingvistinis*- tiriamas teisės normų turinys analizuojant jas įtvirtinančių teisės aktų tekstus;

❖ *Loginis*- atskleidžiami teisinio reguliavimo esminiai principai, galimi trūkumai, jų šalinimo būdai;

Tyrimo šaltiniai. Darbe naudojamosi kolektyvinę dominuojančią padėtį reglamentuojančiais Europos Bendrijos ir Lietuvos Respublikos teisės normų bei jų aiškinimo šaltiniais. Teisės šaltiniai- visų pirma, *Europos Bendrijos steigimo sutartis*, kurioje įtvirtintos pamatinės konkurencijos teisės nuostatos, taip pat ir *EB antrinės teisės aktai* (Europos Tarybos ir Europos Komisijos Reglamentai), *neprivalomojo pobūdžio dokumentai* (Europos Komisijos pranešimai ir Gairės), *LR Konstitucija* ir *LR Konkurencijos įstatymas* bei kiti teisės normų aktai. Ypatingai svarbų vaidmenį analizuojant tyrimo objektą vaidina *EB teismų* (Pirmosios Instancijos ir Europos Teisingumo Teismo), *Europos Komisijos* (toliau- Komisija) *sprendimai bei LR Konkurencijos Tarybos* (toliau- Konkurencijos Taryba) *nutarimai*. Taip pat atsižvelgta ir į jau nebegaliojančius teisės aktus (*in pari materia*). Didelę reikšmę atskleidžiant pasirinktąją temą turėjo *užsienio teisės doktrina* bei autoritetingų *konkurencijos teisės specialistų darbai*: prof. P.Graig, prof. G.de Burca, prof. R.Whish, V.Korah, H.Rossenblatt, A.Jones ir B.Sufrin bei kt. Kolektyvinio dominavimo teisiniui reguliavimui užsienio teisės doktrinoje yra skirta nemažai dėmesio, nors pažymėtina, kad dažnai kolektyvinės dominuojančios padėties nustatymas yra vertinamas koncentracijų kontrolės aspektu, mažiau dėmesio skiriant, kaip ši padėtis suprantama EB Sutarties 82 straipsnio kontekste. Tuo tarpu Lietuvoje ši tema plačiau nebuvo nagrinėta- yra tik vienas A.Volochovos mokslinis straipsnis. Nors taip pat paminėtini ir kiti autoriai nagrinėję atskiras EB konkurencijos teisės sritis- tai L.Darulienė, D.Švirinas, I.Norkus.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, keturi skyriai bei išvados. Pirmojoje dalyje siekiama atskleisti bendruosius piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi reguliavimo pagrindus,

pateikti jos nustatymo ir vertinimo etapus. Antrojoje dalyje pateikiami kolektyvinės dominuojančios padėties teisinio reguliavimo pagal EB konkurencijos teisę pagrindai bei samprata. Trečiojoje dalyje analizuojama EB institucijų jurisprudencija dėl kolektyvinio dominavimo nustatymo bei pateikiamos praktinės kolektyvinio dominavimo taikymo sąlygos. Ketvirtosios dalies paskirtis- pagrindinių problemų, su kuriomis susiduriama apibrėžiant kolektyvinio dominavimo sąvoką, pateikimas bei galimi jų sprendimo būdai. Darbo pabaigoje formuluojamos išvados, pateikiamas naudotos literatūros sąrašas bei priedai.

1. PIKTNAUDŽIAVIMO DOMINUOJANČIA PADĖTIMI SAMPRATA IR JOS TEISINIS VERTINIMAS

1.1. Bendra EB Sutarties 82 straipsnio apžvalga

EB Sutarties 82 straipsnyje įtvirtinta nuostata draudžia vienai ar kelioms įmonėms, veikiančioms kartu, piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi bendrojoje rinkoje ar didelėje jos dalyje, jeigu tai gali paveikti prekybą tarp valstybių narių. Čia taip pat įtvirtintas ir nebaigtinis sąrašas veiku, kurios gali būti pripažintos kaip piktnaudžiavimas užimama dominuojančia padėtimi⁵. Analogiška nuostata įtvirtinta ir LR Konkurencijos įstatymo 9 straipsnyje, kuris numato, jog draudžiama piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi atitinkamoje rinkoje atliekant visokius veiksmus, kurie riboja ar gali riboti konkurenciją, nepagrįstai varžo kitų ūkio subjektų galimybes veikti atitinkamoje rinkoje arba pažeidžia vartotojų interesus⁶.

Kaip jau buvo minėta, EB konkurencijos teisė nedraudžia dominavimo *per se*, o tik piktnaudžiavimą tokia padėtimi. Taigi Bendrijos institucijos didelį dėmesį skiria ūkio subjektų elgesiui. Pavyzdžiui, Europos Komisijos Konkurencijos komisarė *Neelie Kroes* vienoje iš spaudos konferencijų pažymėjo: „*Aš netoleruosiu dominuojančių kompanijų, kurios pažeidžia konkurenciją arba neįsileidžia ar pašalina kitas įmones iš rinkos, kadangi tai trukdo siekti inovacijų bei pažeidžia vartotojų interesus.*“⁷ Konkurencijos direktorato generalinis direktorius savo kalboje taip pat pabrėžė: „*Kas yra mūsų priešai? Įmonės, kurios piktnaudžiauja savo pozicija rinkoje. Tos įmonės, kurios sąmoningai riboja konkurenciją vartotojų atžvilgiu. Būtent todėl mes dirbame tam, kad vartotojai gautų geriausią kainą ir kokybę. Mes nesiuolome serviso (paslaugų), tačiau siekiame užtikrinti tokias sąlygas, kuriomis įmonės elgtųsi sąžiningai*“⁸.

Be to, remiantis EB Sutarties 82 straipsniu, norint įvertinti analizuojamų subjektų elgesį atitinkamoje rinkoje, turi būti atliekama kelių etapų analizė:

⁵ Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis// Valstybės Žinios. 2004, Nr. 2-2., 82 straipsnis.

⁶ Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. VIII-1099, 9 straipsnis.

⁷ Speech of Neelie Kroes. Preliminary thoughts on policy review of Article 82// <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/398&format.html>; prisijungimo laikas: 2006-04-04.

⁸ Interview with Philip Lowe, Director General for Competition. Promoting competition in the enlarged European Union:// <http://europa.eu.int>; prisijungimo laikas: 2006-04-04.

1. visų pirma, nustatoma, ar vienas arba daugiau ūkio subjektų užima dominuojančią padėtį atitinkamoje rinkoje;
2. ir, jeigu toks subjektas (arba tokie subjektai) yra pripažįstamas dominuojančiu, ar jis piktnaudžiauja šia padėtimi.

Siekiant užtikrinti kertinius EB konkurencijos politikos bei EB Sutartyje įtvirtintus tikslus (ypatingai bendrosios rinkos sukūrimo ir jos funkcionavimo užtikrinimo) yra būtina tinkamai įvertinti ūkio subjektus, kurie piktnaudžiauja dominuojančia padėtimi. Tam, kad vertinimas būtų teisingas, itin aktualu objektyviai nustatyti tą rinką, kurioje analizuojami ūkio subjektai veikia. Rinkos analizė priklauso nuo keleto kategorijų: prekės rinkos, geografinės rinkos, laikinųjų rinkos savybių bei ūkio subjekto ir jo konkurentų užimamų pozicijų toje rinkoje. Visa tai leidžia įvertinti, ar konkretus ūkio subjektas (arba keletas ūkio subjektų drauge) užima dominuojančią padėtį.

1.2. Ūkio subjekto sąvoka EB Sutarties 82 straipsnio prasme

Toliau darbe yra tikslinga aptarti „ūkio subjekto“ ir „įmonės“ sąvokas bei jų atskyrimo ribas. EB Sutarties 82 straipsnyje yra vartojama „įmonės“ sąvoka (angl.- *undertaking*). Nors EB konkurencijos teisė nedetalizuoja įmonės sąvokos (ji nėra apibrėžta nei EB Sutartyje, nei antriniuose teisės aktuose), yra pripažįstama, kad ši sąvoka Bendrijos teisėje yra suprantama ir konstruojama plačiai ir apima bendrai ekonomiškai kontroliuojamas kompanijų grupes. Remiantis EB institucijų praktika galima teigti, kad toks „įmonės“ sąvokos vartojimas lietuviškame EB Sutarties redakcijos tekste yra per siauras ir ne visiškai atspindi subjektų ratą, kurį ši sąvoka apima⁹. Tinkamesnis atitinkamo- ūkio subjekto sąvoka, apimanti ir įmonės sąvoką. Ūkio subjekto sąvoka, kaip tikslesnė, bus naudojama ir šiame darbe.

Esminis reikalavimas, vertinant, ar konkretus subjektas patenka į ūkio subjekto sąvoką yra tas, kad jis turi vykdyti komercinę veiklą¹⁰. Kaip Europos Teisingumo Teismas (toliau- ETT) paskelbė *Hofner* byloje, bet kokia struktūra, nesvarbu ribotos ar neribotos atsakomybės, komercinė ar nekomercinė, labai maža įmonė ar netgi individas patenka į sąvokos „įmonė“ apimtį tol, kol

---

⁹ Pavyzdžiui, I.Norkus savo daktaro disertacijoje nurodo, jog daugeliu atvejų turėtų būti naudojama ne „įmonių“, bet platesnė „ ūkio subjekto“ sąvoka, nes ji apima ne tik juridinius asmenis, bet visus rinkos vienetus, vykdančius komercinę veiklą (tame tarpe ir fizinius asmenis)/ Norkus I. Draudžiami susitarimai pagal Europos Bendrijos konkurencijos teisę: daktaro disertacija: soc.mokslai: teisė (01S)/ VU- V., 2001. P.33-34.

¹⁰ Komisijos sprendimas 79/86/EEC Vaessen/Morris// [1979], 12 paragrafas.

vykdo ekonominę veiklą, visai neturint reikšmės, ar pelningą, ar ne¹¹. Taigi nei ūkio subjekto teisinis statusas, nei forma nėra svarbūs. Be to, svarbu pažymėti, kad fiziniai asmenys taip pat patenka į šios sąvokos apimtį tol, kol savo vardu vykdo ekonominę veiklą.

Be to, kad subjektas turi vykdyti ekonominę veiklą, EB konkurencijos teisėje išskiriamas ir dar vienas ūkio subjekto požymis- toks subjektas turi būti savarankiškas (autonomiškas). Atskiri ūkio subjektai bus laikomi vienu subjektu, jeigu vienas iš jų kontroliuoja kitą- pavyzdžiui, motininė įmonė kontroliuoja dukterinę ir yra visiškai atsakinga už dukterinės įmonės veiksmus¹².

Reikia pastebėti, kad LR Konkurencijos įstatyme taip pat yra naudojama platesnė- ūkio subjekto sąvoka¹³.

1.3. Dominavimo sąvokos teisinis apibrėžimas ir nustatymo kriterijai

EB Sutartis nepateikia dominuojančios padėties sąvokos. Ji buvo apibrėžta ETT jurisprudencijoje, kur ETT pažymėjo, jog *dominuojanti padėtis EB Sutarties 82 straipsnio prasme žymi ekonominę galią, kuria naudojasi ūkio subjektas, leidžiančią šiam ūkio subjektui veikti didele dalimi nepriklausomai nuo savo konkurentų, klientų ir ypač vartotojų ir tokiu būdu sutrikdyti efektyvią konkurenciją atitinkamoje rinkoje*¹⁴. Dominuojančią padėtį gali turėti tiek viena įmonė (vienos įmonės dominavimas), tiek dvi ar daugiau įmonių (kolektyvinis dominavimas)¹⁵.

Remiantis šiuo ETT praktikoje įtvirtintu dominuojančios padėties sąvokos apibrėžimu galima daryti išvadą, jog dominavimo sąvoka yra susijusi su trimis elementais: visų pirma, ūkio subjektas užima stiprią ekonominę poziciją rinkoje- t.y. lyderiauja rinkoje lyginant su konkurentais. Antra, ši pozicija suteikia galimybę ūkio subjektui užkirsti kelią veiksmingai konkurencijai rinkoje bei, trečia, elgtis pakankamai nepriklausomai nuo kitų subjektų¹⁶. Nepriklausomumo sąvoka-

¹¹ Byla C- 41/90 Klaus Hofner and Fritz Elser v MacrotronGmbH// [1991], ECR 1979, 20-21 paragrafai.

¹² Byla T- 48/69 ICI v. Commission// [1972] ECR 619.

¹³ Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. VIII- 1099.

¹⁴ ETT Bylos: C-85/76 Hoffmann-La Roche v. EC Commission, 13 February 1979, [1979] ECR 461, C-322/81 Nederlandsche Banden- Industrie Michelin NV v. Commission [1983] ECR 3461, C-27/76 United Brands Company and United Brands Conitental BV v Commission [1978] ECR 207.

¹⁵ DG Competition discussion paper on the application of the article 82 of the Treaty to exclusionary abuses. Brussels, 2005, para.20.

¹⁶ Korah V. An Introductory guide to EC competition law and practice. 8ht edition. Oxford- Portland Oregon, 2004, P.387.

ypatingas dominavimo bruožas- yra susijusi su konkurenciniais ribojimais, su kuriais susiduria analizuojamas ūkio subjektas¹⁷.

Pažymėtina, kad skirtingai nei EB Sutartyje LR Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 11 dalyje yra pateikiamas dominuojančios padėties apibrėžimas: *tai vieno ar daugiau ūkio subjektų padėtis atitinkamoje rinkoje, kai tiesiogiai nesusiduriama su konkurencija arba kuri įgalina daryti vienpusę lemiamą įtaką atitinkamoje rinkoje veiksmingai ribojant konkurenciją*¹⁸. Taigi LR Konkurencijos įstatyme yra įtvirtintos dvi alternatyvos:

1. kai vienas ar daugiau ūkio subjektų tiesiogiai nesusiduria su konkurencija;
2. kai vienas ar daugiau ūkio subjektų turi galimybę daryti vienpusę lemiamą įtaką atitinkamoje rinkoje veiksmingai ribojant konkurenciją;

Šią nuostatą galima kritikuoti, kadangi pirmasis variantas negali egzistuoti savarankiškai, kartu netenkinant ir antrojo varianto. Be to, sunku įsivaizduoti atvejį, kad konkretus ūkio subjektas, kuris tiesiogiai nesusiduria su konkurencija, negalėtų daryti vienpusės lemiamos įtakos atitinkamoje rinkoje. Dėl šios priežasties pirmosios alternatyvos išskyrimas nėra pagrįstas, nes esminis vaidmuo apibrėžiant dominuojančią padėtį tenka antrajam kriterijui.

Ši dviprasmiška situacija aiškinama LR Konkurencijos Tarybos nutarime dėl dominuojančios padėties nustatymo, kur taip pat išskiriamos dvi situacijos, kuriomis gali pasireikšti ūkio subjekto dominavimas rinkoje¹⁹. Pirma, tai tokia situacija, kai ūkio subjektai tiesiogiai nesusiduria su konkurencija, t.y. jis yra vienintelis pardavėjas atitinkamoje rinkoje (pavyzdžiui, dėl įstatyminės monopolijos). Antra situacija susiformuoja tuomet, kai ūkio subjektas gali daryti vienpusę lemiamą įtaką atitinkamoje rinkoje veiksmingai ribodamas konkurenciją. Vienpusė lemiamą įtaką supranta kaip ūkio subjekto galimybė veikti atitinkamoje rinkoje pakankamai nepriklausomai nuo konkurentų, tiekėjų ar pirkėjų ir galiausiai nuo vartotojų, darant poveikį prekių kainoms, įėjimo į rinką galimybėms ir kitoms veiklos sąlygoms, dėl ko veiksmingai ribojama konkurencija toje rinkoje²⁰. Tačiau vargu, ar toks dviejų minėtų alternatyvų apibūdinimas Konkurencijos Tarybos nutarime suteikia daugiau teisinio aiškumo.

---

¹⁷ DG Competition discussion paper on the application of the article 82 of the Treaty to exclusionary abuses. Brussels, 2005, para.23.

¹⁸ Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. VIII- 1099.

¹⁹ Lietuvos Respublikos Konkurencijos Tarybos nutarimas Dėl Konkurencijos Tarybos paaiškinimų dėl dominuojančios padėties nustatymo// Valstybės žinios. 2000, Nr.52.

²⁰ Ten pat, 8 punktas.

Be to, siekiant apibrėžti dominuojančią padėtį reikalinga atlikti ekonominę analizę, nes dominavimas savaime nereiškia, jog ūkio subjektas užima išimtinę monopolinę padėtį rinkoje²¹. Įvertinti, ar subjektas dominuoja atitinkamoje rinkoje, yra sudėtinga dar ir todėl, kad ši sąvoka nėra apibrėžiama tiksliais parametrais, ar išreiškiama skaitinėmis išraiškomis. EB institucijų praktikoje yra pripažįstama, jog dominuojanti padėtis atsiranda dėl keleto bendrai veikiančių faktorių, kurie atskirai paėmus, nebūtinai yra lemiantys.

Vertinat, ar konkretus ūkio subjektas dominuoja, atliekamas kelių etapų testas:

1. Dominavimas egzistuoja ne abstrakčiai, o atitinkamoje rinkoje- t.y. reikia įvertinti atitinkamos prekės rinką, jos sąsajas su galimais substitutais bei nustatyti atitinkamą geografinę rinką. Prekės ir geografinė rinkos bendrai apima vadinamąją atitinkamą rinką, kurios nustatymas, analizuojant dominuojančią padėtį užimančius subjektus, yra esminis įrankis siekiant apibrėžti ir įvertinti ribas tarp konkuruojančių įmonių. Pagrindinis tikslas yra sisteminiu būdu įvertinti bei nustatyti konkurencijos ribojimus, su kuriais susiduria rinkoje veikiantys ūkio subjektai²²;
2. Taip pat būtina nustatyti konkretaus ūkio subjekto dominavimo atitinkamoje rinkoje faktą- t.y. išanalizuoti paties subjekto ir jo konkurentų užimamas pozicijas rinkoje;

Taigi nurodyta analizė padeda identifikuoti atitinkamoje rinkoje veikiančius dominuojančius ūkio subjektus, kurie yra ekonomiškai pajėgūs veikti neatsižvelgdami nei į savo konkurentus, nei į vartotojus, tuo būdu ribojant konkurenciją. Būtent todėl konkurencijos teisėje ir EB institucijų praktikoje dominuojančios padėties nustatymui ir įvertinimui yra skiriamas didelis dėmesys.

1.3.1. Prekės rinka

Dominavimas nėra susijęs su ūkio subjekto dydžiu *per se*, todėl yra itin aktualu nustatyti tą rinkos segmentą, kuris yra paliečiamas- t.y. nustatyti atitinkamą rinką, susidedančią iš prekės ir geografinės rinkos.

---

²¹ Jones A. and Sufrin B. EC Competition Law - Texts, Cases, and Materials. – New York: Oxford University Press, 2001. P.618.

²² Commission Notice on the definition of the relevant market for the purposes of Community competition law// OJ C 372 on 9/12/1997.

Svarbu pabrėžti tai, kad EB Sutarties 82 straipsnio prasme suprantama atitinkama rinka skiriasi nuo šios sąvokos vartojimo kituose kontekstuose. Labai dažnai ūkio subjektai priskiria save tam tikrai rinkai pagal tai, kokią ekonominę veiklą jie vykdo, ar kokiam ūkio sektoriui priklauso. Tuo tarpu atitinkamos rinkos nustatymas minėto EB Sutarties straipsnio prasme neretai yra daug siauresnis bei reikalaujantis tikslesnių ir išsamesnių daugybės faktorių analizės.

Prekės rinkos nustatymas yra esminis kriterijus, siekiant įvertinti, ar vienas arba daugiau ūkio subjektų užima dominuojančią padėtį²³.

Prekės rinkos sąvoka nepateikiama nei EB Sutartyje, nei antriniuose teisės aktuose. Komisija šia tema yra pateikusi rekomendacinio pobūdžio pranešimą dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo, kuriame nurodė, jog *prekės rinka susideda iš tų produktų ar/ir paslaugų, kurie vartotojo atžvilgiu yra suvokiami kaip pakeičiami dėl tų prekių ar/ir paslaugų savybių, kainos ir vartojimo*²⁴.

Šios sąvokos savo jurisprudencijoje nėra tiksliai pateikęs ir Europos Teisingumo Teismas. Tačiau pagrindinis veiksnys, remiantis kuriuo ETT apibrėžia prekės rinką- *prekių pakeičiamumas*. Šis prekių pakeičiamumas turi būti įvertintas *paklausos ir pasiūlos požiūriu*- t.y. prekės rinkai nustatyti yra naudojami du metodai: vartotojo požiūris ir gamintojo požiūris²⁵. Remiantis pirmuoju- *vartotojo požiūriu*- metodu būtina įvertinti, ar yra kokių nors alternatyvių analizuojamo produkto tiekimo šaltinių. Vienas iš šio metodo pritaikymo praktikoje pavyzdžių- *United Brands* byla²⁶.

Šioje byloje Komisija įrodinėjo, jog *United Brands*- viena didžiausių bananų tiekėjų, tiekdamas *Chiquita* bananus įvairiais būdais piktnaudžiavo dominuojančia padėtimi. Vienas iš ginčytinų bylos momentų- prekės rinkos apibrėžimas. *United Brands* kompanija siekė šią rinką apibrėžti kiek įmanoma plačiau- kaip visų šviežių vaisių rinką, o Komisija- kuo siauriau- tik kaip surūšiuotus ir apdorotus bananus. Savo vertinimus Komisija grindė kompetentingų institucijų atliktų tyrimų rezultatais, rodančiais, kad kitų vaisių buvimas rinkoje turi labai mažai įtakos bananų kainai ir vartojimui. Komisija pritaikė *kryžminį elastingumo testą*, remiantis kuriuo siekiama įvertinti, ar

---

²³ Jones A. and Sufrin B. EC Competition Law - Texts, Cases, and Materials. – New York: Oxford University Press, 2001. P.632.

²⁴ Commission Notice on the definition of the relevant market for the purposes of Community competition law//OJ C 372 on 9/12/1997:

²⁵ Goyder D.G.. EC Competition Law. 4th edition. Oxford University press, 2003, P.354.

²⁶ Byla 27/76 *United Brands Company and United Brands Conitentaal BV v. Commission* [1978] ECR 207.

padidinus vienos prekės kainą (5-10%), padidėja vartotojų poreikis kitai prekei²⁷. Kadangi buvo nustatyta, jog bananų kainos padidėjimas neturi įtakos kitų vaisių paklausai, prieita prie išvados, kad bananai sudaro atskirą prekės rinką. Be to, anot Komisijos, bananai dėl savo specifinių savybių užima išskirtinę vietą vaikų, ligonių ir senyvo amžiaus žmonių mityboje, todėl jiems kiti vaisiai nėra priimtini kaip pakaitalai. Komisija suformulavo išvadą, kad bananų rinkoje paklausos lankstumas yra labai mažas, nes vartotojai perka surūšiuotus bananus net, jeigu jie yra brangesni už nerūšiuotus. Taip pat Komisija pažymėjo, kad bananai yra prieinami vartotojams ištisus metus ir todėl bandė lyginti jų pakeičiamumą su kitais vaisiais- obuoliais ir apelsiniais, kuriuos vartotojai taip pat gali įsigyti ištisus metus. Tačiau Komisija nurodė, jog apelsinai šiuo atžvilgiu išvis nėra pakeičiami, o tarp bananų ir obuolių yra tik labai mažas ir santykinis pakeičiamumas būtent dėl esminių bananų savybių, kurios vartotojus įtakoja rinktis bananus²⁸. ETT palaikė tokią Komisijos poziciją dėl atitinkamo produkto rinkos ir pripažino, jog bananai turi ypatingą paklausą tarp tam tikrų vartotojų grupių, todėl nėra pakeičiami.

Kitas rinkos įvertinimo metodas remiasi *pasiūlos pakeičiamumo aspektu- gamintojo požiūriu*- t.y., ar lengva gamintojui pakeisti savo gamybos procesą be didelių investicijų, išlaidų ir papildomos rizikos, norint pakeisti atitinkamą produktą kitu²⁹. Šį metodą iliustruoja *Michelin* byla³⁰.

Prieš *Michelin* įmonę Komisija pradėjo tyrimą dėl jos gaminamų sunkiasvorėms transporto priemonėms skirtų padangų. Ši įmonė gamino ir tiekė į rinką daugiau nei 50% sunkvežimių padangų bei neturėjo lygiaverčio konkurento šioje rinkoje, todėl platintojai buvo priversti visą produkciją pirkti tik iš *Michelin* kompanijos. *Michelin* savo ruožtu naudojo nuolaidų sistemą, dėl kurios platintojai negalėjo pasirinkti kitų tiekėjų. Komisija nustatė, jog *Michelin* užima dominuojančią padėtį naujų padangų skirtų sunkiasvorėms transporto priemonėms. *Michelin* atstovai ginčijo tokį prekės rinkos apibrėžimą ir teigė, jog ji turėtų būti konstruojama plačiau bei apimti padangas skirtas visoms transporto priemonėms.

---

²⁷ Commission Notice on the definition of the relevant market for the purposes of Community competition law// OJ C 372 on 9/12/1997: Europos Komisija yra nurodžiusi, jog savo analizėje taiko hipotetinį kainos padidinimo testą (SNIP test). SNIP testo esmė- ar hipotetiškai mažai (hypothetical small price increase) padidinus prekės kainą (t.y. 5-10%), vartotojai rinksis kitus rinkoje prieinamus substitutus arba kitus tokių prekių tiekėjus, esančius kitose vietovėse. Jeigu vartotojų poreikis substitucijai žymiai išauga (tai nustatoma remiantis ekonominiais tyrimais), laikoma, kad tokios prekės sudaro vieną prekės rinką.

²⁸ Byla 27/76 United Brands Company and United Brands Conitentaal BV v. Commission [1978] ECR 207, 30 paragrafas.

²⁹ Europos Sąjungos teisės seminarai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005, P.314.

³⁰ Byla 322/81 Nederlandsche Banden- Industrie Michelin NV v. Commission [1983] ECR 3461.

ETT šioje byloje pritarė Komisijos nuomonei ir pažymėjo, jog tarp lengvųjų automobilių iš vienos pusės bei sunkiųjų transporto priemonių padangų iš kitos pusės nėra jokio pakeičiamumo. ETT taip pat pabrėžė, jog lengvųjų automobilių padangos neturi jokios įtakos sunkiųjų transporto priemonių padangų rinkai bei, kad labai skiriasi šių prekių grupių paklausos struktūra. Be to, remiantis pasiūlos pakeičiamumo vertinimo aspektu (gamybos atžvilgiu), reikėtų atsižvelgti į tai, ar įmonei būtų lengva pereiti prie lengvųjų automobilių padangų gamybos. Kadangi tai, ETT nuomone, laiko ir lėšų požiūriu padaryti būtų sudėtinga, *Michelin* užimamos rinkos negalima apibrėžti plačiai kaip apimančios padangas, skirtas visoms transporto priemonėms. Taigi ETT pritarė Komisijos pateiktam prekės rinkos apibrėžimui dėl *Michelin* piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi sunkiasvorių automobilių padangų rinkoje.

Pažymėtina, kad minėtose bylose įmonės, pripažintos dominuojančiomis atitinkamose rinkose, iš tikrųjų turėjo didelę galią. Tačiau atitinkamų prekių arba paslaugų rinka gali būti ir visiškai maža. Tam, kad ūkio subjektui būtų taikomas EB Sutarties 82 straipsnis, jis nebūtinai turi būti galingas.

Pavyzdžiui, *Hugin* byloje Švedijos įmonė *Hugin* gamino ir tiekė kasos aparatus Didžiosios Britanijos įmonei *Lipton Cash Registers and Business Equipment Ltd*³¹. *Hugin* nebuvo dominuojanti įmonė kasos aparatų gamybos rinkoje. Tačiau ji buvo pripažinta dominuojančia dėl to, kad atsisakė tiekti savo gaminamų aparatų detales *Lipton* įmonėms, kurios konkuravo su *Hugin* aptarnaujant šių kasos aparatų remontą. Taigi Komisija prekės rinką apibrėžė kaip atskirą *Hugin* kasos aparatų detalių rinką, kurias naudojo nepriklausomos remonto įmonės. Toks sprendimas byloje išreiškė ETT poziciją, jog tam tikra įmonė, užsiimanti veikla, kuri atrodo nereikšminga, gali būti pripažinta piktnaudžiaujančia dominuojančia padėtimi bei, kad ETT laikosi siauro požiūrio apibrėždamas atitinkamą prekių rinką.

Reikia atkreipti dėmesį, jog LR Konkurencijos įstatyme prekės rinka apibrėžiama tik paklausos- t.y. vartotojo požiūriu aspektu, visiškai neminint gamintojo požiūriu prekės pakeičiamumo atžvilgiu.

Prekės rinkos analizę paremtą prekių pakeičiamumo kriterijumi atliko ir LR Konkurencijos Taryba savo nutarime dėl AB „Mažeikių Nafta“³². Konkurencijos Taryba vertino produktų pakeičiamumą pirkėjo (vartotojo) atžvilgiu ir nutarė, jog benzinas bei dyzelinas neturi artimų

³¹ Byla 22/78 *Hugin Kassaeregister AB v. Commission* [1979] ECR 1869.

³² LR Konkurencijos Tarybos nutarimas Dėl AB „Mažeikių Nafta“ veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 5 ir 9 straipsniams ir Europos Bendrijos steigimo sutarties 82 straipsniui// 2005, Nr.2S-16.

pakaitalų, t.y. kitos paskirties naftos produktų, todėl sudaro atitinkamą prekę rinką. Anot Konkurencijos Tarybos, benzino pakeičiamumas dyzelinu reikalauja specialaus variklio, o pakeičiamumas automobilių dujomis reikalauja papildomų finansinių investicijų specialiai įrangai įrengti. Be to, automobilių dujų kainos tiriamuoju laikotarpiu buvo kelis kartus mažesnės už benzino bei dyzelino kainas³³.

Svarbu tai, kad suinteresuotos įmonės visuomet siekia, jog prekės rinką būtų apibrėžta kuo plačiau. Kadangi, kuo siauriau bus apibrėžta ši rinką, tuo kompetentingoms institucijoms bus lengviau įvertinti, ar įmonė toje rinkoje dominuoja.

Taigi tiek Komisija, tiek ETT atitinkamą prekę rinką apibrėžia tam tikros prekės pakaitalo prasme bei sprendžia produkto pakeičiamumo klausimą: mastas ties kuriuo tam tikros prekės ar paslaugos gali būti pakeičiamos kitais produktais³⁴. Šis klausimas sprendžiamas atsižvelgiant tiek į paklausos, tiek į pasiūlos puses. Paklausos pakeičiamumas vertinamas atsižvelgiant į grupę produktų, kurie vartotojų atžvilgiu yra suvokiami kaip pakeičiami. Pasiūlos pakeičiamumo aspektu prekės analizuojamos iš gamintojų pozicijų- t.y., ar gamintojas turi galimybę pradėti gaminti panašias prekes. Tad konkurencijos sąlygos bei paklausos ir pasiūlos struktūra rinkoje yra bene svarbiausi kriterijai nustatant, ar tam tikri produktai yra tarpusavyje pakeičiami.

1.3.2. Geografinė rinką

Kaip ir prekės rinkos, taip ir geografinės rinkos apibrėžimo EB Sutartyje nėra. EB Sutartyje minima, jog draudžiamas bet koks vienos ar keleto įmonių piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi bendrojoje rinkoje arba didelėje jos dalyje. Remiantis šia sutarties nuostata galima daryti išvadą, kad ūkio subjektas gali dominuoti tiek visoje Bendrijoje, tiek tam tikroje jos dalyje. EB Sutarties 82 straipsnyje nėra nurodyta, kiek ši teritorija gali būti apribota. Geografinės rinkos apibrėžimas pateikiamas ETT jurisprudencijoje bei Komisijos pranešime dėl atitinkamos rinkos.³⁵

---

³³ Ten pat.

³⁴ P.Craig, G.de Burca. EU LAW: Text, cases, and materials. Oxford: Oxford University press, 2003, P. 994.

³⁵ Commission Notice on the definition of the relevant market for the purposes of Community competition law// OJ C 372 on 9/12/1997.

*Atitinkama geografinė rinka laikoma rinka, kurioje objektyvios konkurencijos sąlygos yra vienodos visiems prekybininkams ir kuri gali būti atskirta nuo šalia esančių teritorijų dėl to, kad konkurencijos sąlygos tose srityse yra pakankamai skirtingos*³⁶.

Hilti byloje ETT geografinė rinka pripažino visą Europos Bendriją³⁷. Tačiau tai nėra taisyklė. Jau aptartoje *United Brands* byloje Komisija nurodė, jog Vokietija, Danija, Airija ir Beneliukso šalys sudarė atitinkamą geografinę rinką, kurioje *United Brands* kompanija, tiekianti bananus, buvo pripažinta dominuojančia (atkreipti dėmesį, jog bylos nagrinėjimo metais EB sudarė 6 valstybės narės)³⁸. Anot Komisijos, Prancūzija, Italija ir Didžioji Britanija nepateko į šią rinką, kadangi minėtose šalyse egzistavo skirtingos prekybos tradicijos nei kitur tuo metu Bendrijoje. *United Brands* kompanija su šiais Komisijos teiginiais sutiko, tačiau ginčijo, jog prekybos tradicijos skiriasi kiekvienoje iš valstybių, kurios buvo apibrėžtos kaip sudarančios atitinkamą geografinę rinką. ETT pritarė Komisijai šioje byloje ir dėl atitinkamos geografinės rinkos nustatymo bei pažymėjo, jog Komisija buvo teisi išskirdama tris valstybes iš šios rinkos, kadangi jose *United Brands* kompanijos bananai nekonkuruoja lygiais pagrindais su kitais bananais, kuriems išskirtose iš atitinkamos geografinės rinkos valstybėse narėse buvo teikiamos lengvatinės sąlygos. Tuo tarpu, likusiose valstybėse narėse, ETT požiūriu, konkurencijos sąlygos buvo vienodos. Taigi šiuo ETT sprendimu šešios valstybės narės, užimančios žymią bendrosios rinkos dalį, buvo pripažintos kaip sudarančios atitinkamą geografinę rinką.

Taip pat jau minėta *Michelin* byla parodė, jog geografinė rinka gali būti pripažinta net atskira valstybė narė³⁹. Šis ETT sprendimas pakeitė iki tol vyravusią nuomonę, jog atitinkama rinka 82 straipsnio prasme turi apimti bent dvi valstybes nares. Nors *Michelin* kompanija prekybą vykdė pasaulinėse rinkose, ji buvo pripažinta kaip užimanti dominuojančią padėtį Nyderlandų Karalystėje, dėl ten vykdomos specifinės kainų politikos.

Šiandien jau akivaizdu, jog ir atskira valstybė narė ar netgi jos dalis, ar tam tikras ypatingas sektorius gali būti pripažinta kaip žymi bendrosios rinkos dalis. Pavyzdžiui, *Magill* byloje Airija ir Šiaurės Airija buvo pripažintos kaip esminės bendrosios rinkos dalys⁴⁰. Airijoje kiekvienas transliuotojas spausdino atskirą TV gidą su savaitinėmis programomis. *Magill* kompanija pradėjo

³⁶ Commission Notice on the definition of the relevant market for the purposes of Community competition law// OJ C 372 on 9/12/1997.

³⁷ Byla C-53/92P *Hilti AG v. Commission* [1994] ECR I-667.

³⁸ Byla C-27/76 *United Brands Company and United Brands Conitentaal BV v. Commission* [1978] ECR 207, 30 paragrafas.

³⁹ Byla 322/81 *Nederlandsche Banden- Industrie Michelin NV v. Commission* [1983] ECR 3461.

⁴⁰ Byla T-69/89, *Radio Telefis Eireann v EC Commission*, 1991, [1991] II ECR 485.

leisti savaitinį TV gidą, kuriame spausdino visų TV kanalų, rodomų Airijoje, savaitines programas. Tai prieštaravo BBC požiūriui į kitų leidėjų galimybę publikuoti BBC transliuojamų kanalų programas. Komisija savo sprendime nurodė, jog visi transliuotojai užima dominuojančias padėtis Airijoje, savo autorines teises naudodami kaip piktnaudžiavimo instrumentą. Tai, anot Komisijos, yra draudžiama praktika, todėl trečiosioms šalims turėtų būti leista spausdinti savaitines transliuotojų kanalų programas.

Pirmosios Instancijos Teismas (toliau- PIT) patvirtino, jog BBC kompanijų politika ir praktika, susijusi su savaitinių televizijos ir radijo programos gidų išleidimu ir pardavimu, pažeidžia EB sutarties 82 straipsnį, nes trukdo išsamių savaitinių TV gidų išleidimui ir pardavimui Airijoje ir Š. Airijoje.

Net dvejose bylose pagrindinis uostas ir maršrutas Dublinas- Londonas buvo laikomas kaip tam tikra bendrosios rinkos dalis⁴¹. Taip pat ir Paryžiaus aerouostas buvo pripažintas kaip atitinkama geografinė rinka⁴².

Taigi EB institucijų praktika rodo, jog apibrėžiant atitinkamą geografinę rinką, taip pat kaip ir atitinkamą prekės rinką, yra laikomasi siauro požiūrio. Svarbu tai, kad nustatytoje rinkoje konkurencijos sąlygos prekybai būtų vienodos⁴³, todėl apibrėžiant geografinę rinką turi būti atsižvelgiama į tokius kriterijus kaip prekių transportavimo kaštai, gamybos įrenginių išdėstymo vietos ir kt.

1.3.3. Laikinosios rinkos savybės

Dėmesį reikia atkreipti ir į tai, kad atitinkamos rinkos nustatymui įtakos gali turėti laiko faktorius. Tai itin aktualu, jeigu ūkio subjekto vykdoma veikla yra susijusi su sezoniškumu, kai tam tikru laikotarpiu konkurencija su kitais, panašiais, produktais yra labai maža dėl konkuruojančių produktų pasiūlos tik tam tikrais metų laikais⁴⁴. Be to, ETT *Tetra Pak II* byloje pažymėjo, jog vien tik substitucijos galimybė nėra pakankamas faktorius nustatant atitinkamą rinką, taip pat turi būti

---

⁴¹ Komisijos sprendimas 92/213/EEC, *British Midland v Aer Lingus*, 1992, OJ 1992 L 96/34; Komisijos sprendimas 94/19/EC, *Sea Containers v Stena Sealink*, 1993, OJ 1994 L 15/8.

⁴² Byla T-128/98, *Aéroports de Paris v EC Commission*, 2000, ECR [2000] II-3929.

⁴³ Commission Notice on the definition of the relevant market for the purposes of Community competition law// OJ C 372 on 9/12/1997.

⁴⁴ P.Craig, G.de Burca. *EU LAW: Text, cases, and materials*. Oxford: Oxford University press, 2003, P.1000.

atsižvelgiama ir į laiko faktorių.⁴⁵ Šioje byloje Tetra Pak įmonių grupė gamino kartono pakuotes skystiems ir pusiau skystiems produktams bei šių pakuočių užpildymo įrenginius. Komisija savo sprendime pripažino Tetra Pak piktnaudžiavus dominuojančia padėtimi jos gaminamų ir tiekiamų produktų rinkose. ETT atkreipė dėmesį, jog netgi tuo atveju, jeigu vartotojai galėtų savo pirkimo įpročius laikui bėgant pakeisti, tai būtų sunku padaryti per trumpą laiko tarpą ir tai turėtų svarbios reikšmės nustatant atitinkamą rinką⁴⁶.

Taigi be jau minėtų faktorių apibrėžiant atitinkamą rinką taip pat svarbu yra įvertinti laiko aspektą bei vartotojų kintančių įpročių įtaką.

1.4. Rinkos dalis. Kiti faktoriai nurodantys dominavimą

Įvertinus atitinkamą rinką, kurioje veikia viena ar keletas įmonių, kyla klausimas, kada konkreti įmonė pasiekia tą ribą, kai ją galima pripažinti dominuojančia bei kokie faktoriai lemia tai, kad įmonė bus pripažinta dominuojanti atitinkamoje rinkoje.

Didžiausias dėmesys yra kreipiamas į įmonės užimamą poziciją- t.y. į turimas rinkos dalis. Ši analizė teorijoje dažnai vadinama „*rinkos dalių testu*“, kai vertinimui pasitelkiami matematiniai metodai ir rinkos dalys yra išreiškiamos procentine išraiška. Rinkos dalys suskaičiuojamos remiantis kiekvieno tiekėjo atitinkamo produkto pardavimais atitinkamoje geografinėje rinkoje⁴⁷. Taigi ūkio subjekto užimama rinkos dalis- vienas esminių faktorių leidžiančių įvertinti, ar toks subjektas užima dominuojančią padėtį bei suteikia naudingas pirminės rinkos struktūros identifikacijos galimybes⁴⁸. Kita vertus, remiantis šiuo testu atliekami paskaičiavimai remiasi tam tikrais atvejais ginčytinai nustatyta atitinkama rinką. Be to, neretai yra gan sudėtinga gauti visą reikalingą ir tikslią informaciją, susijusią su rinkos dalių apskaičiavimu.

Tais atvejais, kai įmonė užima labai didelę atitinkamos rinkos dalį, įvertinti jos dominavimo faktą yra lengviau. Pavyzdžiui, ETT *Hoffmann- La Roche* byloje konstatavo, jog įmonė užima dominuojančią padėtį vitaminų rinkoje, kadangi turi 75 ir daugiau procentų rinkos⁴⁹. ETT

---

⁴⁵ Byla 333/94, Tetra Pak v. EC Commission, 1996, [1997] ECR I- 5951.

⁴⁶ Ibid, 17paragrafas.

⁴⁷ Commission Notice on the definition of the relevant market for the purposes of Community competition law// OJ C 372 on 9/12/1997.

⁴⁸ DG Competition discussion paper on the application of the article 82 of the Treaty to exclusionary abuses. Brussels, 2005, para.29.

⁴⁹ Byla 85/76 Hoffmann- La Roche and Co. AG v Commission, [1979] ECR 461.

nurodė, jog dominuojanti padėtis gali kilti dėl keleto faktorių, kurie atskirai paėmus nebūtinai yra lemiami, bet tarp šių faktorių yra vienas ypač svarbus- tai labai didelių rinkos dalių egzistavimas⁵⁰. Rinkos dalies dydis- pagrindinis, bet ne lemiamas kriterijus. Šioje byloje įmonė turėjo labai didelę rinkos dalį, todėl buvo preziumuojama, kad ji dominavo rinkoje. Tai reiškia, jog subjektas, kuris užima labai didelę rinkos dalį, turi pats įrodyti, kad egzistuoja ypatingos dominavimo padėties paneigiančios aplinkybės.

Konkrečios skaitinės išraiškos, kas yra labai didelė rinkos dalis ETT nėra nurodęs. Pavyzdžiui, jau minėtoje *Michelin* byloje situacija nebuvo tokia aiški, nes įmonė, gaminanti sunkiasvorių transporto priemonių padangas, turėjo 57-65 procentus rinkos dalies⁵¹. Nors ETT ir pripažino kompanijos dominavimą, tačiau nurodė, jog tokios rinkos dalys sudaro tik prielaidą manyti, jog įmonė iš tiesų dominuoja, todėl tiksliam vertinimui yra reikalingas detalesnis tyrimas, kuriame turėtų būti įvertinti visi galintys turėti įtakos faktoriai.

Analogiškai *AKZO* byloje ETT tik preziumavo dominuojančią padėtį, kai įmonė turi 50 ir daugiau procentų rinkos, tačiau vėlgi nurodė, jog situacijai įvertinti reikalinga gilesnė analizė⁵².

Taigi akivaizdu, kad ETT nekyla didelių sunkumų tuomet, kai įmonė rinkoje užima akivaizdžiai didelę rinkos dalį. Sudėtingiau tuomet, kai rinkos dalis siekia 50-60 procentų. Kaip ETT ne kartą yra pažymėjęs savo jurisprudencijoje, tokios situacijos reikalauja tikslesnio tyrimo dėl kitų galimų lemiamų faktorių. Be to, nėra nustatyta jokio konkretaus skaičiaus (procentinės išraiškos), kuris nurodytų, kokia rinkos dalis galėtų būti laikoma didele⁵³.

Pavyzdžiui, minėtoje *United Brands* byloje, įmonė, tiekianti *Chiquita* bananus, turėjo 40-45 procentus rinkos, o jos konkurentai nuo 2 iki 10 procentų⁵⁴. Taigi rinkos dalių nustatymas nepateikė aiškaus atsakymo dėl įmonės dominavimo. ETT analizavo kitus svarbius kriterijus- įmonės struktūrą, konkurencinę situaciją atitinkamoje rinkoje. ETT nustatė, jog *United Brands* buvo vertikalčiai integruota kompanija, turėjo tam tikrus savo produkcijos gamybos, pakavimo, transportavimo, pardavimų, paskirstymo metodus. Be to, įmonės užimama rinkos dalis buvo gerokai didesnė nei jos artimiausių konkurentų, o didelių investicijų reikalavimas užkirto kelią potencialiems konkurentams patekti į šią rinką. Taip pat ETT pabrėžė, jog ūkio subjekto ekonominė galia nėra

---

⁵⁰ yla 85/76 Hoffmann- La Roche and Co. AG v Commission, [1979] ECR 461, 39 paragrafas.

⁵¹ Byla 322/81 Nederlandsche Banden- Industrie Michelin NV v. Commission, [1983] ECR 3461.

⁵² Byla 62/86, AKZO Chemie BV v EC Commission, 1991, [1991] ECR I- 3359.

⁵³ Byla 323/93 Centre d'insémination de la Crespelle / Coopérative de la Mayenne, [1994], ECR I-5077.

⁵⁴ Byla C-27/76 United Brands Company and United Brands Conitentaal BV v. Commission [1978] ECR 207, 38 paragrafas.

matuojama jo pelningumu, taip atmesdamas *United Brands* argumentą, kad kompanija yra patyrusi nuostolių dėl prekybos bananais. Tik dėl visų minėtų faktorių visumos *United Brands* buvo pripažinta dominuojančia bananų rinkoje.

Komisija savo išleistame pranešime yra nurodžiusi, kad net tais atvejais kai ūkio subjektas užima 20-40 procentų rinkos, dominavimo klausimas turi būti apsvarstytas⁵⁵. Taigi EB konkurencijos teisėje rinkos dalies kriterijus nėra griežtai fiksuotas ir suabsoliutintas, nes kiekvienu atveju sprendžiant dominavimo klausimą turi būti atsižvelgiama į konkrečias faktines aplinkybes. Tuo tarpu LR Konkurencijos įstatyme yra įtvirtinta prezumpcija, kad ūkio subjektas užima dominuojančią padėtį atitinkamoje rinkoje, jeigu jo rinkos dalis sudaro ne mažiau kaip 40 procentų⁵⁶. Įrodinėjimo našta šiuo atveju tenka tokiam ūkio subjektui.

Kita vertus, Tarybos Reglamente dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės yra nurodyta, kad įmonės, užimančios mažiau nei 25 procentus rinkos, paprastai nėra laikomos dominuojančiomis⁵⁷.

Taigi EB institucijos vertindamos, ar ūkio subjektas dominuoja atitinkamoje rinkoje analizuoja ne tik jo užimamą rinkos dalį, bet ir kitus faktorius, galinčius turėti įtakos dominuojančios padėties nustatymui. Pavyzdžiui, *kliūtys patekti į rinką*, kaip tam tikrų dokumentų reikalavimas iš subjektų norinčių pradėti vykdyti veiklą (teisiniai apribojimai) arba jau esamų įmonių veiksmai, užkertantys kelią naujų įmonių įėjimui į rinką, tam tikrų specifinių techninių žinių išmanymo reikalavimas (technologijų pranašumas), įmonės turimos rinkos dalies stabilumas, didelių finansinių išteklių būtinybė, taip pat analizuojama visa konkurencinė situacija atitinkamoje rinkoje, konkurentų padėtis, įmonės ryšiai su aplinka ir t.t.

Apibendrinant svarbu pažymėti, jog rinkos dalių apskaičiavimas gali būti veiksmingas ir naudingas įrankis, vertinant įmonės padėtį, tačiau neturėtų būti laikomas viską lemiančiu. Esminis klausimas šioje analizėje lieka, ar įmonė gali veikti nepriklausomai savo konkurentų ir vartotojų atžvilgiu. Be to, EB institucijų praktikoje, skirtingai nei Lietuvoje, nėra nustatyta konkreti procentinė išraiška, kuri žymėtų dominavimą, nors *Hoffman- La Roche* byloje ETT ir pažymėjo, jog labai didelės rinkos dalys pačios savaime, išskyrus tik išimtinis atvejus, yra dominuojančios padėties įrodymas⁵⁸.

---

⁵⁵ Commission Notice on the definition of the relevant market for the purposes of Community competition law// OJ C 372 on 9/12/1997.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. VIII- 1099.

⁵⁷ Tarybos Reglamentas Nr. 139/2004 Dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės OJ L 024, 29/01/2004, Official Journal L 024, 29/01/2004.

⁵⁸ Byla 85/76 Hoffmann- La Roche and Co. AG v Commission, [1979] ECR 461.

1.5. Įtaka valstybių narių tarpusavio prekybai

Nustačius, jog tam tikras ūkio subjektas užima dominuojančią padėtį, dar reikia, remiantis EB Sutarties 82 straipsniu, įvertinti, ar tokio subjekto nesąžininga veikla turi poveikį prekybai tarp valstybių narių. Šios nuostatos tikslas- atriboti Bendrijos ir nacionalinių institucijų kompetenciją, kuri apibrėžiama Tarybos Reglamente Nr.1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų EB Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo⁵⁹. Jeigu tam tikri įmonių veiksmai liečia prekybą tik konkrečioje valstybėje narėje arba trečiojoje šalyse, tokie veiksmai yra kontroliuojami tos šalies atitinkamų institucijų.

Svarbu pabrėžti, jog prekybos sąvoka nėra suprantama tradicine prasme kaip prekių ir paslaugų keitimasis tarp sienų. Ji taip pat apima ekonominę veiklą, vykdomą tarp sienų, bei įsisteigimą⁶⁰. Be to, pažymėtina, kad ši sąvoka yra nepriklausoma nuo atitinkamos geografinės rinkos sąvokos, nes poveikis valstybių narių tarpusavio prekybai gali būti ir tais atvejais, kai geografinė rinka yra susijusi išimtinai su nacionaliniu lygmeniu⁶¹. Komisija yra pateikusi rekomendacinio pobūdžio pranešimą dėl poveikio prekybai tarp valstybių narių atsižvelgiant į EB Sutarties 81 ir 82 straipsnius⁶².

Įtakos valstybių narių prekybai nuostata- savarankiškas Bendrijos kriterijus, kuris turi būti nustatytas kiekvienu konkrečiu atveju⁶³. Būtent ūkio subjekto nesąžiningas elgesys turi turėti poveikį prekybai, tačiau tai nereiškia, kad kiekvienas elgesio elementas turi būti nagrinėjamas atskirai. Turėtų būti analizuojamas tik elgesys, kuris sudaro bendrą dominuojančio ūkio subjekto strategiją⁶⁴.

Hugin byloje ETT pabrėžė, jog Bendrijos teisė apima bet kokią susitarimą ar veiklą, kuri gali turėti poveikį laisvai prekybai tarp valstybių narių, taip pažeidžiant vieningos rinkos tarp

---

⁵⁹ Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1/2003, priimtas 2002 m. gruodžio 16d., dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo, OJ L1/1, 10/10/2003.

⁶⁰ Commission Notice: Guidelines on the effect on trade concept contained in Articles 81 and 82 of the Treaty, (2004/C 101/07), OJ C 101, 27/04/2004, para.19.

⁶¹ Korah V. An Introductory guide to EC competition law and practice. 8th edition. Oxford- Portland Oregon, 2004, P. 391.

⁶² Commission Notice: Guidelines on the effect on trade concept contained in Articles 81 and 82 of the Treaty, (2004/C 101/07), OJ C 101, 27/04/2004.

⁶³ Commission Notice: Guidelines on the effect on trade concept contained in Articles 81 and 82 of the Treaty, (2004/C 101/07), OJ C 101, 27/04/2004.

⁶⁴ Commission Notice: Guidelines on the effect on trade concept contained in Articles 81 and 82 of the Treaty, (2004/C 101/07), OJ C 101, 27/04/2004, para.17.

valstybių narių sukūrimo tikslus, ypač padalijant nacionalines rinkas arba įtakojant bendrosios rinkos konkurencinę struktūrą⁶⁵.

Jau minėtoje *Michelin* byloje ETT taip pat pažymėjo, jog tuo atveju, kai subjektas, esantis dominuojančioje pozicijoje, kliudo konkurentams patekti į rinką, nėra jokio skirtumo, ar toks elgesys yra susijęs tik su viena valstybe nare, kadangi tai gali turėti įtakos prekybos ir konkurencijos struktūrai bendrojoje rinkoje⁶⁶. Tai reiškia, jog įmonės veikla negali būti vertinama izoliuotai nuo jos ekonominio konteksto.

Taigi svarbu pažymėti, jog įtaka valstybių narių prekybai ETT jurisprudencijoje formuluojama labai plačiai. 82 straipsnyje nėra reikalavimo, kad elgesys, kuriuo įmonė piktnaudžiauja, juntamai ir pastebimai paveiktų prekybą tarp valstybių narių, o tik, kad toks elgesys galėtų turėti tokį poveikį. Aiškindamas šią nuostatą, ETT *STM-MBU* byloje⁶⁷ pažymėjo, kad, jeigu yra galimybė, jog sudarytas susitarimas ar vykdoma veikla gali trukdyti vieningos EB rinkos realizacijai, tai prekybos sąlyga reikalauja tokį susitarimą ar veiklą uždrausti :„*Kad šis reikalavimas būtų išpildytas, turi būti įmanoma numatyti, su pakankamu tikėtimumo laipsniu, remiantis objektyviomis teisės ar fakto aplinkybėmis, kad susitarimas ar veikla gali turėti poveikį, tiesioginį ar netiesioginį, esamą ar galimą, prekybai tarp Valstybių Narių*“.

Tai, jog ETT pripažino galimą ir netiesioginį poveikį prekybai, reiškia, kad praktiškai lieka mažai galimybių, jog Komisija pristigs kompetencijos nustatinėjant šią būtiną sąlygą taikant EB Sutarties 82 straipsnį. Kita vertus, ūkio subjekto vykdoma veikla gali ir nepatekti į 82 straipsnio taikymo sritį, jeigu poveikis prekybai yra tik nežymus, atsižvelgiant į silpnas subjekto pozicijas rinkoje⁶⁸. Todėl kiekvienu konkrečiu atveju turi būti vertinama tiriamo ūkio subjekto veikla, jo užimama pozicija rinkoje, produktų pobūdis ir pan. Kaip pagalbinis įrankis, įvertinti poveikio prekybai mastą, gali būti skaičiuojama įmonės užimama rinkos dalis. Tačiau tai nėra lemiamas faktorius. Didelis dėmesys taip pat kreipiamas į įmonės apyvartą.

---

⁶⁵ Byla 22/78 Hugin Kassaregister v EC Commission, 1979, [1979] ECR 1869, 17 paragrafas.

⁶⁶ Byla 322/81 Michelin v. Commission, [1983], ECR 3481, 2 paragrafas.

⁶⁷ Byla 56/65 STM-MBU[1966], ECR 337.

⁶⁸ Faull J., Nikpay A. The EC Law of Competition. – New York: Oxford University Press, 1999, P.132.

1.6. Piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi rūšys

Dominavimas Europos Bendrijoje pats savaime nėra draudžiamas. EB Sutarties 82 straipsnis susijęs su įmonių, užimančių dominuojančią padėtį, piktnaudžiavimu bendrojoje rinkoje ar esminėje jos dalyje.

Piktnaudžiavimo sąvoka nepateikiama nei EB Sutartyje, nei LR Konkurencijos įstatyme. 82 straipsnyje yra išvardinta keletas piktnaudžiavimo rūšių, tačiau šis sąrašas nėra išsamus. ETT tai patvirtino *Commercial Solvents* byloje⁶⁹. Analogiškas veikų sąrašas įtvirtintas ir LR Konkurencijos įstatyme⁷⁰.

ETT piktnaudžiavimo sąvoką bandė apibrėžti *Hoffmann- La Roche* byloje, kur teigė, jog *piktnaudžiavimas yra nenormalus elgesys, kurio neturėtų būti rinkai veikiant normaliomis konkurencinėmis sąlygomis, kuris silpnina esamą konkurenciją bei kad piktnaudžiavimo samprata, reiškia objektyvų suvokimą apie dominuojančio ūkio subjekto elgesį, kai vien dėl tokio ūkio subjekto egzistavimo sumažėja konkurencijos lygis, taip pat kai ūkio subjektas, naudodamas kitokius metodus nei tie, kurie nulemia normalią konkurenciją prekių bei paslaugų rinkoje pagal ūkio subjekto sudaromus sandorius, trukdo išlaikyti vis dar egzistuojančios rinkoje konkurencijos tam tikrą lygį arba trukdo tokiai konkurencijai augti*⁷¹.

Vėliau minėtoje *Commercial Solvents* byloje⁷² ETT išskyrė dvejopo pobūdžio piktnaudžiavimo formas ir pabrėžė, kad 82 straipsniu siekiama užkirsti kelią ne tik įmonių elgesiui, kuris *tiesiogiai pažeidžia vartotojų interesus* (pavyzdžiui, 82 straipsnio (a)- *nesąžiningų pirkimo ar pardavimo kainų arba kokių nors kitų nesąžiningų prekybos sąlygų tiesioginis ar netiesioginis nustatymas*- ir (b)- *gamybos, rinkų arba technikos raidos ribojimas pažeidžiant vartotojų interesus*-punktai), bet ir tokiam elgesiui, kuris *pažeidžia vartotojų interesus netiesiogiai, tiesiog ribojat konkurenciją rinkoje* (pavyzdžiui, 82 straipsnio (c)- *nevienodų sąlygų taikymas lygiaverčiams sandoriams su kitais prekybos partneriais, dėl ko jie patenka į konkurencijos atžvilgiu nepalankią padėtį* ir (d)- *vertimas sudaryti sutartis kitoms šalims prisiimant papildomus išpareigojimus, kurių*

---

⁶⁹ Byla 6 & 7/73 Instituto Chemoterapico Italiano & Commercial Solvents Corp. v EC Commission, [1974] I CMLR 309, 26 paragrafas.

⁷⁰ Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. VIII- 1099, 9 straipsnis.

⁷¹ Byla 85/76 Hoffmann- La Roche and Co. AG v Commission, [1979] ECR 461.

⁷² Byla 6 & 7/73 Instituto Chemoterapico Italiano & Commercial Solvents Corp. v EC Commission, [1974] I CMLR 309.

pobūdis ir komercinė paskirtis neturi nieko bendra su tokių sutarčių dalyku- punktai)⁷³. Tiesioginio piktnaudžiavimo pavyzdžiais galėtų būti tokie atvejai kaip atsisakymas tiekti, nepagrįstai didelių vartotojams nepalankių kainų nustatymas, lojalumo nuolaidos, nesąžiningas naudojimas intelektualinės nuosavybės teisėmis. Tuo tarpu netiesioginio piktnaudžiavimo situacijos paprastai susijusios su esamų konkurencijos sąlygų silpninimu ir kliūčių naujiems konkurentams sudarymu taip, kad jiems būtų sunku patekti į rinką ir konkuruoti⁷⁴.

Pažymėtina, jog piktnaudžiauti galima ne tik vartotojo, bet ir konkurentų atžvilgiu (pavyzdžiui, jau minėtoje *United Brands* byloje⁷⁵ įmonė stengėsi išstumti savo smulkesnius konkurentus iš rinkos).

Be šių paminėtų rūšių, piktnaudžiavimas teorijoje taip pat dar klasifikuojamas į:

1. *Piktnaudžiavimas pasireiškiantis naudojimusi dominuojančia padėtimi*- tai pavyzdžiai išvardinti EB Sutarties 82 straipsnio 2 dalyje (a- d punktai);
2. *Piktnaudžiavimas pasireiškiantis konkurentų pašalinimu (išstūmimas iš rinkos)*- čia patenka toks elgesys kaip, pavyzdžiui, žemų („grobūniškų“) kainų nustatymas arba dominuojančios subjekto atsisakymas tiekti;
3. *Struktūrinis piktnaudžiavimas*- susijęs su struktūriniais pokyčiais rinkoje, pavyzdžiui, kai vienas ūkio subjektas įsigyja kitą subjektą;

Visos piktnaudžiavimo klasifikacijos yra daugiau teorinio pobūdžio, kadangi kiekvieną kartą, vertinant ūkio subjekto elgesį rinkoje bus atsižvelgiama į konkrečius jo veiksmus ir bendrą rinkos struktūrą.

Be to, reikia pabrėžti, kad faktas, jog tam tikras ūkio subjektas užima dominuojančią padėtį, savaime nereiškia, kad toks subjektas pažeidžia konkurencijos taisykles. Tiesiog dominuojančios padėties turėjimas nėra piktnaudžiavimas. Tai ETT patvirtino *Michelin* byloje pažymėdamas, jog nepriklausomai nuo priežasčių, dėl kurių įmonė dominuoja, tokia įmonė turi ypatingą atsakomybę savo elgesiu nepažeisti konkurencijos bendrojoje rinkoje (individualios atsakomybės doktrina)⁷⁶.

---

⁷³ Byla 6 & 7/73 Instituto Chemoterapico Italiano & Commercial Solvents Corp. v EC Commission, [1974] I CMLR 309, 26 paragrafas.

⁷⁴ Ritter L., Braun W. D. *European Competition Law. A practitioner's Guide*. The Hague: Kluwer Law International, 2004, P.161.

⁷⁵ Byla C-27/76 *United Brands Company and United Brands Conitentaal BV v. Commission* [1978] ECR 207.

⁷⁶ Byla 322/81 *Michelin v. Commission*, [1983], ECR 3481, 12 paragrafas.

Ypatingos atsakomybės sąlyga buvo pakartota dar ne kartą. Štai, pavyzdžiui, buvęs Konkurencijos Komisaras *Mario Monti* vienoje iš savo kalbų Europos Parlamente pasisakė, jog Komisija taikydama 82 straipsnį diskriminuoja nedominuojančias ir dominuojančias įmones. Elgesys, kuris būtų toleruojamas nedominuojančios kompanijos atžvilgiu, greičiausiai būtų pasmerktas kaip piktnaudžiavimas 82 straipsnio prasme dominuojančios įmonės atžvilgiu⁷⁷.

Kita vertus, piktnaudžiavimas yra susijęs su tam tikru ūkio subjekto elgesiu rinkoje, kuris turėtų būti atskirtas nuo normalios ūkio subjekto ekonominės strategijos, kuria remiasi jo visa veikla. Racionali ekonomiškai pajėgaus ūkio subjekto kainų politika nebūtinai reiškia piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi. Priešingu atveju, dominuojančių ūkio subjektų elgesys rinkoje būtų varžomas nepagrįstai. Taigi piktnaudžiavimas ETT jurisprudencijoje yra suprantamas objektyviai, kadangi atsižvelgiama į konkrečios įmonės veiksmų padarinius, o ne ketinimus. Būtent todėl piktnaudžiavimas yra objektyvi sąvoka, susijusi su įmonės turinčios dominuojančią padėtį elgesiu, kuris įtakoja rinkos struktūrą bei silpnina konkurenciją.

---

⁷⁷ EC Competition Law in Practice. Inns of court school of law, City University, London: Oxford University press, 2003, P.54.

2. ESMINIAI KOLEKTYVINĖS DOMINUOJANČIOS PADĖTIES POŽYMIAI

2.1. Kolektyvinio dominavimo sąvoka

EB Sutarties 82 straipsnis nustato, jog „draudžiamas bet koks vienos ar keleto įmonių piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi bendrojoje rinkoje ar didelėje jos dalyje, galintis paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą“⁷⁸. Ši straipsnio formuluotė- kolektyvinio dominavimo (angl. *collective, joint, oligopolistic dominance*) sąvokos atsiradimo pagrindas EB konkurencijos teisėje.

Kolektyvinis dominavimas- tai teisinė sąvoka. Kita vertus, ji neatsiejama nuo ekonominio pobūdžio analizės bei reiškinių, tokių kaip oligopolija, struktūriniai ir ekonominiai ryšiai tarp ūkio subjektų „tylus susitarimas“. Būtent dėl šio dvejopo kolektyvinio dominavimo padėties analizės pobūdžio- iš vienos pusės teisinio, iš kitos- ekonominio- praktikoje taikant EB Sutarties bei kitų teisės aktų nuostatas kyla nemažai sunkumų.

Remiantis EB institucijų praktika galima teigti, jog *kolektyvinis dominavimas (kolektyvinė dominuojanti padėtis)- tai dviejų arba daugiau ūkio subjektų padėtis atitinkamoje rinkoje, kuri suteikia ūkio subjektams galimybę veikti gana nepriklausomai nuo konkurentų, tiekėjų arba pirkėjų ir ypatingai nuo vartotojų, veiksmingai ribojant konkurenciją atitinkamoje rinkoje*⁷⁹.

Ši sąvoka suponuoja tai, kad nustatant kolektyvinę dominuojančią padėtį, būtina įvertinti keletą kriterijų:

- 1) Pirmasis kriterijus yra būdingas tiek kolektyviniam, tiek individualiam dominavimui- turi būti analizuojami santykiai tarp dviejų ar daugiau ūkio subjektų, turinčių kolektyvinę dominuojančią padėtį, bei kitų rinkoje veikiančių įmonių. T.y. būtina nustatyti ir įvertinti tuos pačius faktorius kaip ir individualaus dominavimo atveju- atitinkamą prekę, geografinę rinką, kitus kriterijus turinčius įtakos dominavimo nustatymui;

⁷⁸ Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis// Valstybės Žinios. 2004, Nr. 2-2.

⁷⁹ ETT Bylos: C-85/76 Hoffmann-La Roche v. EC Commission, 13 February 1979, [1979] ECR 461, C-322/81 Nederlandsche Banden- Industrie Michelin NV v. Commission [1983] ECR 3461, C-27/76 United Brands Company and United Brands Conitentaal BV v Commission [1978] ECR 207.

- 2) Antrasis kriterijus yra būdingas išimtinai kolektyviniam dominavimui- turi būti vertinami santykiai tarp tos grupės narių, kurie manoma užima kolektyvinę dominuojančią padėtį,⁸⁰;

Reikia pažymėti, jog tikslios kolektyvinio dominavimo sąvokos nėra nei EB Sutartyje, nei antriniuose teisės aktuose. Tuo tarpu Lietuvoje ši sąvoka pateikiama LR Konkurencijos įstatyme⁸¹ bei Konkurencijos tarybos nutarime „Dėl Konkurencijos tarybos paaiškinimų dėl dominuojančios padėties nustatymo“⁸²:

„Keletas ūkio subjektų užima bendrą dominuojančią padėtį, jeigu jie kaip visuma gali daryti vienpusę lemiamą įtaką atitinkamoje rinkoje, veiksmingai ribodami konkurenciją“⁸³.

Kita vertus, ši sąvoka Lietuvos institucijų praktikoje nėra plačiau analizuota ir nagrinėta. Dėl šios priežasties šiame darbe remiamasi EB institucijų praktika.

2.2. Kolektyvinis dominavimas ir oligopolinės rinkos

Kaip minėta anksčiau, jau pačioje EB Sutartyje yra įtvirtinta galimybė, jog efektyvią konkurenciją gali pažeisti ne tik vienas, bet ir keletas ūkio subjektų. Akivaizdu, kad į šią nuostatą patenka situacijos, kai dominuojančią padėtį užima keletas subjektų, priklausančių tam pačiam ekonominiam vienetui, pavyzdžiui, motininė ir dukterinė įmonės (*Commercial Solvents* byla⁸⁴). Tai siauras požiūris į kolektyvinės dominuojančios padėties sąvoką⁸⁵.

Tačiau daug neaiškumų kyla analizuojant oligopolinę rinką, kurioje nėra vienas iš veikiančių ūkio subjektų neužima dominuojančios padėties, tačiau stipri pozicija atitinkamoje rinkoje yra paremta jų kolektyvine rinkos galia. Tokie subjektai balansuoja tarp ilgalaikės (*long-term*) naudos, gaunamos iš bendro visų oligopolinėje rinkoje veikiančių ūkio subjektų bendro supratimo, ir tarp

---

⁸⁰ A.Volochova. Kolektyvinio dominavimo nustatymo praktikoje ypatumai. Vilnius: Jurisprudencija, Mokslo darbai 4(82), 2006. P.100.

⁸¹ Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. VIII- 1099.

⁸² Lietuvos Respublikos Konkurencijos Tarybos nutarimas Dėl Konkurencijos Tarybos paaiškinimų dėl dominuojančios padėties nustatymo// Valstybės žinios. 2000, Nr.52.

⁸³ Lietuvos Respublikos Konkurencijos Tarybos nutarimas Dėl Konkurencijos Tarybos paaiškinimų dėl dominuojančios padėties nustatymo// Valstybės žinios. 2000, Nr.52, 28punktas.

⁸⁴ Byla 6-7/73 *Commercial Solvents Corp v Commision* [1974] ECR 223.

⁸⁵ R.Whish. Abuse of Collective Dominance. Norwegian Competition Authority: Competition Law Conference, 2004// http://www.konkurransetilsynet.no/archive/internett/vedlegg/nyheter/040319_konferanse_misbruk/4_whish.pdf; prisijungimo laikas: 2006-09-16.

trumpalaikio (*short-time*) pelno, gaunamo nukrypus nuo bendros strategijos, priimtos atitinkamoje rinkoje⁸⁶.

ETT iš pradžių buvo linkęs siūlyti, kad problemos kylančios oligopolinėse rinkose nepatektų į EB Sutarties 82 straipsnio taikymo apimtį dėl to, jog dominavimas yra apibrėžiamas kaip galimybė ūkio subjektui elgtis nepriklausomai nuo kitų rinkos jėgų⁸⁷. Tai ETT patvirtino *Hoffmann-La Roche* byloje, kur teigė, jog vienašališkas vienos dominuojančios kompanijos elgesys turėtų būti atskirtas nuo paralelinio ir sąveikaujančio keleto nepriklausomų įmonių elgesio, būdingo oligopolijoms⁸⁸. Tačiau tai buvo tik pirminė ETT pozicija, kuri laikui bėgant kito.

Oligopolinės rinkos sąlygomis veikiantiems ūkio subjektams paprastai nėra sudėtinga stebėti savo konkurentų elgesį bei įsilieti į bendrą strateginę sąveiką, taip išvengiant kartelinių susitarimų ar kitų draudžiamų elgesio formų remiantis EB Sutarties 81 straipsniu. Būtent oligopolinėse rinkose „tylus susitarimas“ gali būti ypač akivaizdus, kadangi rinkoje veikiančių konkurentų skaičius yra nedidelis bei jie visi yra santykinai dideli, tačiau nė vienas jų neužima dominuojančios pozicijos⁸⁹. Kadangi toks įmonių elgesys nepatenka nei į 81 straipsnio taikymo apimtį dėl susitarimo tarp ūkio subjektų nebuvimo, nei į 82 straipsnio reguliuojamą sritį dėl vienos dominuojančios įmonės nebuvimo, ši spraga atvedė prie kolektyvinio dominavimo sąvokos vystimosi EB konkurencijos teisėje.

---

⁸⁶ Jones A. and Sufrin B. *EC Competition Law - Texts, Cases, and Materials*, New York: Oxford University Press, 2001, P.629.

⁸⁷ Lane R. *EC Competition Law: An imprint of Pearson Education*, Great Britain, 2000, P.216.

⁸⁸ Byla 85/76 *Hoffmann- La Roche v Commission* [1979] ECR 461 at 520.

⁸⁹ C.Stroux, *Collective dominance under the Merger Regulation: A serious evidentiary reprimand for the Commission*, *European Law Review*, 2002, 27(6), 736-746, P. 736.

3. KOLEKTYVINIO DOMINAVIMO SĄVOKOS VYSTIMASIS EB KONKURENCIJOS TEISĖJE

3.1. Kolektyvinio dominavimo sąvoka EB institucijų jurisprudencijoje

Kolektyvinio dominavimo sąvoką pasiūlė Komisija, atlikdama tyrimus, paremtus EB Sutarties 81 bei 82 straipsniais, skirtais reguliuoti įmonių kartelinius susitarimus ir draudimą piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi, bei nagrinėdama sprendimus dėl koncentracijų kontroliavimo EB⁹⁰. Reikia pažymėti, jog koncentracijų kontrolė nepatenka į šio darbo tyrimų sritį, tačiau ji bus vertinama EB institucijų praktikos ir priimtų sprendimų šviesoje, kiek tai būtina siekiant atskleisti kolektyvinio dominavimo sąvoką. ETT ir Komisijos priimtų sprendimų svarba, remiantis Koncentracijų kontrolės Reglamentu Nr. 139/2004 Dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės (anksčiau- Reglamentas Nr. 4064/89 Dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės), nenuginčijamai prisidėjo prie kolektyvinio dominavimo sąvokos apibrėžimo ir vystimosi EB konkurencijos teisėje ir netiesiogiai įtakojo šios sąvokos taikymą procedūroms remiantis EB Sutarties 82 straipsniu⁹¹.

Remiantis Reglamentu Nr. 139/2004 Dėl koncentracijų kontrolės tarp įmonių Komisija analizuoja galimą poveikį konkurencijai bendrojoje rinkoje dėl susijungimo įvykdymo. Jeigu naujai kuriama koncentracija neprieštarauja bendrosios rinkos principams, vienintelė galimybė užkirsti kelią ūkio subjektams, veikiantiems oligopolinėse rinkose, piktnaudžiauti savo užimamos rinkos galia yra kontrolė remiantis EB Sutarties 81 straipsniu dėl draudžiamų kartelinių susitarimų tarp įmonių sudarymo arba remiantis 82 straipsniu, kurio nuostatos draudžia piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi. Tačiau praktikoje Komisijai tenka susidurti su dideliais sunkumais, įrodinėjant ūkio subjektų veiksmus, prieštaraujančius konkurencijai, remiantis minėtais EB Sutarties straipsniais. Dėl šios priežasties Komisija remiasi plačia interpretacija taikydama kolektyvinio dominavimo sąvoką procedūrose, susijusiose su koncentracijų kontrole. Tokiu būdu Komisija įgijo gan efektyvų būdą, kaip kontroliuoti ūkio subjektus nekonkurencinėse oligopolinėse rinkose⁹². Kita

---

⁹⁰ Office for competition and consumers' protection. *Abuse of a dominant position in the light of legal provisions and case law of the European Communities*. Publication prepared and published with financial support from the European Union. Warsaw. 2003.

⁹¹ Tarybos Reglamentas Nr. 139/2004 Dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės OJ L 024, 29/01/2004 pakeitęs Tarybos Reglamentą Nr.4064/89 Dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės, OJ L 395/1, 30/12/1989.

⁹² A.K.Onuma. To what extent is the concept of collective dominance applicable under the ECMR?// http://www.dundee.ac.uk/cepmlp/car/html/car8_article10.pdf; prisijungimo laikas 2006-08-17.

vertus, kaip matysime toliau, PIT *Airtours* byloje nustatė tam tikras ribas tokioms Komisijoms interpretacijoms bei kolektyvinio dominavimo sąvokos taikymui koncentracijų bylose⁹³.

Tiek anksčiau galiojęs Reglamentas Nr. 4064/89, tiek dabar galiojantis Reglamentas Nr. 139/2004 Dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės yra paremti dominavimo koncepcija. Iki 2004 m. gegužės 1d. galiojusiame Reglamente Nr. 4064/89 buvo įtvirtintas esminis testas, paremtas dominuojančios padėties rinkoje sukūrimu arba sustiprinimu. Greitai tapo aišku, kad šią nuostatą būtina praplėsti ir įtraukti į ją situacijas, kai du ar daugiau ūkio subjektų slaptai bendradarbiauja rinkoje ir tai jiems suteikia galimybę elgtis nepriklausomai nuo kitų rinkoje veikiančių subjektų, o ypačiai vartotojų. Tai sąlygojo kolektyvinio dominavimo sąvokos atsiradimą koncentracijų kontrolės srityje. Be to, tai taip pat iliustruoja, kaip EB institucijos besiremiamos teleologinio aiškinimo metodu teisę pritaikė besikeičiančioms rinkos sąlygoms.

2004m. gegužę įsigaliojęs Reglamentas Nr. 139/2004 Dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės pakeitė iki tol galiojusį Reglamentą Nr. 4064/89 Dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės⁹⁴. Nors didelių pakeitimų naujasis Reglamentas nenustatė, tačiau kolektyvinio dominavimo reglamentavimo srityje naujai suformulavo tradicinį *suderinamumo su bendrąja rinka testą* (Reglamento Nr. 4064/89 Dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės 2(3) straipsnis) į *esminio trukdymo efektyviai konkurencijai testą* (angl. *Significant Impediment to Effective Competition test-SIEC test*), remiantis kuriuo turėtų būti dar efektyviau kontroliuojamas koncentracijų antikonkurencinis poveikis: „*Koncentracija, kuri sukuria arba sustiprina dominuojančią padėtį, ir dėl to itin apribojama veiksminga konkurencija bendrojoje rinkoje arba didelėje jos dalyje, yra laikoma nesuderinama su bendrąja rinka*“⁹⁵.

Pirmą kartą kolektyvinio dominavimo sąvoka buvo nagrinėjama Pirmosios Instancijos Teisme *Italian Flat Glass* byloje⁹⁶ remiantis EB Sutartyje įtvirtintomis 81 ir 82 straipsnių nuostatomis. Komisija tris Italijos plokščio stiklo gamintojus pripažino pažeidusius EB Sutarties 81 straipsnį dėl kartelinio susitarimo sudarymo. Be to, Komisijos teigimu šios įmonės taip pat pažeidė ir EB Sutarties 82 straipsnį, kadangi piktnaudžiavo dominuojančia padėtimi. Anot Komisijos, gamintojai užėmė kolektyvinę dominuojančią padėtį, kadangi kartu vykdė ir palaikė komercinę

⁹³ Byla T-342/99, *Airtours plc v Commission of the European Communities*, [2002] E.C.R. II-2585.

⁹⁴ Tarybos Reglamentas Nr. 139/2004 Dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės OJ L 024, 29/01/2004 pakeitęs Tarybos Reglamentą Nr.4064/89 Dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės, OJ L 395/1, 30/12/1989.

⁹⁵ Tarybos Reglamentas Nr. 139/2004 Dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės OJ L 024, 29/01/2004, Official Journal L 024, 29/01/2004, 2(3) straipsnis.

⁹⁶ Byla T- 68, 77, 78/89 *Societa Italiana Vetro SpA et al v Commission* [1992] ECR II- 1403.

strategiją, kuri yra nesusijusi su normaliomis rinkos sąlygomis. Be to, gamintojai rinkoje prisistatinėjo ne kaip atskiros įmonės, o kaip vienas vienetas.

PIT šioje byloje nepalaikė Komisijos pozicijos bei anuliavo jos sprendimą dėl 82 straipsnio pažeidimo argumentuodamas tuo, jog Komisija nepateikė pakankamų įrodymų dėl kolektyvinės dominuojančios padėties pripažinimo.

Nepaisant galutinio sprendimo, PIT pripažino, jog kolektyvinė dominuojanti padėtis yra galima:

„Iš principo nėra nieko, kas kliudytų dviem ar daugiau nepriklausomų įmonių, veikiančių tam tikroje rinkoje, susijusių tokiomis ekonominiais ryšiais dėl kurių jos kartu užima dominuojančią poziciją prieš kitas įmones veikiančias toje pačioje rinkoje“⁹⁷.

Taigi *Italian Flat Glass* byla buvo pirmoji, kurioje PIT patvirtino, jog kolektyvinė dominuojanti pozicija gali egzistuoti ir oligopolinėse rinkose, kai *„dvi ar daugiau įmonių bendrai turi technologinį pranašumą, paremtą susitarimais ir licenzijomis, kuris suteikia jiems galią elgtis pakankamai nepriklausomai nuo savo konkurentų, klientų ir ypatingai nuo vartotojų“⁹⁸*. Taigi PIT pabrėžė ekonominių ryšių svarbą tarp ūkio subjektų, kurie šiems subjektams leistų užimti kolektyvinę dominuojančią padėtį kitų ūkio subjektų, veikiančių rinkoje, atžvilgiu. Ir, nors Komisija nesugebėjo įrodyti egzistuojant kolektyvinį dominavimą, ši byla patvirtino galimybę EB Sutarties 81 ir 82 straipsnių paraleliniam taikymui. Be to, PIT pirmą kartą pripažino, jog egzistuoja galimybė, kad kolektyvinę dominuojančią padėtį gali užimti keletas ūkio subjektų, iš kurių nė vienas atskirai nėra dominuojantis, tačiau kartu jie užima gana didelę rinkos dalį bei tokiu būdu gali veiksmingai riboti konkurenciją.

3.1.1. NESTLE/Perrier- pirmasis Komisijos sprendimas dėl kolektyvinio dominavimo remiantis Reglamentu Nr. 4064/89 Dėl koncentracijų kontrolės tarp įmonių

Komisija pirmą kartą kolektyvinio dominavimo sąvoką pritaikė savo sprendime *Nestle/Perrier*, kuris buvo susijęs su koncentracijų kontrole tarp įmonių, remiantis Reglamentu Nr. 4064/89⁹⁹. Komisija teigė, jog *Nestle* ir *Perrier*- dviejų Prancūzijos mineralinio vandens gamintojų susijungimas sąlygotų jų kolektyvinės dominuojančios padėties susikūrimą mineralinio vandens

⁹⁷ Byla T- 68, 77, 78/89 Societa Italiana Vetro SpA et al v Commission [1992] ECR II- 1403, 358 paragrafas.

⁹⁸ Ibid, 360 paragrafas.

⁹⁹ Komisijos sprendimas IV/M190, NESTLE SA/Source Perrier SA, [1992] OJL 356/1.

rinkoje Prancūzijoje, dėl ko šios kompanijos negali vykdyti koncentracijos. Be to, toks dviejų stambių mineralinio vandens gamintojų susijungimas sumažintų didelių subjektų skaičių, veikiančių rinkoje, nuo trijų iki dviejų.

Kita vertus, anot Komisijos, pats duopolinės dominuojančios padėties atsiradimas nepateisina koncentracijos vykdymo uždraudimo. Taip pat turi būti įvertinti ir kiti faktoriai, kurie parodytų, jog įmonės po susijungimo turės tylaus susitarimo galimybę. Tai Komisija bandė pagrįsti teigdama, jog, įgyvendinus susijungimą, rinka taptų labai koncentruota, kadangi šios dvi įmonės kontroliuotų apie 80% visos mineralinio vandens rinkos Prancūzijoje. Tokio pobūdžio rinkoje veikiantiems subjektams atsirastų galimybė kontroliuoti ir stebėti vieni kitus. Tad, anot Komisijos, paralelinis, konkurenciją ribojantis, elgesys reikštų piktnaudžiavimą kolektyvine dominuojančia padėtimi¹⁰⁰. Piktnaudžiavimas taptų įmanomas dėl skaidrios rinkos, kurioje veikiantys subjektai galėtų lengvai suvienodinti savo veiksmus sudarydami tylų susitarimą bei stebėti vieni kitų elgesį.

Be to, Komisijos nuomone, kitos rinkos charakteristikos taip pat byloja, jog subjektai galės vykdyti tylų susitarimą: tai homogeniniai produktai, didelės įėjimo į rinką kliūtys, konkurencijos nebuvimas bei kiti faktoriai¹⁰¹.

Remiantis šiais kriterijais Komisija pripažino, jog po koncentracijos sukūrimo atsirastų duopolinė dominuojanti *NESTLE* ir *Perrier* kompanijų pozicija, kuri neabejotinai paveiktų konkurencijos sąlygas rinkoje.

Ir, nors po tam tikrų veiksmų atlikimo, kuriuos buvo įpareigosios įvykdyti koncentracijos šalys, susijungimą buvo leista įgyvendinti, šiuo savo sprendimu Komisija pripažino, jog tiriant koncentracijų bylas, kuriose svarstoma, ar nebus sukurta ar sustiprinta dominuojanti padėtis, remiantis Reglamentu Nr. 4064/89 Dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės, dominuojančios padėties sąvoka gali apimti ir kolektyvinio dominavimo atvejus, kai subjektams suteikiama galimybė rinkoje veikti bendrai ir pakankamai nepriklausomai nuo konkurentų.

Beje, reikėtų pažymėti, jog EB institucijos, nagrinėdamos koncentracijos bylas bei piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi pagal EB Sutarties 82 straipsnį, remiasi tomis pačiomis sąvokomis ir išaiškinimais kaip ir nagrinėjant bylas dėl koncentracijų kontrolės. Tai leidžia daryti

---

¹⁰⁰ Komisijos sprendimas IV/M190, *NESTLE SA/Source Perrier SA*, [1992] OJL 356/1, 117 paragrafas.

¹⁰¹ *Ibid*, 121-131 paragrafai.

išvada, kad kolektyvinio dominavimo sąvoka suprantama ir taikoma vienodai visoje EB konkurencijos teisėje, nepaisant skirtingų sričių ypatumų¹⁰².

3.1.2. ETT sprendimas *France v Commission* byloje dėl kolektyvinės dominuojančios padėties nustatymo koncentracijų bylose

Didelis iššūkis Komisijai taikant kolektyvinio dominavimo nuostatas koncentracijų bylose buvo mestas nagrinėjant Prancūzijos kompanijos apeliaciją prieš Komisiją Europos Teisingumo Teisme *France v Commission* byloje (teorijoje dažnai pristatoma kaip *Kali&Salz* byla)¹⁰³. Komisija nagrinėdama šalių prašymą dėl susijungimo nusprendė, jog koncentracija tarp *Kali&Salz/Mitteldeutsche Kali AG* ir *Société Commerciale des Potasses et de l'Azote* yra galima tik tuomet, kai šalys įvykdys tam tikrus įsipareigojimus, remiantis Komisijos priimtu sprendimu¹⁰⁴.

Komisija savo sprendime nurodė, jog dėl šio susijungimo dvi kompanijos, *K&S/MdK* ir *Société Commerciale des Potasses et de l'Azote*, įgis kolektyvinę dominuojančią padėtį žemės ūkyje naudojamų mineralinių trąšų- kalio karbonato rinkoje. Komisijos analizė buvo paremta bendromis duopolio rinkos dalimis. Anot Komisijos, buvo didelė tikimybė, jog po įvykdytos koncentracijos nebeliks efektyvios konkurencijos tarp *K&S/MdK* ir *Société Commerciale des Potasses et de l'Azote*. Toks Komisijos požiūris buvo paremtas egzistuojančiais komerciniais ryšiais tarp šalių bei kalio karbonato rinkos ypatumais. Rinkos skaidrumo lygis buvo labai didelis, taip pat egzistavo homogeniniai produktai bei rinkoje buvo jaučiamas techninių inovacijų trūkumas¹⁰⁵.

Be to, Komisijos nuomone, šių įmonių susijungimas turėtų įtakos 2 rinkoms: Vokietijos ir Europos Bendrijos (išskyrus Vokietiją). Susijungę minėti ūkio subjektai Vokietijoje kontroliuotų visą žemės ūkyje naudojamų mineralinių trąšų- kalio karbonato rinką. Tuo tarpu EB rinkoje šių kompanijų rinkos dalis sudarytų 23%.

---

¹⁰² A.Volochova. Kolektyvinio dominavimo nustatymo praktikoje ypatumai. Vilnius: Jurisprudencija, Mokslo darbai 4(82), 2006. P.100.

¹⁰³ Sujungtos bylos 68/94 ir 30/95, French Republic and Société commerciale des potasses et de l'azote (SCPA) and Entreprise minière et chimique (EMC) v Commission of the European Communities, [1998] ECR I-1375.

¹⁰⁴ Komisijos sprendimas IV/M.308 *Kali&Salz/Mdk/Trehuand*, 9 July 1998, [1998], OJ L186/38.

¹⁰⁵ Sujungtos bylos 68/94 ir 30/95, French Republic and Société commerciale des potasses et de l'azote (SCPA) and Entreprise minière et chimique (EMC) v Commission of the European Communities, [1998] ECR I-1375,12-13 paragrafai.

Nepaisant nustatytų rinkos dalių, Komisija nusprendė, jog koncentracija neturės jokios neigiamos įtakos Vokietijos rinkai. Tačiau analizuojant antrąją rinką- Europos Bendrijos- Komisijos nuomone šis susijungimas sukurtų oligopolinio dominavimo situaciją dėl susijungiančių kompanijų turimų ryšių su Prancūzijos įmone Société Commerciale des Potasses et de l'Azote (didžiausias Kali&Salz distributorius Prancūzijoje), užimančia 37% kalio karbonato rinkos EB (išskyrus Vokietiją)¹⁰⁶. Dėl šios priežasties kaip sąlygą norint įvykdyti koncentraciją Komisija nurodė įmonėms- pareiškėjoms nutraukti šiuos ryšius su didžiausiu platintoju Prancūzijoje.

Tačiau įmonės, norėjusios įvykdyti koncentraciją, nesutiko su tokiu Komisijos sprendimu ir jį apskundė ETT. ETT savo ruožtu panaikino Komisijos sprendimą, pažymėdamas, kad Komisija neįrodė, jog oligopolinė dominuojanti padėtis gali atsirasti ar būti sustiprinta dėl šio įmonių susijungimo¹⁰⁷.

Nepaisant to, kad ETT nepalaikė Komisijos nuomonės, šis sprendimas yra svarbus dėl keleto priežasčių. Visų pirma, ETT sprendimu *France v Commission* byloje buvo patvirtinta, jog Reglamentas 4064/89 dėl koncentracijų kontrolės tarp įmonių taip pat yra taikomas ir kolektyvinio dominavimo bylose. Reikia pažymėti, jog šiai ETT nuomonei nepritarė nei Generalinis Advokatas, nei byloje savo nuomonę pareiškusios Prancūzijos Vyriausybė bei Europos Taryba. Generalinis Advokatas Tesauras savo nuomonėje pripažino, jog koncentracijų Reglamente egzistuoja spraga dėl kolektyvinio dominavimo taikymo koncentracijų bylose, bet šią spragą siūlė taisyti keičiant patį Reglamentą, bet ne praplečiant ir interpretuojant jo tekstą¹⁰⁸.

Antra, ETT nurodė keturis elementus, kuriuos Komisija turi nustatyti analizuodama oligopolinį dominavimą. Tai: visų pirma, pakankamai esminės ir stabilios šalių rinkos dalys. Antra, pakankamas bendrų rinkos dalių padidėjimas dėl vykdomos koncentracijos. Trečia, rinkoje esančios sąlygos, įskaitant patekimo į rinką barjerus, kurios paskatintų abipusę priklausomybę. Ketvirta, egzistuojantys struktūriniai ryšiai tarp šalių. Remiantis šios bylos faktinėmis aplinkybėmis ETT nusprendė, jog egzistavę struktūriniai ryšiai tarp šalių turėjo nepakankamą įtaką šalių konkurenciniam elgesiui, kad tai sąlygotų kolektyvinės dominuojančios padėties egzistavimą¹⁰⁹.

---

¹⁰⁶ Komisijos sprendimas IV/M.308 Kali&Salz/Mdk/Trehuand, 9 July 1998, [1998], OJ L186/38.

¹⁰⁷ Sujungtos bylos 68/94 ir 30/95, French Republic and Société commerciale des potasses et de l'azote (SCPA) and Entreprise minière et chimique (EMC) v Commission of the European Communities, [1998] E.C.R. I-1375.

¹⁰⁸ Opinion of Mr Advocate General Tesauras delivered on 6 February 1997. Sujungtos bylos 68/94 ir 30/95. French Republic and Société commerciale des potasses et de l'azote (SCPA) and Entreprise minière et chimique (EMC) v Commission of the European Communities, [1998] ECR I-1375.

¹⁰⁹ Sujungtos bylos 68/94 ir 30/95, French Republic and Société commerciale des potasses et de l'azote (SCPA) and Entreprise minière et chimique (EMC) v Commission of the European Communities, [1998] E.C.R. I-1375.

ETT sprendimas šioje byloje taip pat patvirtino, kad Komisija turi santykinai didelę laisvę sprendžiant, ar vykdoma koncentracija sukurs kolektyvinę dominuojančią padėtį. Be to, Komisija, analizuodama koncentracijas, nėra įpareigota taikyti ankstesnėse bylose nustatytus kriterijus¹¹⁰.

Taigi *France v Commission* byloje išreikštas ETT požiūris parodo, jog Komisija turi laikytis kazuistinio požiūrio ir vertinti oligopolines rinkas remiantis kiekvienos situacijos aplinkybėmis. Be to, šiuo sprendimu ETT prisidėjo prie kolektyvinio dominavimo doktrinos vystimosi EB konkurencijos teisėje.

Kita vertus, diskusijos dėl kolektyvinio dominavimo doktrinos nesibaigė net ir po šio ETT sprendimo *France v Commission* byloje, nors ETT ir pripažino, jog kolektyvinis dominavimas patenka į Koncentracijų kontrolės Reglamento taikymo apimtį, bei patvirtino Komisijai suteiktus įgaliojimus šioje srityje.

3.1.3. Tolesnis kolektyvinio dominavimo sąvokos vystymasis *Gencor v Commission* byloje

Gencor v Commission byloje Pirmosios Instancijos Teismas patvirtino Komisijos sprendimą uždrausti koncentraciją, kadangi tai sąlygotų dominuojančios duopolinės padėties atsiradimą ir sustiprinimą pasaulinėje platinos metalų gamybos rinkoje¹¹¹. Tai buvo pirmoji byla, kurioje susijungimas tarp dviejų įmonių buvo uždraustas kolektyvinės dominuojančios padėties ir konkurencijos trukdymo pagrindais.

Komisija nustatė, jog koncentracija sąlygotų kolektyvinės dominuojančios padėties atsiradimą rinkoje, kur dvi įmonės kontroliuotų platinos metalų išteklius Pietų Afrikoje. Šie ištekliai sudarytų 90% visų pasaulyje žinomų platinos išteklių. Dėka koncentracijos, abi įmonės galėtų koordinuoti savo veiksmus atitinkamoje rinkoje. Komisija taip pat atkreipė dėmesį į ilgalaikį, pastovų ir simetrišką atitinkamos rinkos pasidalijimą, panašią kainų struktūrą, paklausos stagnaciją, mažą techninių pokyčių lygį bei produkto homogeniškumą.

PIT pritardamas Komisijos sprendimui pabrėžė, jog tam, kad būtų pripažinta egzistuojanti kolektyvinė dominuojanti padėtis, Komisija yra įpareigota nustatyti, jog koncentracijos sudarymas

---

¹¹⁰ Office for competition and consumers' protection. *Abuse of a dominant position in the light of legal provisions and case law of the European Communities*. Publication prepared and published with financial support from the European Unijon. Warsaw. 2003.

¹¹¹ Byla T-102/96, *Gencor v Commission of the European Communities*, [1999] E.C.R. II-753.

žymiai įtakos konkurencines sąlygas rinkoje. Tokia situacija, anot PIT, susidarytų, jeigu įmonės galėtų koordinuoti savo veiklą atitinkamoje rinkoje bei veikti pakankamai nepriklausomai nuo savo konkurentų, klientų ir vartotojų¹¹². Reikia pastebėti, kad PIT pateiktas kolektyvinio dominavimo apibrėžimas yra analogiškas vienos įmonės dominuojančios padėties apibrėžimui.

PIT proceso metu suinteresuotos bylos šalys ginčijo, jog Komisija savo analizėje nesirėmė ir neįrodė egzistuojant tam tikrus struktūrinius ryšius tarp koncentracijos šalių, kaip tai buvo atliekama ankstesniuose sprendimuose¹¹³. Anksčiau minėtoje *Italian Flat Glass* byloje PIT buvo nurodęs, jog tam, kad būtų galima įmones pripažinti užimančias kolektyvinę dominuojančią padėtį tarp jų turi egzistuoti tam tikri struktūriniai ryšiai¹¹⁴. Tačiau *Gencor* byloje PIT atmetė tokį šalių argumentą pareikšdamas, kad struktūrinių ryšių tarp įmonių nustatymas *Italian Flat Glass* byloje buvo tik pavyzdys, bet ne reikalavimas, norint nustatyti kolektyvinę dominuojančią padėtį¹¹⁵. Taip pat PIT nurodė, kad būtų netikslinga sutapatinti ekonominių ir struktūrinių ryšių sąvokas.

Toliau PIT pažymėjo, jog:

„nėra jokio teisinio ar ekonominio pagrindo neįtraukti į ekonominių ryšių sąvoką tarpusavio priklausomybės santykių, kurie dažniausiai gali susiklostyti tarp glaudžios oligopolijos dalyvių, kurie padidintos rinkos koncentracijos, skaidrumo ir produktų homogeniškumo sąlygomis gali nesunkiai nuspėti vienas kito veiksmus ir dėl to gana stipriai skatinami derinti savo elgesį rinkoje, ypač turėdami tikslą maksimizuoti jų bendrą naudą, mažindami gamybos apimtis ir didindami kainas“¹¹⁶.

Taigi PIT aiškiai nurodė, jog tarpusavio priklausomybės santykiai tarp dviejų oligopolinėje rinkoje veikiančių ūkio subjektų, su tam tikromis atitinkamos rinkos charakteristikomis, buvo pakankami siekiant nustatyti tam tikrus *ekonominius ryšius tarp įmonių* *Gencor* byloje. Dėl šios priežasties galima manyti, tokiu būdu PIT praplėtė kolektyvinio dominavimo sąvoką, kadangi įmonių tarpusavio santykių svarba buvo sumažinta iki esminio, bet nebūtino kriterijaus.

Taigi šis PIT sprendimas svarbus kolektyvinio dominavimo sąvokos vystimuisi dėl keleto priežasčių. Pirma, buvo patvirtinta jau *France v Commission* ETT išreikšta mintis, kad vien oligopolijos rinkoje egzistavimas dar nereiškia, kad joje yra kolektyvinė dominuojanti padėtis, nes ūkio subjektus turi sieti tokie ryšiai, kurie jiems leidžia vienodai elgtis rinkoje („tyliai“ koordinuoti

¹¹² Byla T-102/96, *Gencor v Commission of the European Communities*, [1999] E.C.R. II-753, 163 paragrafas.

¹¹³ *Ibid*, 264 paragrafas.

¹¹⁴ Byla T- 68, 77, 78/89 *Societa Italiana Vetro SpA et al v Commission* [1992] ECR II- 1403.

¹¹⁵ Byla T-102/96, *Gencor v Commission of the European Communities*, [1999] ECR II-753, 273-275 paragrafai.

¹¹⁶ *Ibid*, 276 paragrafas.

veiksmus), taigi būtina išsami rinkos analizė¹¹⁷. PIT nuomone koncentracijų kontrolės tikslas yra tik nustatyti, ar koncentracija padidins „tylaus susitarimo“ tarp suinteresuotų įmonių galimybę. PIT *Gencor* sprendime patvirtino, jog kolektyvinės dominuojančios padėties sąvoka yra susijusi su ekonomine „tylaus susitarimo“ sąvoka¹¹⁸.

Antra, PIT netiesiogiai nurodė, kokie tai galėtų būti ryšiai bei rinkos sąlygos, kurie sąlyginai galėtų būti skiriami į dvi tokių veiksmų grupes: 1) veiksniai, kurie sudaro ūkio subjektams palankias sąlygas „tyliai“ koordinuoti savo veiksmus (pavyzdžiui, didelis rinkos skaidrumas, produktų homogeniškumas, kt.) bei 2) veiksniai, kurie sudaro sąlygas ūkio subjektams veikti pakankamai nepriklausomai nuo savo konkurentų, klientų ir vartotojų (pavyzdžiui, įėjimo į rinką kliūtys).

Taigi *Gencor* byloje priimtas sprendimas buvo žingsnis į priekį kolektyvinio dominavimo sąvokos vystimesi, kadangi PIT nurodė, jog nebūtina įrodyti tarp šalių egzistuojančius struktūrinius ryšius, pakanka, kad egzistuoja tarpusavio priklausomybė tarp glaudžios oligopolijos šalių, esant tam tikroms atitinkamos rinkos charakteristikoms. Tokiu būdu PIT tarsi perinterpretavo sprendimą priimtą *Italian Flat Glass* byloje¹¹⁹.

3.1.4. ETT sprendimas *Compagnie Maritime Belge (Cewal)* byloje, patvirtinantis ankstesnį PIT sprendimą

Gencor byloje priimtas PIT sprendimas¹²⁰ buvo išvystytas ir netiesiogiai ETT patvirtintas *Compagnie Maritime Belge (Cewal)* byloje¹²¹. Šiame sprendime ETT nurodė tolesnes gaires vertinant kolektyvinį dominavimą ir sąlygas, kurios turi egzistuoti, norint įrodyti egzistuojant kolektyvinę dominuojančią padėtį. Be to, *Cewal* byla reikšminga ir tuo, jog ji buvo sprendžiama remiantis EB Sutarties 82 straipsniu.

Komisija nustatė, jog *Cewal* laivų savininkai užėmė kolektyvinę dominuojančią padėtį dėl glaudžių ekonominių ryšių tarpusavyje, kuriuos sąlygojo tarp šių savininkų sudaryti prekybą

---

¹¹⁷ Sujungtos bylos 68/94 ir 30/95, French Republic and Société commerciale des potasses et de l'azote (SCPA) and Entreprise minière et chimique (EMC) v Commission of the European Communities, [1998] ECR I-1375.

¹¹⁸ Bishop- Lofardo, A legal and economic consensus? The theory and practice of coordinated effects in EC merger control, Antitrust Bulletin, Spring 2004; 49, ½, p. 223.

¹¹⁹ Byla T- 68, 77, 78/89 Societa Italiana Vetro SpA et al v Commission [1992] ECR II- 1403.

¹²⁰ Byla T-102/96, Gencor v Commission of the European Communities, [1999] ECR II-753.

¹²¹ Byla 395,396/96, Compagnie Maritime Belge Transports v Commission (Cewal), [2000] ECR I-1365.

reguliuojantys susitarimai. Prekyba buvo vykdoma konkrečiais krovinių laivų plaukiojimo maršrutais. Komisija laivų savininkus taip pat apkaltino frachto sumažinimu su tikslu išstumti jų vienintelį likusį konkurentą iš rinkos¹²².

Apeliacinio proceso metu, iš pradžių PIT, o paskui ir ETT, pareiškėjai teigė, jog kolektyvinis dominavimas gali egzistuoti tik tuomet, kai visi ūkio subjektai užima dominuojančią padėtį atskirai. Tačiau ETT tokios pozicijos nepalaikė ir nurodė, jog 82 straipsnio nuostatos gali būti taikomos ir situacijoms, kur keletas įmonių užima dominuojančią padėtį bendrai. Taigi tam, kad galima būtų pripažinti kolektyvinio dominavimo faktą nebūtina, kad visi ūkio subjektai užimtą dominuojančią padėtį atskirai, kadangi yra vertinama jų bendrai užimama pozicija atitinkamoje rinkoje. Be to, kaip pažymėjo Komisija, kolektyvinė dominuojanti padėtis egzistuoja tuomet, kai viena ar keletas įmonių piktnaudžiauja turima pozicija rinkoje, netgi kai ne visi subjektai, užimantys kolektyvinę dominuojančią padėtį elgiasi analogiškai.

ETT toliau nurodė, jog *„dominuojančią padėtį gali užimti du ar daugiau teisiškai vienas nuo kito nepriklausomų ekonominių subjektų, jeigu ekonominiu požiūriu jie prisistato arba elgiasi kartu tam tikroje rinkoje kaip kolektyvinis subjektas. Būtent taip kolektyvinė dominuojanti padėtis ir turi būti suprantama“*¹²³.

ETT taip pat pažymėjo, jog tam, kad nustatyti, jog du ar daugiau ūkio subjektų užima kolektyvinę dominuojančią poziciją, būtina įvertinti, ar šios įmonės kartu sudaro kolektyvinį subjektą savo konkurentų, klientų ir vartotojų atžvilgiu bei, kad veikdamos kaip vienas kolektyvinis subjektas jos piktnaudžiavo užimama kolektyvine dominuojančia padėtimi¹²⁴. Tokia situacija susidaro tuomet, kai tarp vertinamų subjektų nėra efektyvios konkurencijos bei, kai įmonės atitinkamoje rinkoje veikia vienodai pagal bendrą planą¹²⁵. Tuo atveju, kai šios aplinkybės pasitvirtina, būtina įvertinti, ar tarp analizuojamų ūkio subjektų egzistuoja ekonominiai ryšiai ar veiksniai, kurių pagalba kolektyvinis subjektas gali elgtis nepriklausomai nuo savo konkurentų, klientų ir vartotojų.

Vien tik faktas, ETT nuomone, jog subjektai yra sudarę susitarimą- sutartį, asociacijos sprendimą, suderintus veiksmus- EB Sutarties 81 straipsnio prasme, savaime nereiškia, jog tokie subjektai užima kolektyvinę dominuojančią padėtį. Toks pagrindas nėra tinkamas sprendžiant

¹²² Byla 395,396/96, *Compagnie Maritime Belge Transports v Commission* (Cewal), [2000] ECR I-1365.

¹²³ Byla 395,396/96, *Compagnie Maritime Belge Transports v Commission* (Cewal), [2000] ECR I-1365, 36 paragrafas

¹²⁴ *Ibid*, 40 paragrafas.

¹²⁵ M.Stenberg. Economics of joint dominance. The research institute of the Finnish economy: Helsinki, 2002, P.4: <http://www.etla.fi/>, prisijungimo laikas: 2006-09-19.

kolektyvinio dominavimo faktą. Kaip ETT pažymėjo „*kolektyvinės dominuojančios padėties nustatymas taip pat gali būti paremtas ir kitais susijusiais faktoriais bei priklausyti nuo ekonominės situacijos, o ypačingai nuo analizuojamos rinkos struktūros vertinimo*“¹²⁶.

Kita vertus, kaip pabrėžė ETT, tokio susitarimo įgyvendinimas neabejotinai gali sukurti tokius ūkio subjekto ryšius, kad kitų rinkos dalyvių atžvilgiu jie veiktų kaip kolektyvinis subjektas. Todėl galima teigti, kad kolektyvinės dominuojančios padėties buvimas gali būti nustatytas iš susitarimo sąlygų ir jo esmės, iš jo įgyvendinimo būdo ir kitų ryšių ir veiksmų, kurie susiklostė kaip susitarimo įgyvendinimo padarinys¹²⁷.

Taigi ETT *Cewal* byloje dar kartą patvirtino, jog tam tikrų ekonominių ryšių egzistavimas tarp ūkio subjektų gali būti pagrindas kolektyvinei dominuojančiai padėčiai nustatyti¹²⁸. ETT dėmesį atkreipė į tai, kad ypatingą reikšmę turi visų faktorių visuma, kuria remiantis šie ūkio subjektai konkrečioje rinkoje prisistato arba elgiasi kaip vieningas kolektyvinis subjektas. Be to, ETT išsklaidė iki tol buvusias abejones dėl ekonominių ryšių kriterijaus taikymo nustatant kolektyvinę dominuojančią padėtį remiantis EB Sutarties 82 straipsniu, kadangi jau minėtame *Gencor* sprendime¹²⁹ PIT buvo patvirtinęs, jog norint nustatyti kolektyvinės dominuojančios padėties buvimą nebūtina, jog tarp šalių egzistotų struktūriniai ryšiai, o tik tarpusavio priklausomybė esant tam tikroms rinkos charakteristikoms. *Gencor* sprendimas buvo priimtas remiantis Reglamentu dėl koncentracijų kontrolės. Tuo tarpu analogišką sprendimą ETT priėmė ir *Cewal* byloje remiantis EB Sutarties 82 straipsniu taip netiesiogiai patvirtindamas ankstesnį PIT sprendimą.

3.1.5. *Airtours* byla- naujas kolektyvinės dominuojančios padėties apibrėžimas

Pats reikšmingiausias sprendimas dėl kolektyvinės dominuojančios padėties nustatymo buvo priimtas dėl koncentracijų kontrolės, tačiau ne remiantis EB Sutarties 82 straipsniu. 2002 metais PIT panaikino Komisijos sprendimą, kuris draudė *Airtours* ir *First Choice*- dviejų kelionių organizatorių Didžiojoje Britanijoje- susijungimą¹³⁰.

---

¹²⁶Byla 395,396/96, *Compagnie Maritime Belge Transports v Commission (Cewal)*, [2000] ECR I-1365.

¹²⁷ A. Volochova. Kolektyvinio dominavimo nustatymo praktikoje ypatumai. Vilnius: Jurisprudencija, Mokslo darbai 4(82), 2006. P.101.

¹²⁸ Korah V. *An Introductory guide to EC competition law and practice*. 8th edition. Oxford- Portland Oregon, 2004, P. 112.

¹²⁹ Byla T-102/96, *Gencor v Commission of the European Communities*, [1999] ECR II-753.

¹³⁰ Komisijos sprendimas M.1524 *Airtours/First Choice*, September 22, 1999.

Bylos fabula: Airtours ir First Choice buvo antras ir ketvirtas pagal dydį kelionių organizatorius Didžiojoje Britanijoje, parduodantys trumpų atstumų poilsines keliones, atitinkamai užimantys 21% ir 11% šios rinkos. 1999m. balandį *Airtours* viešai paskelbė apie *First Choice* kompanijos įsigijimą bei pranešė apie planuojamą susijungimą Komisijai.

Komisijos sprendimas ir jo teisinis įvertinimas: Komisija uždraudė minėtoms kompanijoms įvykdyti koncentraciją argumentuodama tuo, kad kartu su kitais Didžiosios Britanijos rinkoje veikiančiais kelionių organizatoriais- *Thomson*, kontroliuojančiu 27% rinkos, bei *Thomas Cook*-20% rinkos, bus sukurta kolektyvinė „triopolinė“ dominuojanti padėtis, dėl to ši koncentracija buvo pripažinta kaip nesuderinama su bendrąja rinka, kadangi to pasekmėje būtų sukurta kolektyvinė dominuojanti padėtis, kuri leistų likusiems trims veikiančioms subjektams riboti paslaugų tiekimą, padidinti kainas bei pelną netgi ir be formalių susitarimų ar kartelio sudarymo¹³¹. Remiantis Komisijos paskaičiavimais *Airtours/First Choice* ir jų artimiausi konkurentai- *Thomson* ir *Thomas Cook* bendrai turėtų 79 % rinkos dalies.

Komisija savo sprendimą dėl koncentracijos uždraudimo taip pat argumentavo tuo, kad rinkoje likę subjektai turėtų galimybę sumažinti arba išvengti konkurencijos. Be to, ji teigė, jog trys pagrindiniai kelionių operatoriai „tyliu“ būdu galėtų suvienodinti savo veiksmus, t.y. be formalaus susitarimo, veikiant pagal bendrą planą, ir taip turėtų galimybę padidinti parduodamų paslaugų tarifus nei, kad būtų įprastomis konkurencinėmis sąlygomis. Todėl, Komisijos nuomone, dėl naujai susikūrusios struktūros maži, nepriklausomi, operatoriai būtų dar labiau sumenkinti. Be to, anot Komisijos, griežtas atsakomųjų veiksmų mechanizmas nėra būtina sąlyga bylose nustatant kolektyvinę dominuojančią padėtį, kur egzistuoja didelės pastangos sumažinti konkurenciją rinkoje¹³².

Komisijos sprendimas, uždraudęs vykdyti koncentraciją tarp minėtų kelionių organizatorių, svarbus tuo, kad Komisija pirmą kartą uždraudė koncentraciją, kuri sąlygotų daugiau nei dviejų subjektų kolektyvinę dominuojančią padėtį¹³³. Ankstesnė koncentracijų kontrolės praktika

---

¹³¹ Komisijos sprendimas M.1524 *Airtours/First Choice*, September 22, 1999.

¹³² Ten pat, 54-56 paragrafai.

¹³³ Komisija tyrė, ar paskelbtos koncentracijos sąlygos kolektyvinę dominuojančią poziciją tarp daugiau nei dviejų ūkio subjektų šiose bylose: IV/M.202, *Thorn EMI/Virgin*// [1992] OJ C120; IV/M.258, *CCIE/GTE*// [1992] OJ C258/15; IV/M.358, *Pilkington/SIV*// [1994] OJ L158/24; IV/M.1016, *Price Waterhouse/Coopers & Lybrand*// [1999] OJ L50/27. Nė viename iš tyrimų koncentracija nebuvo uždrausta.

dažniausiai rėmėsi duopolių formavimu, nors remiantis EB Sutarties 82 straipsniu jau anksčiau buvo pripažinta, jog į kolektyvinės dominuojančios padėties sąvoką patenka ne tik duopoliai¹³⁴.

PIT sprendimo esmė- kolektyvinio dominavimo nustatymo testas: Nepaisant Komisijos priimto sprendimo svarbos, PIT jį panaikino. PIT griežtai sukritikavo Komisijos sprendimą bei nurodė, jog Komisija, nustatydamą pagrindinius kolektyvinės dominuojančios padėties vertinimo kriterijus, padarė esminių ekonominės analizės klaidų. Sprendimas uždrausti koncentraciją buvo priimtas nesiremiant būtinu teisiniu standartu¹³⁵.

Reikia pažymėti, kad PIT *Airtours* byloje¹³⁶ pripažino, jog koncentracija gali būti uždrausta dėl to, jog ji gali tiesiogiai ir nedelsiant sąlygoti kolektyvinės dominuojančios padėties sukūrimą arba sustiprinimą taip pažeidžiant efektyvią konkurenciją rinkoje. Tačiau, kaip jau minėta, PIT nuomone Komisija neįrodė, jog dėl byloje nagrinėjamos koncentracijos sudarymo bus sukurta kolektyvinė dominuojanti padėtis, pažeidžianti efektyvią konkurenciją tarp poilsinių kelionių organizatorių Didžiosios Britanijos turizmo rinkoje.

Šio PIT sprendimo *Airtours* byloje svarba neabejotinai glūdi tame, jog buvo pateikti pagrindiniai kriterijai, kuriais remiantis turėtų būti nustatomas kolektyvinio dominavimo faktas. Dėl šios priežasties negalima paneigti *Airtours* sprendimo reikšmės būsimai kolektyvinio dominavimo atvejų nagrinėjimo praktikai¹³⁷. Šis PIT sprendimas atsakė į iki tol buvusius atvirus klausimus, susijusius su kolektyvinės dominuojančios padėties vertinimu.

Airtours sprendimo 61 paragrafe PIT apibrėžė kolektyvinės dominuojančios padėties sąvoką:

“Kolektyvinė dominuojanti padėtis, pažeidžianti efektyvią konkurenciją bendrojoje rinkoje ar esminėje jos dalyje, gali susikurti kaip koncentracijos padarinys tais atvejais, kai atsižvelgiant į esamas rinkos sąlygas ir galimą būsimą rinkos struktūros pokytį įgyvendinus koncentraciją, kiekvienas iš oligopolijos narių, suvokdamas bendrą grupės interesą, mano, kad įmanoma, ekonomiškai pagrįsta ir todėl naudinga laikytis bendros ilgalaikės rinkos politikos, kuri leistų palaikyti kainas virš konkurencinio lygio nesudarant jokio atskiro susitarimo ir nesiimant suderintų

---

¹³⁴ Pavyzdžiui, sujungtos bylos T-68/89, T-77/89 ir T-78/89, Società Italiana Vetro SpA, Fabbrica Pisana SpA and PPG Vernante Pennitalia SpA v Commission of the European Communities, [1992] ECR II-1403.

¹³⁵ Byla T-342/99, *Airtours plc v Commission of the European Communities*, [2002] ECR II-2585, 294 paragrafas.

¹³⁶ *Ibid.*

¹³⁷ J.F.Rill, H.Rosenblatt. *Coordinated interaction and collective dominance: a remarkable journey towards convergence*. Brussels.2004, P. 87.

veiksmų, kaip jie suprantami 81 straipsnio kontekste, bei nesusiduriant su realių ar potencialių konkurentų, pirkėjų arba vartotojų pasipriešinimu¹³⁸

Toliau tęsdamas PIT išskyrė tris būtinas kolektyvinio dominavimo sąlygas¹³⁹:

- 1) *Skaidri rinka*: kiekvienas oligopolijos narys turi turėti galimybę stebėti, kaip elgiasi kiti oligopolijos nariai, ar jie laikosi ir įgyvendina bendrą politiką rinkoje¹⁴⁰.
- 2) *Atsakomosios reakcijos*: „tylaus susitarimo“ situacija turėtų būti palaikoma tam tikrą laiką, tai yra, turi būti paskata nenukrypti nuo bendros rinkos politikos¹⁴¹. Be to, rinkos dalyviai turi turėti tam tikras priemones ir mechanizmą, kuriais galėtų „nubausti“ tuos dalyvius, kurie nukrypsta nuo bendrosios įgyvendinamos politikos- t.y. tam tikros atsakomosios reakcijos galimybė¹⁴².
- 3) *Atsveriančios galios nebuvimas*: būtina įrodyti, kad numatomas realių bei potencialių konkurentų, taip pat ir pirkėjų elgesys negalėtų paveikti rezultatų, kurių yra laukiama iš bendrai įgyvendinamos politikos¹⁴³.

PIT savo sprendime taip pat pažymėjo, jog kolektyvinė dominuojanti padėtis, susikūrusi kaip rezultatas dėl įgyvendintos koncentracijos, yra draudžiama, jeigu nesilaikoma bet kurios iš trijų minėtų sąlygų¹⁴⁴.

PIT nurodė, jog Komisija savo sprendime neįrodė, jog po įvykdytos koncentracijos trys didžiausi kelionių operatoriai veikiantys Didžiosios Britanijos rinkoje nustos tarpusavyje konkuruoti¹⁴⁵. Be to, išskirtos trys būtinos sąlygos kolektyvinės dominuojančios padėties nustatymui, PIT nuomone, nebuvo įvertintos ir įrodytos.

Pirma, PIT nuomone, Komisija neteisingai preziumavo, jog įvykdyta koncentracija suteiks galimybę didiesiems operatoriams lengviau stebėti vieniems kitus ir tuo būdu jiems bus paprasčiau veikti pagal bendrą politikos planą. PIT nurodė, kad tokiam oligopolijos dalyvių stebėjimui rinka buvo nepakankamai skaidri (ūkio subjektams lengvai ir greitai prieinama gana tiksli informacija apie konkurentų prekių kainas, pardavimų apimtis ir pan.). Taigi, PIT nuomone, Komisija neteisingai

¹³⁸ Byla T-342/99, *Airtours plc v Commission of the European Communities*, [2002] ECR II-2585, 61 paragrafas.

¹³⁹ *Ibid*, 62 paragrafas.

¹⁴⁰ *Ibid*, 62 paragrafas.

¹⁴¹ *Ibid*, 150 paragrafas.

¹⁴² J.F.Rill, H.Rosenblatt. *Coordinated interaction and collective dominance: a remarkable journey towards convergence*. Brussels:2004, P.133.

¹⁴³ Byla T-342/99, *Airtours plc v Commission of the European Communities*, [2002] ECR II-2585, 62 paragrafas.

¹⁴⁴ Bishop- Lofardo, *A legal and economic consensus? The theory and practice of coordinated effects in EC merger control*, *Antitrust Bulletin*, spring 2004; 49, ½, p. 231.

¹⁴⁵ Byla T-342/99, *Airtours plc v Commission of the European Communities*, [2002] ECR II-2585, 179-182 paragrafai.

įvertino rinką preziumuodama rinkos dalių stabilumą, paklausos padidėjimą, paklausos lankstumą ir rinkos skaidrumą bei pateikė neteisingą teiginį, jog šie rinkos bruožai sąlygos kolektyvinio dominavimo atsiradimą¹⁴⁶.

2004 m. išleistose Gairėse dėl horizontaliųjų susijungimų vertinimo pagal Europos Tarybos reglamentą dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės Komisija nurodė, kad rinką yra tuo skaidresnė, kuo joje yra mažiau dalyvių¹⁴⁷. Be to, skaidrumo lygis dažnai priklauso nuo to, kaip rinkos sandoriai vyksta konkrečioje rinkoje. Kai sandoriai sudaromi viešai (pavyzdžiui, viešų mainų būdu arba aukcione)- rinkos skaidrumo galimybė didesnė, nei tuomet, kai sandoriai sudaromi konfidencialiai, sandorių dalyviams dėl sąlygų tariantis dvišaliu pagrindu. Be to, kartais rinkos dalyviai gali padidinti skaidrumą ir palengvinti stebėseną tam tikrais savo veiksmais, net jei tie veiksmai yra atliekami dėl kitų tikslų: pavyzdžiui, savanoriškas informacijos skelbimas, pranešimai arba keitimasis informacija prekybos asociacijose gali padidinti skaidrumą arba padėti konkurentams išsiaiškinti atliktus veiksmus. Kryžminis direktoriavimas, dalyvavimas bendrose įmonėse ir panašūs susitarimai taip pat gali palengvinti tarpusavio monitoringą¹⁴⁸.

Antra, atsakomosios priemonės, kurių būtų imtasi, jeigu kuris nors iš oligopolijos narių nukryptų nuo bendrosios politikos plano, taip pat, PIT nuomone, nebuvo aiškiai nustatytos. PIT pabrėžė, jog Komisija neprivalo įrodyti, kad buvo imtasi konkrečių atsakomųjų priemonių. Ji privalo įrodyti, kad atitinkamos atsakomosios priemonės oligopolijos nariams yra prieinamos ir jie jas gali panaudoti, kai yra pažeidžiamas „tylus susitarimas“¹⁴⁹. PIT taip pat pažymėjo, jog „tylaus susitarimo“ situacija turėtų būti palaikoma tam tikrą laiką ir tai turėtų būti paskata nenukrypti nuo bendros rinkos politikos. Neabejotina, kad tik visų dominuojančios oligopolijos narių pastangomis gali būti palaikomas lygiagretus elgesys ir gaunama iš jo laukiama nauda¹⁵⁰. PIT taip pat nurodė, jog konkretūs konkurentų atsakomieji veiksmai yra neatskiriamas šios sąlygos elementas, nes kiekvienas dominuojančios oligopolijos narys turi suvokti, kad kiekvienas veiksmas, atliktas siekiant padidinti

---

¹⁴⁶ Byla T-342/99, *Airtours plc v Commission of the European Communities*, [2002] ECR II-2585, 87 paragrafas.

¹⁴⁷ Guidelines on the assessment of horizontal mergers under the Council Regulation on the control of concentrations between undertakings// [2004] OJ C31/03.

¹⁴⁸ Guidelines on the assessment of horizontal mergers under the Council Regulation on the control of concentrations between undertakings// [2004] OJ C31/03.

¹⁴⁹ Byla T-342/99, *Airtours plc v Commission of the European Communities*, [2002] ECR II-2585,150 paragrafas.

¹⁵⁰ R.Whish. Abuse of Collective Dominance. Norwegian Competition Authority: Competition Law Conference, 2004// http://www.konkurransetilsynet.no/archive/internet/vedlegg/nyheter/040319_konferanse_misbruk/4_whish.pdf; prisijungimo laikas: 2006-09-16.

šio subjekto rinkos dalį, neabejotinai sukels atitinkamą kitų oligopolijos narių reakciją, dėl to jo iniciatyva atlikti veiksmai neturės tokių teigiamų rezultatų, kokių buvo tikėtasi¹⁵¹.

Tam, kad „atgrasomasis“ mechanizmas veiktų tiksliai, svarbu, jog savo veiksmus koordinuojantys subjektai turėtų tikslą imtis atsakomųjų priemonių, o tai bus tik tuomet, kai dėl atsakomųjų priemonių ūkio subjektų patirti nuostoliai bus mažesni nei ilgalaikė atsakomųjų priemonių nauda, gaunama grąžinant koordinavimo režimą. Tai yra svarbi atgrasymo mechanizmo patikimumo sąlyga¹⁵².

Svarbu pažymėti tai, kad atsakomųjų priemonių gali būti imamasi nebūtinai toje pačioje rinkoje, kur buvo nukrypta nuo bendros įgyvendinamos politikos, pavyzdžiui, jei koordinuojančios įmonės komerciškai sąveikauja kitose rinkose, šios gali pasiūlyti įvairių atsakomųjų priemonių metodų. Atsakomosios priemonės gali įgauti daugybę formų, įskaitant bendrų įmonių ar kitų bendradarbiavimo formų panaikinimą arba akcijų, turimų bendrai valdomose bendrovėse, pardavimą¹⁵³.

Trečia, PIT nustatė, kad Komisija klaidingai įvertino smulkių operatorių, potencialių konkurentų ir Didžiosios Britanijos vartotojų reakciją. Anot PIT, Komisija netinkamai nustatė jų rolę kaip atsakomąją priemonę. PIT *Airtours* sprendime išdėstė savo nuomonę, jog smulkūs operatoriai, po galimo ir potencialaus dominuojančių kompanijų pasiūlos ribojimo, galėtų efektyviai išplėsti savo paslaugas dėl paklausos pertekliaus, dėl to, kad jie galės susirasti papildomus klientus, paskatintus ieškoti kitų galimų tiekėjų dėl minėtų didžiųjų dominuojančių kompanijų nustatytų aukštų kainų rinkoje¹⁵⁴. Be to, kiti operatoriai, veikiantys kituose geografiniuose regionuose ar kituose turizmo sektoriuose taip pat bus skatinami įžengti į šią paklausos perpildytą rinką.

Dėl galimos vartotojų (pirkėjų) atsakomosios reakcijos PIT pažymėjo, kad svarbiausia yra įvertinti, ar jie yra pajėgūs reaguoti į kainų padidėjimą, atsiradusį dėl didžiųjų operatorių ribojamos pasiūlos. PIT nuomone vartotojai turi galimybę reaguoti į tai pasirinkdami kitus, mažesnius, operatorius arba skirtingo tipo kelionių paketus.

Be to, reikia atkreipti dėmesį ir į kompensacinę pirkėjo įtaką, kuri yra suprantama kaip derybinė jėga, kurią komercinėse derybose pirkėjas turi *vis-à-vis* pardavėjus dėl savo dydžio,

---

¹⁵¹ Byla T-342/99, *Airtours plc v Commission of the European Communities*, [2002] ECR II-2585, 150 paragrafas.

¹⁵² Guidelines on the assessment of horizontal mergers under the Council Regulation on the control of concentrations between undertakings// [2004] OJ C31/03.

¹⁵³ Guidelines on the assessment of horizontal mergers under the Council Regulation on the control of concentrations between undertakings// [2004] OJ C31/03.

¹⁵⁴ Byla T-342/99, *Airtours plc v Commission of the European Communities*, [2002] ECR II-2585, 150 paragrafas.

komercinės svarbos pardavėjui ir pajėgumo pasirinkti kitus tiekėjus. Įmonei dažnai tokio pirkėjo didelis užsakymas būna labai svarbus. Tokiu atveju pirkėjui yra siūlomos kuo palankesnės kainos ir patrauklesni pasiūlymai, kad būtų pralenkti įmonės konkurentai. Taigi net ir labai didelės rinkos dalis turinčios įmonės negali po susijungimo itin riboti veiksmingą konkurenciją, ypač veikdamos dideliu mastu nepriklausomai nuo savo klientų, jei pastarieji turi kompensacinę pirkėjo įtaką¹⁵⁵. Tokiu būdu ūkio subjektai yra skatinami tarpusavyje konkuruoti arba nukrypti nuo bendros politikos plano įgyvendinimo.

PIT sprendimo tiesioginės pasekmės ir reikšmė: PIT, nurodęs tris būtinas sąlygas kolektyvinio dominavimo fakto nustatymui bei jas išanalizavęs, pareiškė, jog Komisija savo sprendime rėmėsi neteisinga analize, neatsižvelgdama į pagrindinius principus, kurie leistų nustatyti egzistuojant kolektyvinę dominuojančią padėtį. Ir, nors PIT pripažino, kad kolektyvinio dominavimo nustatymo struktūra, įtvirtinta *Gencor* sprendime, dėl duopolio taip pat gali būti taikoma ir triopolinei dominuojančiai padėčiai nustatyti, tačiau Komisijos pateikta analizė šiuo konkrečiu atveju buvo nepakankama¹⁵⁶.

Apibendrinant šį PIT sprendimą *Airtours* byloje reikia pažymėti, jog daugelis autorių jį laiko itin reikšmingu kolektyvinio dominavimo sąvokos plėtojime EB konkurencijos teisėje. PIT pirmą kartą per savo praktiką nurodė aiškius ir esminius kriterijus, kuriais remiantis būtų vertinama situacija oligopolinėse rinkose bei nustatomas kolektyvinės dominuojančios padėties faktas. Be to, *Airtours* byla suteikė aiškesnius pagrindus ekonominei analizei ir pagrindimui bei akcentavo, kad kiekvienu konkrečiu atveju bylos faktai turi būti vertinami atsargiai ir remiantis ekonominiais kriterijais¹⁵⁷.

Airtours sprendimas- ryškus atskaitos taškas vertinant kolektyvinę dominuojančią padėtį, dėl keletos priežasčių. Visų pirma, kaip jau buvo minėta, PIT nurodė aiškius teorinius rėmus, remiantis kuriais turėtų būti vertinama kolektyvinė dominuojanti padėtis, t.y. reziumavo tris sąlygas būtinas kolektyvinio dominavimo fakto nustatymui bei pabrėžė šių sąlygų kumuliatyvinį taikymą. Antra, PIT savo sprendime pabrėžė įrodinėjimo laipsnį, kuriuo Komisija privalo remtis vertindama tokio pobūdžio situacijas¹⁵⁸. PIT nurodė, jog Komisija priimdama sprendimą *Airtours* byloje pristigo

---

¹⁵⁵ Guidelines on the assessment of horizontal mergers under the Council Regulation on the control of concentrations between undertakings// [2004] OJ C31/03.

¹⁵⁶ Byla T-342/99, *Airtours plc v Commission of the European Communities*, [2002] ECR II-2585, 91 paragrafas.

¹⁵⁷ Overd, *After the Airtours appeal*, E.C.L.R. 2002, 23(8), 375-377, P. 376.

¹⁵⁸ F.Dethmers, *Collective dominance under EC merger control- after Airtours and the introduction of unilateral effects is there still a future for collective dominance*, E.C.L.R. 2005, 26(11), 638-649, P.640.

įtikinamų ir nenuginčijamų įrodymų. Ir, nors pats PIT nedetalizavo, kas sudaro nenuginčijamų įrodymų esmę, tačiau pažymėjo, kad Komisija turi remtis atitinkamos rinkos analize bei pagrįsti savo sprendimą faktais, o ne spėliojimais ir apmąstymais.

Neatsižvelgiant į šio sprendimo reikšmę, galima manyti, jog tai nebus galutinis EB teismų sprendimas plėtojant ir vystant kolektyvinio dominavimo nustatymo kriterijus bei sąlygas. Nepaisant to, tikėtina, jog PIT pritaikytas trijų dalių testas taps „tradicine“ kolektyvinio dominavimo vertinimo schema tolesnėse koncentracijų bei piktnaudžiavimų dominuojančia padėtimi nagrinėjimo bylose¹⁵⁹. Neabejotina, kad sprendimas *Airtours* byloje turės įtakos kolektyvinio dominavimo sąvokos taikymui bei vertinimui ir bylose nagrinėjamosiose remiantis EB Sutarties 82 straipsniu.

3.1.6. Tolesnis kolektyvinės dominuojančios padėties sąvokos vystymasis EB institucijų praktikoje- Air/Liquid/Messer¹⁶⁰

2004 metų kovo 15d. Komisija su tam tikromis išlygomis patvirtino *Air Liquid* ir *Messer Griesim KG* 's koncentraciją, pritaikydama naująjį požiūrį į kolektyvinę dominuojančią padėtį. Abi kompanijos gamina ir parduoda medicininės dujas bei su tuo susijusius produktus.

Komisija nustatė, kad susijungusios įmonės kartu su savo konkurentu *Linde* užims kolektyvinę dominuojančią kitoje rinkoje- tūrinių ir balionų dujų Vokietijoje. Vadovaudamasi *Airtours* byloje apibrėžtais kriterijais Komisija nurodė kolektyvinės dominuojančios padėties galimybę remiantis šiais argumentais: 1) padidėsią koncentracija jau ir taip koncentruotoje rinkoje; 2) simetriškomis susijungiančių kompanijų ir *Linde* pozicijomis, kurios skatins jungtis ir padidins galimybę koordinuoti savo veiksmus tarpusavyje; 3) dideliu rinkos skaidrumu, ypatingai susijusiu su galimybe slaptai pasidalinti klientus bei 4) ankstesnių „tylių susitarimų“ įrodymais atitinkamo produkto rinkose kitur Europoje¹⁶¹.

Taigi akivaizdu, kad Komisija savo sprendime griežtai vadovavosi *Airtours* byloje PIT nurodytu testu, siekiant įvertinti kolektyvinės dominuojančios padėties egzistavimą. Visgi koncentraciją buvo leista įgyvendinti su sąlyga, kad *Air Liquid* atsisakys tam tikrų turimų vamzdynų tinklų.

¹⁵⁹ A. Volochova. Kolektyvinio dominavimo nustatymo praktikoje ypatumai. Vilnius: Jurisprudencija, Mokslo darbai 4(82), 2006. P.104.

¹⁶⁰ Komisijos sprendimas M.3314, *Air Liquid/Messer*, [2004] O.J. C91/7.

¹⁶¹ J.Rill, H.Rosenblatt, Coordinated interaction and collective dominance: a remarkable journey towards convergence, P. 135.

3.1.7. Europos Komisijos sprendimas *Sony/BMG* byloje

Komisija dar kartą savo detalią ekonominę analizę pritaikė vertindama *Sony* ir *Bertelsmann* muzikos įrašų kompanijų susijungimą¹⁶². Analizuodama susidariusią situaciją Komisija nurodė, jog po šios koncentracijos įvykdymo rinkoje liks keturios didžiosios kompanijos, kurios kontroliuos apie 80 % visos muzikos įrašų rinkos EB bei pasaulyje, ir visos tarpusavyje dalinsis maždaug panašaus dydžio rinkos dalis.

Komisija priimdama sprendimą rėmėsi penkių kompanijų taikoma kainų bei nuolaidų politikos analize Didžiojoje Britanijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Italijoje ir Ispanijoje bei vertino, ar tarp jų neegzistavo tarpusavio susitarimai dėl kainų taikymo.

Įvertinusi šiuos faktorius, galutiniame savo sprendime Komisija nurodė, jog ji nenustatė pakankamų įrodymų, jog po koncentracijos keturios didžiosios kompanijos koordinuos savo elgesį ir veiksmus rinkoje, ypač dėl to, kad produktai buvo heterogeniniai, taikomų kainų ir nuolaidų mechanizmai nebuvo skaidrūs bei neegzistavo jokie būdai ir priemonės, remiantis kuriomis galima būtų subjektą, pasitraukusį iš slapto susitarimo, susekti ir „nubausti“ (atgrasomosios priemonės)¹⁶³.

Remiantis šiais paaiškinimais Komisija nurodė, jog susijungimas tarp minėtų muzikos įrašų kompanijų yra besąlyginis, t.y. nenustatė, jog jį įvykužius bus sukurta kolektyvinė dominuojanti padėtis atitinkamoje rinkoje. Koncentraciją buvo leista įgyvendinti.

Taigi akivaizdu, jog remiantis šiuo Komisijos *Sony/BMG* sprendimu ketinančioms susijungti šalims nebereikia dalyvauti detalioje ir išsamioje visų trijų anksčiau PIT nustatytų *Airtours* byloje sąlygų analizėje. Pakanka, susitelkti tik ties keletu elementų, ko pasekmėje didėja tikimybė, jog suinteresuotoms šalims pavyks įrodyti, jog jų vykdoma koncentracija nesukuria konkurencinio ribojimo, kuri būtina nustatyti remiantis kolektyvinio dominavimo atveju¹⁶⁴.

Kita vertus, nors šis Komisijos sprendimas yra novatoriškas, jo reikšmės nereikėtų pervertinti, kadangi jame buvo remtasi ekonomine analize susijusia tik su kainų koordinavimu, tačiau nebuvo paliesta ir nustatinėjama kitokio pobūdžio suderinti veiksmai, pavyzdžiui, vartotojų ar produktyvumo koordinacija. Taigi ateityje iškilus panašioms situacijoms suinteresuoti subjektai

¹⁶² Komisijos sprendimas M.3333. *Sony/BMG*, [2005] O.J.L62/30.

¹⁶³ *Ibid.*

¹⁶⁴ F.Dethmers, Collective dominance under EC merger control- after *Airtours* and the introduction of unilateral effects is there still a future for collective dominance, E.C.L.R. 2005, 26(11), 638-649, P.645.

neturės pagrindo teisėtai įvertinti, ar jų atlikta ekonominė analizė bus pagrindas Komisijai nuspręsti, jog nepakanka įrodymų nuspręsti dėl šalių tarpusavio veiksmų koordinavimo¹⁶⁵.

Šią abejonę patvirtino ir PIT 2006 m. liepos 13 d. priimtas sprendimas *Impala v. Commission* byloje¹⁶⁶. PIT panaikino Komisijos sprendimą dėl leidimo įgyvendinti *Sony* ir *Bertelsmann* koncentraciją.

3.1.8. *Impala v. Commission* byla

Bylos šalys ir preliminarūs klausimai: Po to, kai Komisija leido įgyvendinti *Sony* ir *Bertelsmann* koncentraciją, tarptautinė nepriklausoma muzikos leidėjų asociacija *Impala* (toliau- *Impala*), vienijanti 2500 muzikos gamybos kompanijų, pateikė ieškinį PIT su prašymu anuliuoti Komisijos sprendimą¹⁶⁷.

Impala teigė, jog minėta koncentracija yra nesuderinama su bendrąja rinka ir ši teiginį argumentavo tuo, kad Komisija savo analizėje padarė akivaizdžias klaidas neįvertindama to, jog kolektyvinė dominuojanti padėtis bei koordinuotas bendradarbiavimas muzikos įrašų rinkoje egzistavo jau iki koncentracijos tarp *Sony* ir *Bertelsmann* įgyvendinimo, po kurios ši kolektyvinė dominuojanti padėtis bus dar labiau sustiprinta- t.y. Komisija nesivadovavo rinkos analize po koncentracijos įvykdymo (angl.- *prospective analysis*)¹⁶⁸. *Impala* ginčijo, jog apie kolektyvinės dominuojančios padėties egzistavimą bylojo Komisijos sprendime nurodyti faktai, pavyzdžiui, didžiosios muzikos įrašų kompanijos turi dideles rinkos dalis, naudojami ypatingu finansiniu tvirtumu, tuo pasinaudojant rinkoje išlaikomos didelės prekių/paslaugų kainos. Taip pat, anot *Impalos*, Komisija savo tyrime buvo nustačiusi, jog didžiosios įrašų kompanijos tarpusavyje koordinavo savo veiksmus, o pati rinka yra palanki tokiam subjektų bendradarbiavimui¹⁶⁹.

Komisija savo ruožtu šiuos ieškovo argumentus neigė teigdama, jog visi sprendimai priimami dėl koncentracijų įgyvendinimo yra paremti analize apie rinkos struktūrą, kuri susidarys po koncentracijos įvykdymo (*prospective analysis*), kadangi kitaip būtų neįmanoma nustatyti, ar koncentracija yra suderinama su bendrąja rinka. Be to, Komisija priėjo išvadą, jog muzikos įrašų

¹⁶⁵ F.Dethmers, Collective dominance under EC merger control- after Airtours and the introduction of unilateral effects is there still a future for collective dominance, E.C.L.R. 2005, 26(11), 638-649, P.646.

¹⁶⁶ Byla T-464/04 *Impala v. Commission*, [2006].

¹⁶⁷ Komisijos sprendimas M.3333. *Sony/BMG*, [2005] O.J.L62/30.

¹⁶⁸ Byla T-464/04 *Impala v. Commission*, [2006], 31 paragrafas.

¹⁶⁹ *Ibid*, 45- 50 paragrafai.

rinkoje nėra kolektyvinio dominavimo remiantis tuo, kad produktai yra heterogeniniai, rinka nepakankamai skaidri ir nėra atgrasomųjų mechanizmų tarp penkių didžiųjų įrašų kompanijų.

Ginčo esmė- kolektyvinio dominavimo padėties sukūrimas ar sustiprinimas: PIT savo sprendime kritiškai įvertino Komisijos pateiktą vykdomos koncentracijos vertinimą ir nurodė dvi esmines jos analizės, remiantis kuria buvo nustatyta, jog kolektyvinė dominuojanti padėtis rinkoje neegzistavo, klaidas. Pirma, PIT nuomone, Komisija nepateikė pakankamai argumentų ir įrodymų, jog taikomų kainų ir nuolaidų politika buvo neskaidri, kad remiantis tuo galima būtų tvirtinti kolektyvinio dominavimo nebuvimą. Antra, Komisija teigė, jog nėra įrodymų, kad tarp didžiųjų muzikos įrašų kompanijų egzistavo atgrasymo mechanizmai, remiantis kuriais būtų galima subjekta, pasitraukusį iš „tylaus susitarimo“ „nubausti“. PIT dar kartą pažymėjo, jog remiantis EB Teismų jurisprudencija nėra būtina, kad suinteresuoti subjektai būtų pasinaudoję tokiomis priemonėmis, pakanka, kad egzistuoja jų taikymo galimybė.

Dėl ieškovo pateikto argumento, kad egzistuojanti kolektyvinė dominuojanti padėtis po koncentracijos įgyvendinimo bus tik dar labiau sustiprinta, PIT pabrėžė, kad Komisija priimdama sprendimą rėmėsi per daug paviršutiniška analize. T.y. Komisija neadekvačiai savo pateiktame vertinime rėmėsi paviršutiniškais argumentais, jog analizuojama rinka yra nepakankamai skaidri ir nėra įrodymų dėl atgrasomųjų mechanizmų panaudojimo praeityje.

Taigi PIT nurodė, jog Komisija savo sprendimo nepagrindė tinkamais ir pakankamais įrodymais dėl kolektyvinės dominuojančios padėties nebuvimo ir galimybės nustatyti koordinuotus bei suderintus subjektų veiksmus. PIT nuomone, Komisija neteisingai taikė sąlygas, kurios yra būtinos siekiant įvertinti kolektyvinės dominuojančios padėties faktą, t.y. Komisija reikalavo per didelio taikomos kainų politikos skaidrumo lygio bei būtinų atsakomųjų veiksmų įrodymų. PIT pažymėjo, jog pakanka įrodyti, kad egzistuoja galimybė pasinaudoti esančiais atsakomųjų veiksmų mechanizmais, jeigu vienas iš subjektų pasitraukia iš bendrai vykdomos strategijos rinkoje. Nėra būtina įrodyti, jog tokie mechanizmai buvo panaudoti iš tiesų.

Tiesioginės sprendimo pasekmės ir reikšmė: Tai buvo pirmas kartas, kai Komisijos leidimas vykdyti koncentraciją buvo PIT panaikintas visa apimtimi. To pasekmėje dvejus metus sėkmingai vykdoma *Sony/Bertelsmann* koncentracija atsirado teisinio netikrumo būsenoje iki tol, kol Komisija priims naują sprendimą dėl jos įgyvendinimo galimumo.

Kita vertus, šis PIT sprendimas nėra vien tik Komisijos pralaimėjimas. PIT nurodė žymiai žemesnį įrodymų standartą analizuojant kolektyvinio dominavimo egzistavimą nei vertinant

kolektyvinės dominuojančios padėties sukūrimą rinkoje. PIT pažymėjo, kad *Airtours* sprendime, vertinant kolektyvinės dominuojančios padėties sukūrimą, yra įtvirtintas „įtikinamų įrodymų“ reikalavimas. Tuo tarpu tos pačios 3 sąlygos (numatytos *Airtours* byloje) analizuojant kolektyvinio dominavimo egzistavimą tam tikromis aplinkybėmis gali būti nustatomos netiesiogiai¹⁷⁰. Akivaizdu, jog PIT nurodytas *Airtours* byloje įtvirtintų sąlygų, būtinų nustatyti kolektyvinės dominuojančios padėties faktą, interpretavimas suteiks daugiau veikimo laisvės Komisijai analizuojant atskiras situacijas ir priimant sprendimus. Be to, PIT išplėtė *Airtours* sprendimo taikymą nuo vertinimo tokių situacijų kaip kolektyvinės dominuojančios padėties sukūrimas iki nustatymo, ar kolektyvinė dominuojanti padėtis egzistavo prieš įgyvendinant koncentraciją.

Taigi ir šis PIT sprendimas *Impala* byloje dar kartą parodo su kokiomis problemomis pateikdamos atitinkamų rinkų analizes susiduria EB institucijos vertindamos kolektyvinio dominavimo egzistavimą. Neabejotina, kad atsakymai į dar neatsakytus klausimus bus pateikti tolesnėje EB Teismų ir Komisijos jurisprudencijoje.

3.2. EB institucijų sprendimų, susijusių su kolektyvinės dominuojančios padėties nustatymu, apibendrinimas

Kolektyvinio dominavimo sąvokos vystimasis- puikus pavyzdys, kaip tikslas apsaugoti konkurencingą aplinką buvo pasiektas remiantis EB institucijų priimtais sprendimais. Tiek Komisija, tiek ETT ir PIT dominavimo testą taikė remiantis teleologiniu metodu tam, kad bendroji rinka būtų apsaugota nuo konkurencijos iškraipymo, įtvirtinto EB Sutarties 3(g) straipsnyje¹⁷¹.

Šiame darbe minėtų sprendimų ir bylų analizė rodo, jog praktikoje kolektyvinio dominavimo doktrina buvo taikoma ir vertinama gana dviprasmiškai. Pradžioje EB institucijų jurisprudencija implikavo nuomonę, jog kolektyvinė dominuojanti padėtis bus nustatoma tik tuomet, kai tarp nepriklausomų ūkio subjektų egzistuos sutartiniai ar kitokie panašūs ryšiai, kaip, pavyzdžiui, struktūriniai ryšiai (sutartys, licencijos, akcijos, bendras valdymas, kt.) nustatyti *Italian Flat Glass* byloje¹⁷².

¹⁷⁰ Byla T-464/04 *Impala v. Commission*, [2006],

¹⁷¹ Fountoukakos- Ryan, *A new substantive test for EU merger control*, E.C.L.R. 2005, 26(5), 277-296, p. 281.

¹⁷² Byla T- 68, 77, 78/89 *Societa Italiana Vetro SpA et al v Commission* [1992] ECR II- 1403.

Toliau struktūrinių ryšių reikalavimą, vertinant kolektyvinės dominuojančios padėties egzistavimą, nurodė ir ETT savo sprendime *France v. Commission*¹⁷³. Ir, nors ETT šioje byloje atkreipė dėmesį ir į kitus faktorius, galinčius turėti įtakos subjektų kolektyviniam dominavimui, didžiausią reikšmę, priimdama sprendimą, teikė esamų tarp subjektų struktūrinių ryšių įvertinimui, kurie galėtų byloti apie pavojų, kad tokiais ryšiais susiję subjektai gali tarpusavyje pradėti koordinuoti veiksmus ir veikti pagal „tylų susitarimą“.

Tokio požiūrio pokytis išryškėjo *Gencor* byloje¹⁷⁴. Čia PIT atmetė šalių argumentą, jog Komisija priimdama sprendimą nesivadovavo anksčiau PIT patvirtinta struktūrinių ryšių sąvoka. PIT pažymėjo, kad struktūrinių ryšių tarp įmonių nustatymas *Italian Flat Glass* byloje buvo tik pavyzdys, bet ne reikalavimas, norint nustatyti kolektyvinę dominuojančią padėtį. Taip pat buvo pabrėžta, jog tarp subjektų turi egzistuoti tik tokie ryšiai, kurie jiems leistų bendrai koordinuoti savo elgesį atitinkamoje rinkoje. Dėl to PIT nurodė, kad kiekvienu atveju yra būtina išsami rinkos analizė, kuri galėtų leisti nuspręsti, ar ūkio subjektai yra linkę tarpusavyje derinti veiksmus ir ar tai jiems leidžia veikti nepriklausomai nuo konkurentų, pirkėjų ir vartotojų. Taigi PIT savo praktikoje vis labiau nutolsta nuo ekonominių (struktūrinių ryšių sąvokos) ir visą dėmesį sutelkia į atitinkamos rinkos analizę.

Reikia pažymėti, kad remiantis EB institucijų praktika galima daryti išvadą, jog ekonominiai ryšiai tarp įmonių yra platesnė sąvoka nei struktūriniai ryšiai. Ekonominiai ryšiai gali būti dvejopo pobūdžio- kaip grynai ekonominiai ryšiai- nulemti atitinkamos rinkos ekonominių sąlygų- plačiaja prasme- ir siauruoju požiūriu- kaip ryšiai, turintys konkrečiai apibrėžtą formą (dažniausiai tai- struktūrinio pobūdžio ryšiai)¹⁷⁵. Struktūrinių ryšių pavyzdžiai galėtų būti sutartys tarp įmonių (dėl įmonių steigimo, dėl prekių platinimo ir pan.), licencijos, akcijos, kt.

Taigi remiantis PIT sprendimu *Gencor* byloje galima režiuruoti, kad vien tik struktūrinių ryšių tarp ūkio subjektų buvimas nėra lemiamas, tačiau svarbus kriterijus nustatant kolektyvinio dominavimo faktą.

Neabejotinai reikšmingiausias sprendimas buvo priimtas *Airtours* byloje¹⁷⁶. PIT čia taip pat nesivadovavo ekonominių ar kitokio pobūdžio ryšių kriterijumi, o visą dėmesį analizėje sutelkė į

---

¹⁷³ Sujungtos bylos C- 68/94 ir 30/95, French Republic and Société commerciale des potasses et de l'azote (SCPA) and Entreprise minière et chimique (EMC) v Commission of the European Communities, [1998] ECR I-1375.

¹⁷⁴ Byla T-102/96, *Gencor v Commission of the European Communities*, [1999] ECR II-753.

¹⁷⁵ A. Volochova. Kolektyvinio dominavimo nustatymo praktikoje ypatumai. Vilnius: Jurisprudencija, Mokslo darbai 4(82), 2006. P.102.

¹⁷⁶ Byla T-342/99, *Airtours plc v Commission of the European Communities*, [2002] ECR II-2585.

oligopolinės rinkos ypatumus bei „tylaus susitarimo“ sudarymo galimybes. Be to, PIT pirmą kartą savo praktikoje nustatė konkrečius rėmus ir kriterijus, kuriais remiantis turėtų būti vertinama oligopolinė rinka ir kolektyvinės dominuojančios padėties egzistavimas. Išskirdamas tris kumuliatyvias sąlygas kolektyvinio dominavimo nustatymui, PIT suteikė pagrindus aiškesnei ekonominei analizei bei nurodė gaires Komisijai analizuojant tolesnes susijusias situacijas.

Nors *Airtours* sprendimas buvo priimtas remiantis Reglamentu Nr.139/2004 dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės, neabejojama, kad jame įtvirtintos sąlygos turės įtakos kolektyvinės dominuojančios padėties sąvokos taikymui ir remiantis EB Sutarties 82 straipsniu.

Tai, jog PIT pritaikytas trijų dalių testas gali tapti pagrindine schema, vertinat kolektyvinės dominuojančios padėties nustatymą, galima spręsti iš naujausių Komisijos sprendimų (pavyzdžiui, *Air/Liquid/Messer*¹⁷⁷ bei *Sony/BMG*¹⁷⁸). Reikia pažymėti, jog tai, kad Komisija pripažino *Airtours* sprendimo reikšmę patvirtina ir jos 2004 m. išleistos Gairės dėl horizontalių susijungimų vertinimo pagal Tarybos reglamentą dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės¹⁷⁹.

Kita vertus, panašu, kad tai bus ne paskutinis taškas EB institucijų jurisprudencijoje plėtojant kolektyvinės dominuojančios padėties nustatymo bei vertinimo sąlygas (tai patvirtina vienas naujausių PIT sprendimų *Impala v. Commission* byloje¹⁸⁰).

---

¹⁷⁷ Komisijos sprendimas M.3314, *Air Liquid/Messer*, [2004] O.J. C91/7.

¹⁷⁸ Komisijos sprendimas M.3333. *Sony/BMG*, [2005] O.J.L62/30.

¹⁷⁹ Guidelines on the assessment of horizontal mergers under the Council Regulation on the control of concentrations between undertakings//[2004] OJ C31/03.

¹⁸⁰ Byla T-464/04 *Impala v. Commission*// [2006].

4. PAGRINDINĖS PROBLEMOS KYLANČIOS EB INSTITUCIJŲ PRAKTIKOJE APIBRĖŽIANT KOLEKTYVINIO DOMINAVIMO SĄVOKĄ

4.1. Kolektyvinės dominuojančios padėties sąvokos nustatymo ypatybės pagal EB Sutarties 82 straipsnį ir Koncentracijų Reglamentą

Nepaisant to, kad pradinis analizės taškas remiantis tiek EB Sutarties 82 straipsniu, tiek Reglamentu dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės¹⁸¹ yra skirtingas, dominavimo sąvoka suformuluota 82 straipsnio kontekste buvo pripažinta ir bylose dėl koncentracijų kontrolės.

Dėl to, jog kolektyvinio dominavimo sąvoka yra taikoma dviejuose fundamentaliai skirtinguose kontekstuose, praktikoje gali kilti problemų. EB Sutarties 82 straipsnis draudžia piktnaudžiauti vienai ar daugiau įmonių dominuojančia padėtimi bendrojoje rinkoje ar didelėje jos dalyje. Dominuojanti padėtis remiantis šia EB Sutartyje įtvirtinta nuostata *per se* nėra draudžiama. Taigi 82 straipsnyje įtvirtintas draudimas, visų pirma, yra susijęs su ūkio subjektų elgesiu (*ex post* analizė). Tuo tarpu koncentracijų kontrolėje didžiausias dėmesys kreipiamas į atitinkamos rinkos struktūrą ir galimus pokyčius joje po susijungimo įgyvendinimo (*ex ante* analizė).

Be to, pagal EB Sutarties 82 straipsnį „baudžiama“ už jau atliktus netinkamus ir su bendrąja rinka nesuderinamus veiksmus. Tuo tarpu remiantis Reglamentu dėl koncentracijų kontrolės Nr. 139/2004 analizuojamas galimas poveikis, kuris atsiras tik ateityje- t.y. po koncentracijos įgyvendinimo¹⁸².

Žvelgiant į EB Sutarties 82 straipsnio ir Koncentracijų kontrolės Reglamento Nr. 139/2004 2 straipsnio tikslus, kyla teisinio tikrumo klausimas. Kol kas lieka neaišku, kiek kolektyvinės dominuojančios padėties sąvoka suprantama identišškai abiejuose kontekstuose. Pavyzdžiui, ar oligopolijos nariai taip pat privalo laikytis ypatingos atsakomybės sąlygos, kuri yra numatyta dominuojantiems ūkio subjektams remianti 82 straipsniu¹⁸³.

Tuo atveju, jeigu kolektyvinio dominavimo sąvoka būtų suprantama vienodai tiek remiantis EB Sutarties 82 straipsniu, tiek remiantis Reglamentu dėl koncentracijų kontrolės, būtų praplėsta 82

¹⁸¹ Tarybos Reglamentas Nr. 139/2004 Dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės OJ L 024, 29/01/2004 pakeitęs Tarybos Reglamentą Nr.4064/89 Dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės, OJ L 395/1, 30/12/1989.

¹⁸² Guidelines on the assessment of horizontal mergers under the Council Regulation on the control of concentrations between undertakings//[2004] OJ C31/03.

¹⁸³ Fountoukakos- Ryan, *A new substantive test for EU merger control*, E.C.L.R. 2005, 26(5), 277-296, P. 284.

straipsnyje įtvirtinto draudimo piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi taikymo apimtis¹⁸⁴. Tačiau priešingu atveju, jeigu dominavimo sąvoka abiejuose kontekstuose būtų suprantama skirtingai, situacija taptų gana paini. EB institucijų jurisprudencijai būtų iškelti aukšti reikalavimai, kad galima būtų nustatyti ir įvertinti skirtumus tarp šios sąvokos naudojamos dviejuose kontekstuose.

Tačiau, nepaisant vienodos sąvokos, esminiai skirtumai, glūdinčios dviejų skirtingų kontekstų tiksluose, turi įtakos ir šios sąvokos vertinimui bei analizei pagal EB Sutarties 82 straipsnį bei pagal Reglamentą dėl koncentracijų kontrolės. Spręsdama, ar koncentraciją galima įgyvendinti, Komisija nesivadovauja vien tik statiniu atitinkamos rinkos vaizdu, o taip pat analizuoja, kokią poveikį susijungimas gali turėti rinkos struktūrai ateityje. Be to, koncentracijų kontrolėje didžiausias dėmesys kreipiamas į suinteresuotų subjektų tarpusavio santykius ir ryšius. Tuo tarpu vertinant, ar piktnaudžiaujama dominuojančia padėtimi 82 straipsnio prasme, analizuojamos ir konkurencinės jėgos rinkoje už dominuojančios padėties ribų¹⁸⁵.

Be to, reikia dar kartą pažymėti, jog EB konkurencijos teisė nedraudžia dominuojančios padėties egzistavimo, ypač kai ji atsiranda iš teisėtos konkurencijos rinkoje. EB Sutarties 82 straipsnio esmė- draudimas piktnaudžiauti tokia padėtimi.

Taigi akivaizdu, jog kolektyvinio dominavimo nuostatos vertinimas EB Sutarties 82 straipsnio ir Reglamento dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės 2 straipsnio kontekstuose kelia tam tikrą neaiškumą ir diskusijų. Ši spraga turėtų būti užpildyta tolesne EB institucijų praktika dėl kolektyvinio dominavimo sąvokos taikymo EB teisėje.

4.2. EB Sutarties 81 ir 82 straipsnių paralelinio taikymo galimybė toms pačioms faktinėms aplinkybėms piktnaudžiavimo kolektyvine dominuojančia padėtimi kontekste

EB institucijos priimdamos sprendimus dėl kolektyvinės dominuojančios padėties draudimo taip pat susidūrė su EB Sutarties 81 ir 82 straipsnių paralelinio taikymo problema. Kaip jau buvo minėta anksčiau, ilgą laiką Bendrijos teismai laikėsi nuostatos, kad dominuojančią padėtį gali užimti tik vienas ūkio subjektas. Tuo tarpu dviejų ar daugiau įmonių kolektyvinis dominavimas,

¹⁸⁴ J.Vickers, *Merger policy in Europe: Retrospect and prospect*, E.C.L.R. 2004, 25(7), 455-463, P. 459.

¹⁸⁵ A.K.Onuma. To what extent is the concept of collective dominance applicable under the ECMR?// http://www.dundee.ac.uk/cepmlp/car/html/car8_article10.pdf; prisijungimo laikas 2006-08-17.

EB teismų nuomone, nepateko į 82 straipsnio taikymo apimtį, kadangi jis buvo taikomas tik vienašališkam subjekto elgesiui. Pradinis požiūris taip pat rėmėsi tuo, kad visi kolektyviniai veiksmai patekdavo į EB Sutarties 81 straipsnio taikymo apimtį, kuris taikomas įmonių susitarimams, asociacijų sprendimams ir suderintiems veiksams, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurių tikslas arba poveikis yra konkurencijos bendrojoje rinkoje suvaržymas, ribojimas ar panaikinimas.

Minėtoje *Hoffmann- La Roche* byloje ETT pabrėžė, jog vienašališkas vienos dominuojančios kompanijos elgesys turėtų būti atskirtas nuo paralelinio keleto nepriklausomų įmonių elgesio, kuris yra būdingas oligopolijoms¹⁸⁶.

Ši pozicija buvo dar kartą patvirtinta *Zuchner* byloje, kur ETT pažymėjo, jog vienas iš esminių dominuojančios padėties požymių remiantis 82 straipsniu yra tokios pozicijos vienašališkas pobūdis¹⁸⁷.

Tačiau toks požiūris laipsniškai kito. Pirmą kartą galimybę taikyti 81 ir 82 straipsnį kartu ETT patvirtino *Ahmed Saeed* byloje¹⁸⁸.

Komisija savo ruožtu pirmą kartą šių straipsnių paralelinio taikymo galimybę pripažino *Italian Flat Glass* sprendime¹⁸⁹. Komisija tris Italijos stiklo gamintojus: Societa Italiana Vetro, Fabbrica Pisana bei Venrante Pennitalia, pripažino pažeidus EB Sutarties 81 straipsnį, kadangi minėtos įmonės, nors ir nebuvo sudariusios formalaus susitarimo, tarpusavyje derino pardavimų kainas, organizuodavo neformalius susitikimus ir pokalbius. Taip pat Komisija nustatė EB Sutarties 82 straipsnio pažeidimą dėl draudimo piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi, kadangi minėti trys Italijos stiklo gamintojai, užimdami didelę rinkos dalį, ribojo vartotojų teisę pasirinkti tiekimo šaltinius bei galimybę kitiems konkurentams patekti į šią rinką.

Komisijos nuomone, tokie minėtų kompanijų suderinti veiksmai pažeidė EB Sutarties 81 straipsnį, o piktnaudžiavimas kolektyvine dominuojančia padėtimi- 82 straipsnį.

Šis Komisijos sprendimas buvo apskūstas PIT. PIT pirmą kartą pripažino kolektyvinės dominuojančios padėties egzistavimo galimybę, nors ir panaikino Komisijos sprendimą dėl 82 straipsnio pažeidimo dėl įrodymų stokos¹⁹⁰. Nepaisant šios Komisijos nesėkmės, *Italian Flat Glass*

¹⁸⁶ Byla 85/76 Hoffmann- La Roche v Commission [1979] ECR 461. Taip pat žiūrėti šio darbo 26psl.

¹⁸⁷ Byla 172/80 Zuchner Gerard v Bayerische Vereinsbank AG, [1981] ECR 2021.

¹⁸⁸ Byla 66/86 Ahmed Saeed Flugreisen & Silver Line Reiseburo GmbH v Zentrale zur Bekämpfung Unlauteren Wettbewerbs eV, [1989] ECR 803.

¹⁸⁹ Komisijos sprendimas IV 31.906 Italian Flat Glass Societa Italiana Vetro, [1990] 4 CMLR 535.

¹⁹⁰ Byla T- 68, 77, 78/89 Societa Italiana Vetro SpA et al v Commission [1992] ECR II- 1403.

byloje priimtas PIT sprendimas neabejotinai svarbus tuo, kad buvo patvirtinta ne tik galimybė taikyti 82 straipsnį dėl piktnaudžiavimo kolektyvine dominuojančia padėtimi, bet taip pat pripažino EB Sutarties 81 ir 82 straipsnių paralelinį taikymą toms pačioms faktinėms situacijoms.

Kita byla susijusi su kolektyvinės dominuojančios padėties sąvoka bei 81 ir 82 straipsnių abipusiais ryšiais- vėl gi jau analizuotas ETT sprendimas *Compagnie Maritime Belge (Cewal)* byloje¹⁹¹. Komisija nustatė, jog prekybos laivyno Cewal laivų savininkai buvo tarpusavyje sudarę susitarimus dėl prekybos tam tikrais nustatytais laivų maršrutais, taip pat taikė nesąžiningą kainų politiką su tikslu išstumti savo artimiausius konkurentus iš rinkos. Komisija pripažino Cewal priklausančius laivų savininkus pažeidus EB Sutarties 81 straipsnį dėl tarpusavyje sudaryto susitarimo, kuriuo jie įsipareigojo tam tikroje apibrėžtoje laivų maršrutų teritorijoje prisistatyti kaip vienas kolektyvinis subjektas.

Be to, Komisija šiuos laivų savininkus pripažino pažeidus ir EB Sutarties 82 straipsnį, nes dėl glaudžių ekonominių ryšių jie užėmė kolektyvinę dominuojančią padėtį bei ja piktnaudžiavo nustatydami antikonkurencines kainas atitinkamuose laivų plaukiojimo maršrutuose.

Apeliacijos procese ETT patvirtino Komisijos argumentus bei galimybę paraleliai taikyti EB Sutarties 81 ir 82 straipsnį toms pačioms faktinėms aplinkybėms, nors pats Komisijos sprendimas buvo ETT panaikintas dėl procedūrinių pažeidimų. Be to, ETT pabrėžė, kad vien tik faktas, jog ūkio subjektai yra sudarę tam tikrą susitarimą, ar veikia pagal suderintus veiksmus, nėra pakankamas pripažinti juos kolektyviai dominuojančius. Tačiau, ETT nuomone, iš tokio susitarimo ar veiksmų sąlygų galima spręsti apie ryšius, susiklosčiusius tarp subjektų, kurie gali byloti apie jų užimamą poziciją. Taip pat ETT dar kartą pabrėžė, jog vien tik dominuojančios padėties nustatymas nėra pagrindas pripažinti EB Sutarties 82 straipsnio pažeidimą. Turi būti vertinamas ūkio subjekto, užimančio tokią padėtį, elgesys- t.y., ar buvo piktnaudžiaujama dominuojančia padėtimi.

Taigi EB institucijų praktika rodo, jog nustatant kolektyvinio dominavimo faktą EB Sutarties 81 ir 82 straipsniai gali būti paraleliai taikomi toms pačioms faktinėms aplinkybėms.

---

¹⁹¹ Byla 395,396/96 *Compagnie Maritime Belge Transports v Commission (Cewal)*, [2000] ECR I-1365.

4.3. EB Sutarties 81 ir 82 straipsnių santykis nustatant kolektyvinio dominavimo faktą

Kaip jau minėta, EB institucijos savo praktikoje yra patvirtinusios paralelinio 81 ir 82 EB Sutarties straipsnių taikymo toms pačioms faktinėms aplinkybėms galimybę. Tačiau faktas, kad keletas ūkio subjektų yra sudarę susitarimą arba tarpusavyje yra susiję suderintais veiksmais ar asociacijų sprendimais, kaip jie suprantami 81 straipsnio prasme, savaime dar nereiškia, jog tarp šių subjektų egzistuoja ryšiai dėl kurių jie gali elgtis pakankamai nepriklausomai nuo savo konkurentų, pirkėjų ir vartotojų- t.y. užimti kolektyvinę dominuojančią padėtį.

Kita vertus, ETT taip pat minėtoje *Cewal* byloje pažymėjo, jog sutartys, suderinti veiksmai ar asociacijų sprendimai 81 straipsnio prasme tuo pačiu metu gali lemti kolektyvinės dominuojančios padėties susidarymą tarp ūkio subjektų, jeigu tokie ryšiai sąlygoja tai, kad šie subjektai elgiasi ir prisistatinėja rinkoje kaip kolektyvinis subjektas¹⁹². Šioje byloje buvo nustatyta, jog laivų savininkai remiantis sudaryta sutartimi buvo įsteigę prekybinių laivų konferenciją bei šios sutarties pagrindu tarp jų susiformavo tokie ryšiai, kurie buvo pripažinti kaip pakankami tam, jog laivų savininkus būtų galima laikyti kaip kolektyvinį subjektą. ETT taip pat pažymėjo, jog pats faktas, kad tarp šių subjektų dėl sudarytos sutarties egzistavo tam tikri ryšiai, savaime nėra pakankamas nuspręsti, kad jie užima kolektyvinę dominuojančią padėtį bei ja piktnaudžiauja, nors remiantis bylos aplinkybėmis ETT tai pripažino. Be to, ETT nuomone, tai, jog tokiam susitarimui tarp ūkio subjektų gali būti taikoma išimtis remiantis EB Sutarties 81(3) straipsniu, nepašalina 82 straipsnio taikymo galimybės¹⁹³.

Taigi, jeigu tarp ūkio subjektų yra sudarytas susitarimas, kaip jis suprantamas 81 straipsnio kontekste, savaime dar nereiškia, kad tokie subjektai kartu užima kolektyvinę dominuojančią padėtį. Kita vertus, tai gali būti svarus įrodymas, jog tarp jų egzistuoja tam tikri ryšiai, kurių pagalba subjektai gali koordinuoti savo veiksmus rinkoje bei taip piktnaudžiauti kolektyvine dominuojančia padėtimi.

---

¹⁹² Byla 395,396/96 *Compagnie Maritime Belge Transports v Commission (Cewal)*, [2000] ECR I-1365.

¹⁹³ *Ibid.*

4.4. Kiekybiniai (rinkos dalies) kolektyvinio dominavimo vertinimo kriterijai

Atsakingos atitinkamos institucijos, vertindamos kolektyvinės dominuojančios padėties egzistavimo faktą, remiasi tais pačiais kriterijais kaip ir nustatinėjant individualią dominavimo situaciją. Būtent todėl kolektyvinio dominavimo atveju taip pat vienas pagrindinių, tačiau ne lemiamų kriterijų yra subjektų užimamos didelės rinkos dalys, išreiškiamos procentine išraiška.

Kolektyvinio dominavimo atveju atskirų ūkio subjektų rinkos dalys yra sumuojamos. Tokiu būdu yra sudaroma galimybė įvertinti šių subjektų užimamą bendrą poziciją rinkoje bei nustatyti, ar šie atskiri subjektai, rinkoje, prisistatinėjantys kaip kolektyvinis subjektas, elgiasi pakankamai nepriklausomai nuo savo konkurentų, pirkėjų ir ypačingai nuo vartotojų. Taigi ir kolektyvinio dominavimo atvejams galioja kiekybinė dominavimo prielaida- t.y. galioja prezumpcija, kad tam tikrą rinkos dalį turintys du ar daugiau ūkio subjektų yra kolektyviai dominuojantys, kol neįrodyta priešingai¹⁹⁴.

Pavyzdžiui, *TACA* byla buvo susijusi su tuo, kad laivybos konferencijos *TACA* (*Transatlantic Conference Agreement*) nariai tarpusavyje buvo sudarę susitarimą, remiantis kuriuo kolektyviai fiksavo paslaugų kainas bei transportavimo mokesčius transatlantiniuose keleiviniuose laivuose tarp Šiaurės Europos ir Jungtinių Amerikos Valstijų¹⁹⁵. Komisija, priimdama sprendimą, nurodė, jog *TACA* nariai, sudarę tokį tarpusavio susitarimą bei fiksavę kainas ir mokesčius, pažeidė EB Sutarties 81(1) bei 82 straipsnius dėl to, kad piktnaudžiavo kolektyvine dominuojančia padėtimi, kilusia dėl minėto susitarimo įgyvendinimo, ir tuo būdu ribojo konkurenciją rinkoje.

Remiantis faktinėmis aplinkybėmis buvo nustatyta, kad *TACA* laivų konferencijos nariai kartu turėjo apie 70% rinkos dalies. Dėl šios priežasties Komisija pažymėjo, kad šios labai didelės rinkos dalys sukuria prezumpciją, jog laivų konferencijos nariai užima dominuojančią padėtį¹⁹⁶. Ši prezumpcija, Komisijai atlikus tyrimą, kuriame taip pat buvo įvertinti ir kiti faktoriai (pavyzdžiui, ūkio subjektų elgesys rinkoje, konkurentų pozicijos rinkoje ir kt.), pasitvirtino.

Reikia pastebėti, jog panaši prezumpcija taikoma ir Lietuvoje. LR Konkurencijos įstatyme reglamentuojama, jog, jeigu neįrodoma priešingai, laikoma, kad kiekvienas iš trijų ar mažesnio

¹⁹⁴ A.Volochova. Kolektyvinio dominavimo nustatymo praktikoje ypatumai. Vilnius: Jurisprudencija, Mokslo darbai 4(82), 2006. P.104.

¹⁹⁵ Byla T- 191/98 *Atlantic Container Line v Commission* (*Transatlantic Conference Agreement- TACA*)/[2003], ECR 3275.

¹⁹⁶ *Ibid.*

skaičiaus ūkio subjektų, kuriems tenka didžiausios atitinkamos rinkos dalys, kartu sudarančios 70% ar didesnę atitinkamos rinkos dalį, užima dominuojančią padėtį¹⁹⁷.

LR Konkurencijos Taryba yra nurodžiusi, jog, jeigu du arba trys ūkio subjektai turi didžiausias atitinkamos rinkos dalis ir jos kartu sudaro daugiau kaip 70 procentų, o kitų konkurentų rinkos dalys yra santykinai žymiai mažesnės, tai yra didelė tikimybė, kad tokie ūkio subjektai, nagrinėjant juos kaip visumą, gali veikti pakankamai nepriklausomai rinkoje kitų ūkio subjektų atžvilgiu, ir jie tarpusavyje veiksmingai nekonkuruoja¹⁹⁸. Toliau Konkurencijos Taryba paaiškina tuos atvejus, kai ūkio subjektų yra daugiau negu trys arba kai grupė subjektų užima mažiau negu 70% rinkos bei nurodo kriterijus, kuriais remiantis bus vertinama tokių subjektų padėtis: „jeigu yra pakankamai svarūs įrodymai, kad tokia ūkio subjektų grupė gali daryti vienpusę lemiamą įtaką rinkoje“¹⁹⁹. Akivaizdu, kad įtvirtinta prezumpcija nėra absoliutaus pobūdžio ir kiekvieną kartą vertinant kolektyvinės dominuojančios padėties egzistavimo faktą dėmesys turi būti kreipiamas ir į kitus faktorius.

Taigi kaip ir individualios dominuojančios padėties atveju taip ir nustatinėjant kolektyvinę dominuojančią padėtį kiekybinė kelių ūkio subjektų rinkos dalių išraiška yra veiksmingas, tačiau ne viską lemiantis rinkos situacijos įvertinimo kriterijus. Taip pat turi būti analizuojami ir kokybinio pobūdžio faktoriai (pvz., nagrinėjamų ūkio subjektų elgesys, konkurentų pozicijos, galimybės patekti į rinką ir t.t.). Tik tinkamai įvertinus visus kriterijus galima konstatuoti kolektyvinės dominuojančios padėties faktą.

Svarbu pažymėti, jog visų minėtų nuostatų taikymo tikslas nėra „bausti“ bendrojoje rinkoje veikiančius ūkio subjektus. Atvirkščiai- užkirsti kelią galimiems piktnaudžiavimams savo užimama padėtimis bei taip skatinti laisvos konkurencijos bendrojoje rinkoje palaikymą ir maksimalios naudos ūkio subjektams bei vartotojams suteikimą.

---

¹⁹⁷ Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. VIII- 1099, 3 straipsnis.

¹⁹⁸ Lietuvos Respublikos Konkurencijos Tarybos nutarimas Dėl Konkurencijos Tarybos paaiškinimų dėl dominuojančios padėties nustatymo// Valstybės žinios. 2000, Nr.52, 28 punktas.

¹⁹⁹ Lietuvos Respublikos Konkurencijos Tarybos nutarimas Dėl Konkurencijos Tarybos paaiškinimų dėl dominuojančios padėties nustatymo// Valstybės žinios. 2000, Nr.52, 28 punktas.

IŠVADOS

1. Kolektyvinės dominuojančios padėties nustatymas yra paremtas kompleksine analize- kokybinių ir kiekybinių (rinkos dalies) požymių visuma. Taip pat pabrėžiama, kad siekiant tikslaus įvertinimo turi būti atliekama visapusiška rinkos, kurioje nustatomas kolektyvinio dominavimo faktas, analizė, kuri galėtų leisti nuspręsti, ar ūkio subjektai yra linę tarpusavyje derinti veiksmus ir ar tai jiems leidžia veikti nepriklausomai nuo konkurentų, pirkėjų ir ypatingai nuo vartotojų.
2. Tarpusavio priklausomybės santykiai (ekonominiai ryšiai) tarp ūkio subjektų, sprendžiant kolektyvinio dominavimo klausimą- esminis, bet nebūtinis kriterijus. Tai, kad ūkio subjektai yra susieti struktūriniais ryšiais (sutartys, akcijos, bendras valdymas ir t.t.) nėra pakankamas pagrindas teigti, jog tokie subjektai yra kolektyviai dominuojantys. Tačiau tam tikrais atvejais struktūrinių ryšių buvimas gali būti svarus įrodymas, jog ūkio subjektai koordinuoja savo veiksmus ir rinkoje veikia pagal bendrą strategiją.
3. Oligopolinė rinkos struktūra *per se* nereiškia, kad tokio pobūdžio rinkoje veikia kolektyviai dominuojantys subjektai. Visais atvejais turi būti atliekama išsami atitinkamos rinkos analizė, kur visų tos rinkos požymių ir charakteristikų visuma leistų konstatuoti kolektyvinio dominavimo faktą.
4. *Airtours* sprendime Pirmosios Instancijos Teismas įtvirtino kolektyvinio dominavimo nustatymo testą- tris kumuliatyvias sąlygas, būtinas siekiant įvertinti kolektyvinės dominuojančios padėties egzistavimą, taip suteikdamas daugiau teisinio aiškumo vertinant oligopolines rinkas.
5. Kolektyvinio dominavimo sąvoka ir jos taikymo sąlygos plėtojamos EB institucijų jurisprudencijoje. Kol kas nėra visai aiškus tikslus šių taikymo sąlygų turinys. Ši aplinkybė gali neigiamai veikti teisinį apibrėžtumą, todėl praktikoje kilę klausimai turėtų būti atsakyti tolesnėje EB teismų ir Europos Komisijos jurisprudencijoje.

6. Nepaisant dviejų EB konkurencijos politikos sričių fundamentalių skirtumų, kolektyvinės dominuojančios padėties sąvoka suprantama vienodai- tiek EB institucijoms nagrinėjant bylas pagal EB Sutarties 82 straipsnį, draudžiantį piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi, tiek remiantis nuostatomis dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės. Kita vertus, nėra visiškai aišku, ar šios sąvokos taikymo sąlygų turinys taip pat yra identiškas. Tai kelia praktinių problemų vertinant kolektyvinį dominavimą, kadangi remiantis 82 straipsniu yra atliekama *ex post* analizė- t.y. analizuojami ūkio subjektų veiksmai, kuriais jie piktnaudžiauja užimdami kolektyvinę dominuojančią padėtį. Tuo tarpu koncentracijų kontrolės atveju didžiausias dėmesys yra kreipiamas į atitinkamos rinkos struktūrą ir galimus pokyčius joje po susiliejimo įgyvendinimo- *ex ante* analizė. Manytina, kad ši spraga turėtų būti užpildyta tolimesne EB institucijų praktika dėl kolektyvinio dominavimo taikymo.
7. LR konkurencijos teisės normos piktnaudžiavimo kolektyvine dominuojančia padėtimi, išskyrus nedidelius skirtumus, iš esmės yra suderintos su EB teisės aktų normomis. LR Konkurencijos įstatymas, skirtingai nei EB konkurencijos taisyklės, įtvirtina kiekybinio kolektyvinio dominavimo nustatymo kriterijaus prezumpciją. Kita vertus, ši prezumpcija gali būti paneigta įvertinus kitus, kokybinius, kriterijus, galinčius turėti lemiamos įtakos kolektyvinio dominavimo fakto konstatavimui.
8. Kolektyvinio dominavimo sąvokos pripažinimas EB konkurencijos teisėje neabejotinai reikšmingas tuo, kad tokio dominavimo konstatavimo galimybė leidžia efektyviau kontroliuoti ūkio subjektų veiksmus, kurie pažeidžia nustatytas taisykles ir riboja efektyvią konkurenciją rinkoje bei suteikia galimybę identifikuoti ir apimti tokį subjektų elgesį, kuris nepatenka nei į individualios dominuojančios padėties, nei į draudžiamų susitarimų pagal EB Sutarties 81 straipsnį, nei į koncentracijų kontrolės normų taikymo sritį.

NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. VIII- 1099
2. Lietuvos Respublikos Konkurencijos Tarybos nutarimas Dėl Konkurencijos Tarybos paaiškinimų dėl dominuojančios padėties nustatymo// Valstybės žinios. 2000, Nr.52.
3. Lietuvos Respublikos Konkurencijos Tarybos nutarimas Dėl Konkurencijos Tarybos paaiškinimų dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo// Valstybės žinios. 2000. Nr.17.

Europos Bendrijos norminiai teisės aktai

4. Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis// Valstybės Žinios. 2004, Nr. 2-2.
5. Tarybos Reglamentas Nr. 4064/89 Dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės, OJ L 395/1, 30/12/1989.
6. Tarybos Reglamentas Nr. 1/2003 Dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo, OJ L1/1, 10/10/2003.
7. Tarybos Reglamentas Nr. 139/2004 Dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės OJ L 024, 29/01/2004, Official Journal L 024, 29/01/2004.

Kiti oficialūs dokumentai ir informacija

8. Commission Notice on the definition of the relevant market for the purposes of Community competition law// OJ C 372 on 9/12/1997
9. Commission Notice: Guidelines on the effect on trade concept contained in Articles 81 and 82 of the Treaty, (2004/C 101/07), OJ C 101, 27/04/2004.
10. Commission of the European Communities. Report on the competition policy 2004. Brussels, 2005.
11. Commission of the European Communities. Report of the Commission. Report on the competition policy 2005. Brussels, 2006.
12. Communication from the Commission. A pro-active competition policy for a competitive Europe. Brussels, 20/04/2004.
13. European Commission. Glossary of terms used in EU competition policy. Antitrust and control of concentrations. Brussels, 2002.

14. Europos Komisijos informacinis leidinys. ES konkurencijos politika ir vartotojas. Liuksemburgas- Europos Bendrijų Oficialiųjų leidinių biuras. 2005.
15. Guidelines on the assessment of horizontal mergers under the Council Regulation on the control of concentrations between undertakings//[2004] OJ C31/03.
16. DG Competition discussion paper on the application of the article 82 of the Treaty to exclusionary abuses. Brussels, 2005.
17. Lisabonos strategija: daugiau ir geresnių darbų konkurencingesnėje Europoje// <http://www.elections2004.eu.int/highlights/lt/1001.html>; prisijungimo laikas: 2006-07-31.
18. Report by the EAGCP. An economic approach to Article 82. 2005// <http://www.europa.eu.int>; prisijungimo laikas: 2006-02-27.

Europos Teisingumo Teismo ir Pirmosios Instancijos Teismo sprendimai

19. Byla 56/65 STM-MBU[1966], ECR 337.
20. Byla T- 48/69 ICI v. Commission// [1972] ECR 619.
21. Byla 6-7/73 Instituto Chemoterapico Italiano & Commercial Solvents Corp. v EC Commission, [1974] I CMLR 309
22. Byla 27/76 United Brands Company and United Brands Conitentaal BV v. Commission [1978] ECR 207.
23. Byla 85/76 Hoffmann- La Roche and Co. AG v Commission, [1979] ECR 461.
24. Byla 22/78 Hugin Kassaeregister AB v. Commission [1979] ECR 1869.
25. Byla 172/80 Zuchner Gerard v Bayerische Vereinsbank AG, [1981] ECR 2021.
26. Byla 322/81 Nederlandsche Banden- Industrie Michelin NV v. Commission [1983] ECR 3461.
27. Byla 62/86, AKZO Chemie BV v EC Commission, 1991, [1991] ECR I- 3359.
28. Byla 66/86 Ahmed Saeed Flugreisen & Silver Line Reiseburo GmbH v Zentrale zur Bekämpfung Unlauteren Wettbewerbs eV, [1989] ECR 803.
29. Byla T-69/89, Radio Telefis Eireann v EC Commission, 1991, [1991] II ECR 485.
30. Byla T- 68, 77, 78/89 Societa Italiana Vetro SpA et al v Commission [1992] ECR II- 1403.
31. Byla C- 41/90 Klaus Hofner and Fritz Elser v MacrotronGmbH, [1991], ECR 1979.
32. Byla C-53/92P Hilti AG v. Commission, [1994] ECR I-667.

33. Byla 323/93 Centre d'insémination de la Crespelle / Coopérative de la Mayenne, [1994], ECR I-5077.
34. Sujungtos bylos 68/94 ir 30/95, French Republic and Société commerciale des potasses et de l'azote (SCPA) and Entreprise minière et chimique (EMC) v Commission of the European Communities, [1998] ECR I-1375.
35. Byla 333/94, Tetra Pak v. EC Commission, 1996, [1997] ECR I- 5951.
36. Byla T-102/96, Gencor v Commission of the European Communities, [1999] E.C.R. II-753.
37. Byla 395,396/96, Compagnie Maritime Belge Transports v Commission (Cewal), [2000] ECR I-1365.
38. Opinion of Mr Advocate General Tesauro delivered on 6 February 1997. Sujungtos bylos 68/94 ir 30/95. French Republic and Société commerciale des potasses et de l'azote (SCPA) and Entreprise minière et chimique (EMC) v Commission of the European Communities, [1998] ECR I-1375.
39. Byla T-128/98, Aeroports de Paris v EC Commission, 2000, ECR [2000] II-3929.
40. Byla T- 191/98 Atlantic Container Line v Commission (Transatlantic Conference Agreement- TACA)//[2003], ECR 3275.
41. Byla T-342/99, Airtours plc v Commission of the European Communities, [2002] E.C.R. II-2585.
42. Byla T-464/04 Impala v.Commission, [2006].

Europos Komisijos sprendimai

43. Komisijos sprendimas 79/86/EEC Vaessen/Morris// [1979].
44. Komisijos sprendimas IV/M190,NESTLE SA/Source Perrier SA, [1992].
45. Komisijos sprendimas IV/M.202, *Thorn EMI/Virgin*// [1992].
46. Komisijos sprendimas IV/M.258, *CCIE/GTE*// [1992].
47. Komisijos sprendimas 92/213/EEC, British Midland v Aer Lingus, [1992].
48. Komisijos sprendimas 94/19/EC, Sea Containers v Stena Sealink, [1993].
49. Komisijos sprendimas IV/M.308 Kali&Salz/Mdk/Trehuand, [1998].
50. Komisijos sprendimas M.1524 Airtours/First Choice, [1999].
51. Komisijos sprendimas IV/M.1016, *Price Waterhouse/Coopers & Lybrand*// [1999] OJ L50/27.

52. Komisijos sprendimas M.3314, Air Liquid/Messer, [2004].
53. Komisijos sprendimas M.3333. Sony/BMG, [2005].

LR Konkurencijos Tarybos nutarimai

54. LR Konkurencijos Tarybos nutarimas Dėl AB „Mažeikių Nafta“ veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 5 ir 9 straipsniams ir Europos Bendrijos steigimo sutarties 82 straipsniui// 2005, Nr.2S-16.
55. Lietuvos Respublikos Konkurencijos Tarybos nutarimas 2/b „Dėl AB „Lietuvos Telekomas“ veiksmų atitikimo konkurencijos įstatymo 9 straipsnio 2 punkto reikalavimus“// 2002.

Vadovėliai ir monografijos

56. P.Craig, G.de Burca. EU LAW: Text, cases, and materials. Oxford: Oxford University press, 2003.
57. EC Competition Law in Practice. Inns of court school of law, City University, London: Oxford University press, 2003.
58. Europos Sąjungos teisės seminarai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
59. Faull J., Nikpay A. The EC Law of Competition. – New York: Oxford University Press, 1999.
60. Goyder D.G.. EC Competition Law. 4th edition. Oxford University press, 2003.
61. Jones A. and Sufrin B. EC Competition Law - Texts, Cases, and Materials. – New York: Oxford University Press, 2001.
62. Korah V. An Introductory guide to EC competition law and practice. 8ht edition. Oxford-Portland Oregon, 2004.
63. Lane R. EC Competition Law: An imprint of Pearson Education, Great Britain, 2000.
64. Ritter L., Braun W. D. European Competition Law. A practitioner's Guide. The Hague: Kluwer Law International, 2004.

Disertacijos

65. Darulienė L. Konkurencijos teisės taikymo ypatumai reguliuojant bankų veiklą: daktaro dis.: soc. mokslai: teisė (01S)/ LTU. – V., 2002.

66. Norkus I. Draudžiami susitarimai pagal Europos Bendrijos konkurencijos teisę: daktaro dis.: soc. mokslai: teisė (01S)/ VU- V., 2001.
67. Švirinas D., Vertikaliųjų susitarimų reglamentavimas konkurencijos teisėje: daktaro dis.: soc. mokslai: teisė V.,2004,

Straipsniai ir publikacijos

68. Bishop- Lofardo, A legal and economic consensus? The theory and practice of coordinated effects in EC merger control, *Antitrust Bulletin*, Spring 2004; 49, ½.
69. Interview with Philip Lowe, Director General for Competition. Promoting competition in the enlarged European Union// <http://europa.eu.int>; prisijungimo laikas: 2006-04-04.
70. F.Dethmers, Collective dominance under EC merger control- after Airtours and the introduction of unilateral effects is there still a future for collective dominance, *E.C.L.R.* 2005, 26(11).
71. N.Horner. Unilateral Effects and the EC Merger Regulation- How the Commission had its cake and ate it too, *E.C.L.R.* 2006.
72. Fountoukakos- Ryan, *A new substantive test for EU merger control*, *E.C.L.R.* 2005, 26(5).
73. Kiran S. Desai. The European Commission's Draft Notice on Market definition: a brief guide to the economics, *E.C.L.R.* 1997, 7.
74. Office for competition and consumers' protection. *Abuse of a dominant position in the light of legal provisions and case law of the European Communities*. Publication prepared and published with financial support from the European Union. Warsaw. 2003.t
75. A.K.Onuma. To what extent is the concept of collective dominance applicable under the ECMR?// http://www.dundee.ac.uk/cepmlp/car/html/car8_article10.pdf; prisijungimo laikas 2006-08-17.
76. M.Overd, *After the Airtours appeal*, *E.C.L.R.* 2002, 23(8).
77. J.F.Rill, H.Rosenblatt. Coordinated interaction and collective dominance: a remarkable journey towards convergence. Brussels.2004.
78. Speech of Neelie Kroes. Preliminary thoughts on policy review of Article 82// <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/398&format.html>; prisijungimo laikas: 2006-04-04.

79. M.Stenberg. Economics of joint dominance. The research institute of the Finnish economy: Helsinki, 2002, P.4: <http://www.etla.fi/>, prisijungimo laikas: 2006-09-19.
80. A.Scott. ‘An immovable feast’?: Tacit collusion and collective dominance in merger control after Airtours. CCR Working Paper CCR 02-6//<http://www.ccp.uea.uk/public-files/workingpapers/ccm02-6.pdf>; prisijungimo laikas: 2006- 09-29.
81. C.Stroux, Collective dominance under the Merger Regulation: A serious evidentiary reprimand for the Commission, *European Law Review*, 2002, 27(6).
82. D. Švirinas, Europos Sąjungos konkurencijos teisės reforma ir šios reformos įtaka Lietuvos konkurencijos teisės raida, *Jurisprudencija*, 2003, Nr. 39(31).
83. D. Švirinas, Civilinės teisės ir konkurencijos teisės normų sąveika, *Jurisprudencija*, 2002, Nr. 28(20).
84. J.Vickers, *Merger policy in Europe: Retrospect and prospect*, *E.C.L.R.* 2004, 25(7).
85. A.Volochova Kolektyvinio dominavimo nustatymo praktikoje ypatumai. Vilnius: *Jurisprudencija, Mokslo darbai* 4(82), 2006.
86. R.Whish. Abuse of Collective Dominance. Norwegian Competition Authority: Competition Law Conference, 2004// http://www.konkurransetilsynet.no/archive/internett/vedlegg/nyheter/040319_konferanse_misbruk/4_whish.pdf; prisijungimo laikas: 2006-09-16.

SANTRAUKA

Šiame darbe nagrinėjami piktnaudžiavimo kolektyvine dominuojančia padėtimi teisiniai aspektai remiantis Europos Bendrijos (toliau- EB) Sutarties 82 straipsniu. Siekiama atskleisti kolektyvinės dominuojančios padėties sąvokos apibrėžimą, nustatymo kriterijus.

Pristatoma EB institucijų jurisprudencijos analizė dėl kolektyvinio dominavimo nustatymo bei vertinimo kriterijų. Atkreipiamas dėmesys, kad kol kas praktikoje nėra suformuotas šių kriterijų aiškus turinys bei taikymo sąlygos. EB institucijų praktika analizuojama ne tik EB Sutarties 82 straipsnio, draudžiančio piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi, bet ir nuostatų dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės šviesoje, kiek tai yra reikalinga siekiant atskleisti nagrinėjamą temą. Taip pat atskleidžiamos problemos, su kuriomis susiduriama nustatant kolektyvinę dominuojančią padėtį remiantis šiais dviem skirtingais konkurencijos teisės institutais

Didžiausias dėmesys darbe skiriamas kokybinio pobūdžio kriterijų analizei, kurių pagalba galima įvertinti, ar keletas ūkio subjektų yra kolektyviai dominuojantys. Taip pat reikia pastebėti, jog tiek individualios, tiek kolektyvinės dominuojančios padėties nustatymas nesiremia vien tik kokybinio pobūdžio kriterijais. Svarbiu, bet nelemiamu rinkos identifikavimo instrumentu gali būti ir kiekybiniai skaičiavimai. Tačiau darbe yra pabrėžiama, jog svarbiausia yra atlikti visapusišką rinkos, kurioje konstatuojamas kolektyvinio dominavimo faktas, analizę.

SUMMARY

This work deals with legal aspects of collective dominant position under Article 82 of the Treaty establishing European Community (hereinafter- EC). The purpose is to reveal a legal definition and main features of collective dominant position.

The author examines features and criteria which are established in the jurisprudence of EC institutions. The author also indicates that the criteria for establishing collective dominance are not fully scrutinized under EC competition law. Moreover, the practice of EC institutions is analyzed not only under Article 82, which prohibits abuse of a dominant position, but also under Merger regulation to that extent which is necessary to reveal the main topic. Further the work presents problems which are found under these two institutions of EC competition law.

The main attention is paid to analysis of qualitative criteria, especially to those, which relate to the coordinative behavioral aspects of a group of undertakings, which are suspecting of

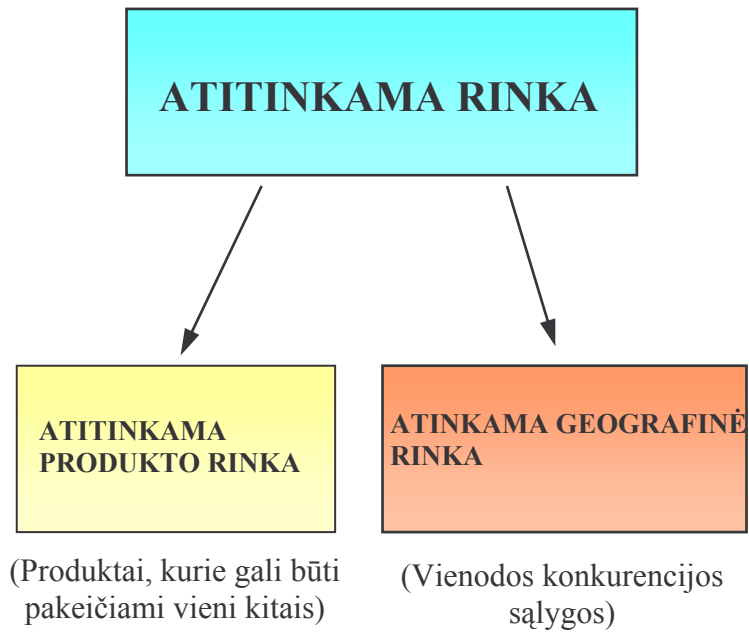

holding a collective dominant position on a relevant market. It should be noticed that establishing an individual as well as a collective dominant position does not rely only on qualitative criteria. The quantitative criteria can be the relevant but not the decisive instrument for the identification of a market structure. The author emphasizes that most important is to stretch analysis on all criteria and the structure of the market.

PRIEDAI

1 Priedas

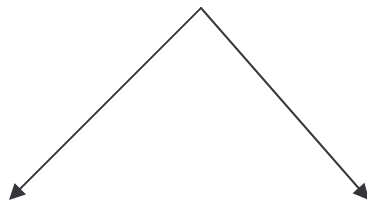
DOMINUOJANTI PADĒTIS

PIKTNAUDŽIAVIMAS DOMINUOJANČIA PADĖTIMI
Dvi kolonos

• KONKURENTAI Grobuoniškas kainų nustatymas Išimtiniai susitarimai Pasitikėjimo nuolaidos		• VARTOTOJAI Neefektyvumas Nesąžiningas kainų Nustatymas Diskriminuojančios kainos, nuolaidos

KOLEKTYVINĖ DOMINUOJANTI PADĖTIS

KOKYBINIAI KRITERIJAI

+

KIEKYBINIAI KRITERIJAI

Struktūriniai ryšiai tarp subjektų
(susitarimai, licencijos, bendras valdymas, kt.)

(*Italian Flat Glass* byla)

Ekonominiai ryšiai tarp subjektų
(*NESTLE/Perrier, Kali&Salz* bylos)

Kitos rinkos savybės:

- Homogeniniai produktai;
  - Koncentruota rinka;
  - Tyla susitarimo sudarymas- kaip koordinuoto subjektų elgesio išraiška;
  - Bendra veiksmų strategija rinkoje
  - Didelės įėjimo į rinką kliūtys;
  - Konkurencijos nebuvimas;
- (*Gencor, Cewal* bylos)

Kolektyvinio dominavimo nustatymo sąlygos:

1. skaidri rinka;
  2. atsakomosios reakcijos galimybė;
  3. atsveriamoji galia;
- (*Airtours* byla)

Ex post analizė- vertinat KDP faktą
(*Impala* byla)

Atskirų ūkio subjektų turimos rinkos dalys sumuojamos:
($A + B + C + \dots =$ BENDRA RINKOS DALIS %)

Esant labai didelėms rinkos dalims- prezumpcija,
kad ūkio subjektai užima KDP.
(*TACA* byla- 70% ir daugiau)

LR Konkurencijos įstatymas- prezumpcija
70% ar daugiau rinkos dalies $\Leftrightarrow$ KDP.

VISAPUSIŠKA RINKOS ANALIZĖ

(Kiekybinis kolektyvinio dominavimo kriterijus yra prezumpcija, kuri gali būti paneigta, įrodžius kitus, kokybinius kriterijus.)

